

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Kleurrijk Nederland: Beschilderd Meubilair 1600-1930

Piena, H.

Citation
Piena, H. (2020, January 21). *Kleurrijk Nederland: Beschilderd Meubilair 1600-1930*. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/83255

Version:	Publisher's Version
License:	Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/83255

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle http://hdl.handle.net/1887/83255 holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Piena, H.
Title: Kleurrijk Nederland: Beschilderd Meubilair 1600-1930
Issue Date: 2020-01-21

Kleurrijk Nederland

Beschilderd meubilair tussen 1600-1930

Deel 2

Hans Piena 2020

Kleurrijk Nederland

Beschilderd meubilair tussen 1600-1930

Hans Piena

Kleurrijk Nederland. Beschilderd meubilair tussen 1600-1930

Copyright © 2020 Hans Piena
Auteur: Hans Piena

Druk: GVO drukkers & vormgevers B.V.
Postbus 651 | 6710 BR Ede

Omslag: Lage hoekkast, Collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: NOM.884.OV-1924.

Omslagontwerp: idem
Vormgeving binnenwerk: idem

Proefschrift
ISBN 978-94-6332-572-1
NUR 612

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Kleurrijk Nederland
Beschilderd meubilair tussen 1600-1930

Proefschrift

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof.mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op dinsdag 21 januari 2020

klokke 15:00 uur

door
Hans Piena

geboren te Rotterdam
in 1964

Promotor:

Dhr. Prof. dr. T.M. Eliëns.

Promotiecommissie:

Dhr. Prof. dr. R.J. Baarsen.

Mw. Dr. M.E.W. Boers-Goosens.

Dhr. Prof. dr. J.B.H. de Haan, Radboud Universiteit Nijmegen.

Dhr. Dr. A.J.A.M. Schuurman, Wageningen University & Research.

Kleurrijk Nederland
Beschilderd meubilair tussen 1600-1930.

Inhoudsopgave

Deel II

8. Catalogus
8.1 Inleiding op de catalogus 1
8.2 Onderzoeksmethoden 2
8.3 Meubelbeschrijvingen
8.3.1 Bedtafels en nachtkastjes 4
8.3.2 Buffetten 14
8.3.3 Rechtbanken 55
8.3.4 Huizer buffetten en buffetkasten 57
8.3.5 Bureaus en secretaires 76
8.3.6 Gortladen 110
8.3.7 Lage hoekkasten 134
8.3.8 Hoge hoekkasten 220
8.3.9 Kakstoelen 255
8.3.10 Kruisvoetkabinetten 304
8.3.11 Linnen-en klerenkasten 342
8.3.12 Linnenkabinetten 427
8.3.13 Porseleinkasten 476
8.3.14 Ladekasten en chiffonnières 521

8. Catalogus
8.1 Inleiding op de catalogus.
8.2 Onderzoeksmethoden.
8.3 Meubelbeschrijvingen.

8.1 Inleiding op de catalogus.

Tussen 1995 en 2018 is er voor dit onderzoek een groot aantal beschilderde meubels bestudeerd. De aangetroffen naaldhouten of gedeeltelijk naaldhouten exemplaren waaraan nog is af te lezen hoe het oorspronkelijke meubel eruit moet hebben gezien, zijn opgenomen in deze catalogus. Deze zijn per type behandeld.

Al lezend kan licht de indruk ontstaan dat in dit onderzoek voornamelijk de meubels van het Nederlands Openluchtmuseum centraal staan. Dat is maar schijn. Het Nederlands Openluchtmuseum heeft in deze weliswaar de grootste collectie waardoor een belangrijk deel van dit werk over die collectie gaat. Daarentegen zijn er vele relevante stukken aangetroffen in het Zuiderzeemuseum, het Fries Museum, het Fries Scheepvaartmuseum, Museum Sorgdrager en Museum Edam. Daarnaast zijn van musea door het hele land witwerkers-meubels beschreven zoals in Den Haag, Haarlem, De Rijp, Huizen (N.H.), Muiden, Utrecht, Haastrecht, Spakenburg, Zwolle, Boertange, Hindeloopen en Middelburg en op Texel. Ook zijn alle mij bekende stukken bij antiquairs en particulieren gedocumenteerd. In de loop van de tijd grondig gewijzigde meubels zijn niet beschreven.

De in deze catalogus opgenomen meubels zijn zoveel mogelijk afkomstig van musea omdat deze in de regel in de instelling bewaard blijven. Zodoende kunnen mijn uitspraken door latere onderzoekers aan de hand van het object zelf worden geverifieerd. In tegenstelling tot eerdere verhandelingen van beschilderd meubilair is gekozen voor een verdeling per type en niet per streek of plaats. Er is tijdens dit onderzoek namelijk voor vrijwel geen type meubel bewijs gevonden dat ze slechts in één regio of één plaats in gebruik waren. Op een klein aantal typen na kwamen de bestudeerde typen beschilderde meubels over geheel Noordwest-Nederland voor.

In de beschrijvingen staat onder het kopje ‘5. Herkomst’ de oudst bekende plaats van herkomst. In veel gevallen is deze niet bekend, of is dit een veiling. Bij figuratief beschilderd meubilair zegt de oudst bekende plaats van herkomst bovendien weinig over de plaats van vervaardiging of gebruik omdat er veel mee is gehandeld. Van laat 19de-eeuwse gehouten meubels is vaak nog wel bekend waar deze oorspronkelijk zijn gebruikt.

[1] Zie: U.E.E. Vroom, ‘Een Workumer kast van 1696 in het Zuiderzeemuseum’, in: *Antiek,* 3 (1968-69), p. 41.

Bij de literatuur staan alle tijdens het onderzoek gevonden referenties waarin het betreffende meubel, of een zeer vergelijkbaar exemplaar, wordt vermeld. De Bijbelse voorstellingen op diverse meubels lijken in veel gevallen sterk op prenten uit *Toneel ofte Vertooch der Bybelsche Historien, Cierlyck in't koper gemaeckt door Pieter H. Schut, ende in druck uytgegeven door Nicolaes Visscher, tot Amsterdam Anno 1659*. Deze prenten zijn diverse malen heruitgegeven.[1] De bekendste heruitgave is: *Afbeeldingen van de Heilige Historiën des Ouden en Nieuwen Testaments* door Johannes Vollenhove, uitgegeven door Philippus Losel te Rotterdam in 1734. Het is niet altijd duidelijk op welke uitgave de diverse meubelschilders zich baseerden. Daarom wordt steeds gerefereerd aan de eerste uitgave met de naam 'Schut' en het prentnummer. Met links of rechts wordt de toestand vanuit de toeschouwer bedoeld.

8.2 Onderzoeksmethoden.

Bij het bestuderen van de meubels zijn hulpmiddelen als strijklicht gebruikt om gereedschapssporen en onderschilderingen zichtbaar te maken. Een loep en een scalpel dienden om de stratigrafie van onderliggende verflagen en het type van de onder de verf liggende spijkers te kunnen vaststellen. Een magneet is gebruikt om te zien of meubelbeslag ijzerhoudend was. De meubels zijn daarbij van alle kanten bestudeerd, ook de onder- en achterzijde. Ladentrekkerplaten en sleutelentrees zijn op diverse meubels losgehaald om te zien of de beschildering er onder doorliep, of er sporen van eerder beslag zichtbaar zijn en of de achterzijde van het beslag is gestempeld. Diverse meubels zijn in het donker bij de straling van een UV-lamp bestudeerd op de fluorescentie van het oppervlak. Dit geeft in de regel aan of er retouches op het meubel zitten dan wel of de gehele beschildering uit dezelfde tijd dateert. Van een groot aantal meubels zijn door de auteur verfmonsters ingegoten en bestudeerd onder een microscoop.[2]

De meubels waarbij twijfels bestaan over de authenticiteit zijn door meerdere mensen bestudeerd en bediscussieerd, te weten Jaap Boonstra, meubelrestaurator van het Museum Amsterdam, Leonieke Polman, deskundige op het gebied van oude schildertechnieken, Michiel van den Ent en Maurice Steemers beiden zelfstandig gevestigde meubelrestauratoren, Anton Vos en Jos Ott, beide antiquairs, Karl-Heinz Wüstner, specialist in beschilderd meubilair verbonden aan het Rößler-Museum Untermünkheim, Duitsland en Jacco Hooikammer, Staphorst-kenner en verbonden aan het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem.

[1] Zie: U.E.E. Vroom, 'Een Workumer kast van 1696 in het Zuiderzeemuseum', in: *Antiek,* 3 (1968-69), p. 41.

[2] Een Olympus BH2 microscoop, uitgerust met een *blue cube* BH2-UDMB en een Contax 167 MT camera met een Fuji Chroma Professional Provia 110F daylight super fine grain RDP III 135 film.

Een selectie van 30 meubels is met meer geavanceerde technieken geanalyseerd en daarbij staan de uitkomsten vermeld. Het onderzoek is verricht door drs. Matthijs de Keijzer, dr. Luc Megens, dr. Ineke Joosten en Henk van Keulen, wetenschappelijk medewerkers van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, dr. Arie Wallert van het Rijksmuseum Amsterdam en prof. dr. Jaap Boon van het FOM-Institute for Atomic and Molecular Physics. Hierbij zijn Infrarood en Röntgenopnamen gemaakt en zijn de pigmenten en bindmiddelen onderzocht met *IR-reflectography*, *X-radiography*, optische microscopy, *scanning electron microscopy-energy dispersive x-ray spectrometry* (SEM-EDX), *Fourier Transform Infrared* (FTIR), *X-Ray-Fluorescence spectrometry* (XRF) en Gas Chromatografie-Massa Spectrometrie (GC-MS). Prof. dr. Esther Jansma en ir. Martha Dominguez van het RCE hebben dendrochronologisch onderzoek verricht aan vier meubels. Drie 17de-eeuwse kasten zijn met röntgen en infrarood gefotografeerd door drs. René Hoppenbrouwers en Arnold Truyen van de Stichting Restauratie Atelier Limburg. Een aantal meubels is tenslotte door Marina van der Lecq gefotografeerd met infrarood. De houtsoorten zijn met het blote oog gedetermineerd, tenzij anders vermeld.

8.3.1 Bedtafeltje (Deel 1 - H.3.5.1)

1. Eigenaar: Kasteel Heeze, Kapelstraat 25, Heeze.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Bedtafeltje.

4. Datering: 1790-1810.

5. Herkomst: Kasteel Heeze, naast het hemelbed in de blauwe salon.

6. Maten: Onbekend.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De opstaande voor- en achterregel zijn met een dubbel getoogde pen- en gatverbinding aan de poten vergaard. De zijpanelen vallen aan weerszijde in een groef. In beide zijden zitten handgrepen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de onderzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Geen.

12. Beschildering: Het meubel is meerdere malen overschilderd. Eerder had het een mint- of crèmekleurig fond met fris groene biezen, nu heeft het een grijsblauw fond en blauwe biezen, zoals een nachtkastje in de collectie van de Stichting Gelderse Kastelen (Inv.nr.: GK 4518).

13. Voormalige restauraties: De ladedragers en ladegeleidingen zijn waarschijnlijk vervangen, het gordijntje en de gordijnrails zijn 20ste-eeuws.

14. Opmerking: Met potlood onderop ‘No.8’ geschreven. Mogelijk is dit er in het atelier opgebracht bij het in serie vervaardigen van dit type meubel. Het nachtkastje maakt onderdeel uit van een groter ameublement bestaande uit hoekbuffetten, hemelbedden, chiffonnières, en biezen stoelen.

15. Literatuur:

8.3.1 Bedtafeltje (Deel 1 - H.3.5.1)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: N.33708.

3. Type: Bedtafeltje.

4. Datering: 1790-1810.

5. Herkomst: Huize Hulshorst, te Hulshorst.

6. Maten: H.69,5 x D.32,5 x L.49 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De zijden zijn met enkel getoogde pen- en gatverbindingen vergaard met de poten. De in doorsnede vierkante poten zijn ingesnoerd en verjongen zich naar beneden. Een rondlopende groef in de boven en onderzijde van het interieur duidt aan dat het oorspronkelijke de intentie was om er een jalousie-deurtje in te plaatsen. Daarentegen is er van meet af aan een deurtje in gemonteerd. Dit heeft een opgelegd stijl- en regelwerk, via de achterzijde vastgespijkerd. De opstaande rand rond het blad is ook gespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Blokschaafsporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Een messing knop op de lade en een messing draaiknopje op het deurtje.

12. Beschildering: Het oppervlak draagt een krijtgrondering, een okergele lijnolie fond en bruine biezen.

Analyse
Natuurwetenschappelijke analyses, uitgevoerd door De Keijzer en Megens (2012), tonen aan dat het om de oorspronkelijke uitmonstering gaat. Op een krijtlijmgrondering volgt een verflaag met krijt en loodwit. Daarop volgen twee grondverflagen die beide loodwit, krijt en gele oker bevatten. De direct daarop aangebrachte biezen bevatten loodwit, krijt en bruine omber. Het geheel is afgedekt met een vernislaag.

13. Voormalige restauraties: Het deurtje is wellicht een keer over gevernist.

14. Opmerking: In het interieur, tegen de onderzijde van het blad, zijn sporen van kaarsvlammen zichtbaar, wellicht van een kandelaar. Op de korte zijden, vlak onder het blad, is de verf beschadigd, wellicht van het veelvuldig oppakken.

15. Literatuur: M. de Keijzer & L. Megens, *Het natuurwetenschappelijk onderzoek aan de verflagen van de afwerkingen van Nederlandse beschilderde meubels uit 1660-1900 van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem.* Amsterdam: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2012.

8.3.1 Nachtkastje (Deel 1 - H.3.5.1)

1. Eigenaar: Stichting Gelderse Kastelen. Locatie: Huis Verwolde Laren.

2. Inventarisnummer: GK 4518.

3. Type: Nachtkastje.

4. Datering: 1850-1860.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.75,5 x B.40,5 x L.33,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Het nachtkastje bestaat uit een rondom koud gespijkerde romp, met bovenin een laatje, daaronder een deur, en rust op bolpootjes. Het laatje is rondom koud gespijkerd. De ladebodem heeft aan drie zijden een bossing en steekt via de achterzijde in een groef en is op de achterzijde vastgespijkerd. De achterkant van de zijden loopt door tot op de grond en vormt zo de achterpoten. Voor rust het nachtkastje op bolpoten.

9. Gereedschapssporen: Vlakke bolschaafsporen en fijne machinale raamzaagsporen, en vlakke schaafsporen. Onderop de lade staat in potlood het cijfer zes en tegen de

achterwand van het kastje staat ook het cijfer zes. Dit duidt aan dat deze kastjes in serie zijn gemaakt waarbij er meerder rompen en laden aanwezig waren die, na passend te zijn gemaakt, werden gepaard.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het deurtje draait op knieren. Oorspronkelijk sluit het deurtje met een draaiwervel. Later is op het deurtje een draaigrendel gezet.

12. Beschildering: Een in lijnolie uitgevoerde zeer gladde witte lak waarop met de hand lavendelblauwe biezen zijn getrokken.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking: In het laatjes staan een tekst met potlood: ‘po crool’(?).
Op een sticker op de ladebodem staat de tekst: ‘Leemans-Prins, 1973’.

15. Literatuur:

8.3.1 Nachtkastjes (Deel 1 - H.3.5.1)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.42486-72 (links) en NOM.42485-72 (rechts).

3. Type: Twee neogotische nachtkastjes.

4. Datering: 1860-1870.

5. Herkomst: Oosterbeek.

6. Maten: H.81 x B.42 x D.34 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met halfhoutverbindingen. In het raamwerk steekt een rechthoekig paneel. Aan de voorzijde is in de linker- en recht bovenhoek op het paneel elk een zwik gelijmd die tezamen een spitsboog vormen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen, machinale raamzaagsporen. Paringstekens met potlood.

10. Spijkers: De originele deurstoppertjes zijn met draadnagels vastgezet, de rest van het meubel is met gesmede spijkers in elkaar gespijkerd.

11. Beslag: De deurtjes draaien op knieren, vastgezet met gesmede spijkers. Porseleinen knoppen op de deurtjes, gedraaide benen knopjes op de laden.

12. Beschildering: Van oorsprong draagt dit kastje een okerkleurige hout-imitatie met een gele of inmiddels vergeelde vernis. Het geheel is in de eerste helft van de 20ste eeuw twee keer crèmekleurig overgeschilderd.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.1 Nachtkastje (Deel 1 - H.3.5.1)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.51548-81.

3. Type: Nachtkastje.

4. Datering: 1920-1940.

5. Herkomst: Den Haag.

6. Maten: H.80,4 x D.36,5 x B.42,7 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De zijden bestaan elk uit twee met messing- en groef vergaarde verticale planken. De achterwand valt rondom met een bossing in een groef. De

deurtjes bestaan uit een raamwerk met ongetoogde pen- en gatverbindingen. In dit raamwerk is een paneel gevat met op de achterzijde rondom een bossing.
De zijwanden van de lade hebben aan de achterzijde doorgestoken en op de voorzijde halfverdekte zwaluwstaartverbindingen. De ladebodem heeft aan drie zijden een bossing en steekt via de achterzijde in een groef en is achter gezekerd met enige draadnagels. De ladebodem bestaat uit twee planken, met messing- en groef vergaard en gelijmd.

9. Gereedschapssporen: Verbindingen zijn afgetekend met een krashout.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Machinaal vervaardigde plaatscharnieren, bevestigd met dito schroeven. Buxus houten knopje. In de deur steekt een snapslot.

12. Beschildering: Crèmekleurige effen verflaag. De bovenzijde is een keer met vrijwel dezelfde kleur verf overschilderd.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Stadhuis, Gemeente Alkmaar.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Buffet.

4. Herkomst: Dhr. Schipper, Reguliersgracht 13 II, Amsterdam. In 1995 is dit buffet door hem aangekocht van schoenmaker Henk Spillekom in het buurtschap Het Kalf te Zaandam op de Braakdijk 1 alwaar het kastje naar verluidt reeds 3 generaties aanwezig was.

5. Datering: Circa 1740-1760. Dendrochronologisch onderzoek (Piena, 2009) toont aan dat de beide eikenhouten deuren van dezelfde boom zijn gemaakt die aansluit bij Duitse curven. Dit geeft aan dat het hout voor deze deuren oorspronkelijk uit Duitsland komt. De meest recente jaarring dateert uit 1688. De geschatte veldatum van de stam ligt rond 1707 +/- 8 jaar. Betreffende de naaldhouten hoekblokken dateert de meest recente jaarring in beide blokken uit 1736. De meting sluit aan bij curven uit Noorwegen. Spint is in beide blokken afwezig, daarom zal het buffet wat later dan 1736 zijn geproduceerd.

6. Maten: H.73 x B.137 x D.54,5 cm.

7. Houtsoorten: Eikenhout: dek, deurtjes, centrale stijl tussen de deurtjes en plint aan voorzijde. Het dek is van twee vals kwartierse eikenhouten planken gemaakt. Naaldhout: binnenwerk, achterwand, legplanken en bodem.

8. Constructie: De deurtjes bevatten elk een los paneel met daarop een kussen met ingevouwen hoeken. Dit paneel is gevat in een raamwerk, op de hoeken vergaard met

een dubbel getoogde pen- en gatverbinding met spatpen. De achterwand bestaat uit vijf verticale met messing en groef vergaarde planken. De delen van de bodem zijn koud vergaard. Het meubel heeft eerder op poten gestaan. Het interieur bestaat uit twee compartimenten, links en rechts met halverwege een schap.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de bovenzijde van de bodem: blokschaafsporen met braam op alle andere delen, inclusief achterzijde. Op de achterzijde staat boven- en onderlangs een kraslijn om de spijkers er op de goede hoogte in te kunnen slaan.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Twee knieren per deur.

12. Beschildering: Op de panelen links de Heilige Laurentius en rechts de Heilige Elisabeth van Hongarije. De kroonlijst en de plint dragen een blauwe marmer-imitatie. De basementen en kapitelen van de pilasters zijn wit gemarmerd. De rest van het meubel is afgewerkt met een donkerbruine hout-imitatie. De hout- en marmer-imitaties zijn dun, met daaronder nauwelijks een grondering; de houtnerf tekent er sterk doorheen. Alle materiaal imitaties zijn met een kwast uitgevoerd, niet met kammen. De onderzijde is mat grijs geschilderd, lijkend op een grondlaag die op vele 18de-eeuwse meubels is te zien.

Op de onderzijde van het blad zitten op diverse plekken grijze verfresten van de oorspronkelijke marmer-imitatie. Dit wijst erop dat dit blad er wel van oorsprong op zat, ook al zijn het hergebruikte planken, getuige de oudere okerkleuriger verf met aftekeningen op de onderzijde. Getuige de druipsporen is de kast waarschijnlijk op zijn rug liggend gemarmerd. De centrale panelen van de deurtjes dragen een roodbruine grondtoon, hetgeen aan de randen nog zichtbaar is.

Analyse

Afgezien van enige kleine retouches lijkt de oppervlaktebeschildering in een keer tot stand gekomen te zijn, gezien de röntgen en infrarood-fluorescentie opnamen (Piena, 2009).

Een dwarsdoorsnede van de marmer-imitatie op de rechter pilaster laat twee marmer-imitaties op elkaar zien, gescheiden door een dunne ingestofte waslaag. Een dwarsdoorsnede van een verfmonster uit de lucht bij Sint Elisabeth laat een aangekleurde grondering zien, een blauwige laag daarop en tenslotte een geheel blauwe verflaag.

XRF-metingen van het oppervlak van de gemarmerde pilasters wijzen op Pruisisch blauw als het voornaamste kleurende pigment in deze laag. Het inkarnaat van Sint Laurentius bevat oker. De rode accenten aldaar bevatten vermiljoen, de groene delen een koperhoudend pigment, niet nader geïdentificeerd. Het inkarnaat van Sint Elisabeth bevat vermiljoen, de bruine delen aldaar bevatten omber en orpiment. Ook de lucht rond Sint Elisabeth bevat Pruisisch blauw. Loodwit en kalk werden in vrijwel alle XRF-metingen gevonden.

SEM-EDS-analyses, uitgevoerd op de dwarsdoorsneden van de blauwe marmering halverwege de rechter pilaster, lieten zien dat de eerste laag smalt bevat en de toplaag wat groene aarde, beenzwart en mogelijk ook Pruisisch blauw. Monsters van de lucht rond beide figuren tonen de aanwezigheid van smalt. Geen sporen van 19de- of 20ste -eeuwse pigmenten konden worden aangetoond.

Met GC-MS werden de bindmiddelen in de marmer- en hout-imitatie op de rechterzijde geïdentificeerd als lijnolie en een weinig colofonium. Daarenboven werden paraffine en siliconenwas op de rechterzijde aangetoond, waarschijnlijk resten van een latere meubelwas.

13. Voormalige restauraties: De sloten zijn vervangen. Sporen aan de onderzijde wijzen erop dat de kast achter twee accoladevoeten heeft gehad. In de onderzijde van de rondlopende hoeken zijn gaten te zien, waarschijnlijk van bolpoten. De huidige eikenhout-imitatie op het dek is aangebracht door Leonieke Polman in 2007. Daarvoor zat er een moderne houtbeits op waaronder Pieter Koorn nog oude stopsels ontdekte die de diep ingedreven spijkers afdekten. Aan de centrale stijl en aan de deurstijlen op de plaats van de sloten zijn door Pieter Kroon nieuwe stukken eikenhout ingezet.

14. Opmerking: In Alkmaar bevindt zich een Laurentiuskerk en een Elisabeth gasthuis, vandaar dat de voormalige eigenaar dhr. Schipper dacht dat het kastje in Alkmaar kon zijn gemaakt en vandaar ook dat hij het aan de Gemeente Alkmaar heeft geschonken.

Sticker op een later bijgemaakte legplank: ‘Meubelrestauratie Pieter Koorn 072-5152281, www.pieterkoorn.nl, Berenkoog 44e, 1822 BJ Alkmaar. 10-10-2007’.

Een vergelijkbaar geschilderd meubel, te weten een kastje met twee deurtjes en daarboven een compartiment, afgesloten met een schuine klep, bevindt zich in de collectie van het Fries Scheepvaartmuseum te Sneek (Inv.nr.: C-081). Een buffet met een vergelijkbare marmering daterend rond 1750 bevindt zich in de collectie van het Nederlands Openluchtmuseum (Inv.nr.: NOM.35814-65).

15. Literatuur: H. Piena (red.), ‘Seven portraits of Dutch painted furniture’, in: *Vernacular Furniture. Context, form, analysis. Proceedings. Ninth International Symposium in Wood and Furniture Conservation Amsterdam, The Netherlands, 14-15 November 2008.* Amsterdam: Stichting Ebenist, 2009, p. 157-168.

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.35814-65.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Kunstveilingen S.J. Mak van Waay, Amsterdam.

6. Maten: H.78 x B.115 x D.44 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan uit een raamwerk vergaard met dubbel getoogde slisverbindingen waarin een dosse paneel is gevat dat rondom met een bossing in een groef valt. Het raamwerk is aan de dagkant geprofileerd met een ojief. Midden op het paneel is met halfrond profiel een kader gespijkerd. In elke zijde steekt een lade. Deze zijn volledig koud gespijkerd. De bak van de lade is gemaakt van hergebruikt hout getuige de vele niet functionele spijkergaten en de oude marmerimitatie op sommige stukken. De achterwand bestaat uit vijf verticale, met messing en groef vergaarde planken, koud op de achterzijde gespijkerd. Het buffet rust op overhoekse poten.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de planken van de achterwand.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: In beide laden heeft oorspronkelijk een inlatend schootgrendelslot gezeten met een trapeziumvormige dekplaat. Op beide laden zit een vlindervormige ladetrekkerplaat, met pommels en vierkante boutjes, dit alles van messing. De ladetrekkerplaten dragen op de achterzijde een stempel: W. Tottie. Het sleutelentree is van messing en in dezelfde stijl als de ladetrekkerplaten. Een schuifgrendel onderaan de linkerdeur. Een instekend schootveerslot in de rechter deur. De deuren draaien ieder op twee knieren.

12. Beschildering: De beschildering bestond oorspronkelijk uit een marmer-imitatie met op de deuren en beide zijden een festoen, hangend aan een strik, tegen een effen lichtblauw fond. De overhoekse kanten droegen van oorsprong een kader.

Er zit geen verf onder de ladetrekkerplaten. Dit duidt er enerzijds op dat het beslag zeer waarschijnlijk origineel is, anderzijds dat het is aangebracht vóórdat het buffet werd beschilderd. Het lijkt er op dat het buffet met beslag en al naar de schilder is gebracht, die niet de moeite heeft genomen om het beslag er nog eens af te halen. Ook gedurende de overschildering is het beslag er niet afgeweest.

Het buffet is eenmaal overschilderd, daarbij is de oorspronkelijke nu onderliggende beschildering min of meer gekopieerd. Alleen de kaders op de overhoekse kanten zijn integraal opnieuw gemarmerd. De oorspronkelijke beschildering is echter lichter, transparanter en zeegroener van tint.

In de documentatie van het NOM staat als schilder opgegeven Jb. Bornemann (zie collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 91639). De strik en de bloemen in de ranken lijken erg op schilderwerk van Lodewijk Petrus Sikkens (1862-1923), zodat dit buffet ook door hem kan zijn overschilderd (Hack & Van der Winden, 2012).

13. Voormalige restauraties: Er is een pommel in de slaglijst gedraaid voor het openen van de rechterdeur. De achterpoten zijn vervangen.

14. Opmerking: In de veilingcatalogus te boek gesteld als: ‘Een blauw imitatie marmer geschilderd buffetje met twee deuren en in elk der zijkanten een lade. Op voor- en zijpanelen guirlande beschilderingen. Hindelopen. XVIIIde eeuw.’ Bij acquisitie te boek gesteld als buffet met Hindelooper beschildering. De beschildering, en zeker de oorspronkelijke, is echter eerder een in de gehele republiek voorkomende uitmonstering. De Engelsman W(illiam) Tottie is een in Rotterdam gevestigde geelgieter die handelt in Engelse metaalwaren. Hij staat in de jaren ‘40, ’50 en ’60 van de 18de eeuw in Amsterdam op grote jaarmarkten en adverteerde daarmee ieder jaar halverwege september in de Amsterdamse Courant.

15. Literatuur:

H.S. Nienhuis (red.), *Catalogus van de Kunstveiling S. J. Mak van Waay*, 159. Amsterdam: S.J. Mak van Waay, 1965, p. 106, lotnr. 2011.

Anton van Oirschot, *Antiek uit de Nederlandse provincies.* Helmond: Uitgeverij Helmond, z.j., p. 230.

A. van Oirschot, *Antiek Kopen Omnibus. Meubels, klokken en pendules, boeken, kaarten en prenten, met adviesprijzen.* Helmond: Uitgeverij Helmond, 1972, p. 156.

C. Hack & M. van der Winden, *Sikkens, een “vergeten” schildersfamilie, 1901-1928*. Hindeloopen: Museum Hindeloopen, 2012.

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM.6241.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.80 x B.113 x D.37 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout. Eikenhouten deurpanelen.

8. Constructie: De deuren zijn opgebouwd uit een raamwerk, op de hoeken vergaard door dubbel getoogde slisverbindingen waarin een los eikenhouten paneel is gevat. Risalerende pilasters flankeren de deuren. De plank van de pilasters loopt door tot op de grond waar er en profiel een bolpoot is uitgezaagd. Deze zijn in zijaanzicht dus plat. De achterwand bestaat uit vijf verticale koud vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deuren draaien op handgesmede speunen, vastgezet met grove handgesmede spijkers. De rechterdeur sluit met een ijzeren schuifgrendel, de linkerdeur waarschijnlijk met een houten draaiwervel.

12. Beschildering: Dit buffet is van origine blauw geschilderd, vervolgens kreeg het een mahoniehout-imitatie en tenslotte de huidige effen bruine overschildering.

13. Voormalige restauraties: De plinten langs de onderzijde, de profielen langs de deuren en onderlangs de bovenzijde en de huidige draaiwervel op de linkerdeur zijn laat 20ste-eeuws. Een lage linnenkast (collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: N.43439) heeft van origine dezelfde platte bolpoten en blauwe grondtoon.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM.5864-1956 / ZZM.4050.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1750-1780.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.78 x B.124,5 x D.34 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout. Eikenhouten deurpanelen.

8. Constructie: De deuren bestaan uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met dubbel getoogde slisverbindingen. In dit raamwerk is een eikenhouten paneel gevat met op de voorzijde een kussen met ingevouwen hoeken. De achterwand bestaat uit twee horizontale met messing en groef vergaarde planken. De rest van het meubel is koud gespijkerd. Het interieur bevat een legplank.

9. Gereedschapssporen: Sporen van een bolle roffelschaaf op de achterzijde.

10. Spijkers: Grove gesmede spijkers.

11. Beslag: De rechterdeur heeft een instekend schootveerslot met snapschoot. De linkerdeur sluit aan de binnenzijde met een houten wervel. Beide deuren draaien op knieren. De linkerdeur is later voorzien van twee opliggende handgesmede zwaluwstaartscharnieren.

12. Beschildering: De buitenzijde was van origine blauw en is daarna roodbruin overschilderd met een wortelhout-imitatie op de kussens en op het ojief-profiel onderlangs het dek. Het interieur is blauw.

13. Voormalige restauraties: De poten en plinten zijn vervangen.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.2 Hoekbuffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Frans Hals Museum, Haarlem.

2. Inventarisnummer: OM II-573.

3. Type: Hoekbuffet.

4. Datering: 1760-1790.

5. Herkomst: Oude Mannenhuis, Haarlem, overdracht 1866.

6. Maten: H.210 x B.67 x D.41 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout. Het snijwerk is van lindehout. De opvangbak in de onderkast is van koper, het reservoir tegen de opstand is van zink. De spaanhouten plint en de pennen waarmee de opstand in de onderkast steekt zijn van eikenhout.

8. Constructie: Dit hoekbuffet bestaat uit een onderkast met deur en een koperen opvangbak, een opstand met consoles, een reservoir met een kraantje en een deksel

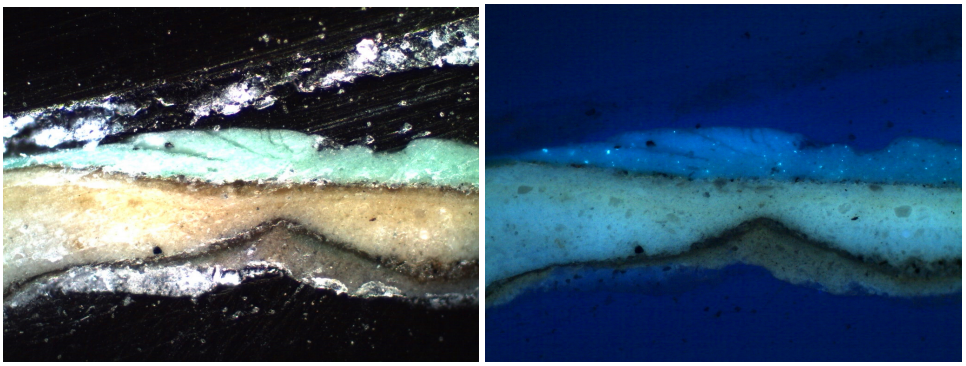
op het reservoir. De deur bestaat uit drie verticale planken, boven en onder achterlangs bijeengehouden door een gespijkerde klamp. De achterwand van de onderkast en opstand bestaat uit drie verticale planken, de middelste plank loopt parallel aan de voorzijde, de buitenste staan schuin daarop. Op alle drie de planken zaten klampen. Het centrale gedeelte van de achterwand liep oorspronkelijk door tot op de grond en vormde zo de achterpoot. Het reservoir bestaat uit een zinken bak met een lindehouten ombouw.

9. Gereedschapssporen: Blokschaafsporen op de achterzijde en de bodem, windhoutzaagmolensporen op de eikenhouten pennen en klossen achterop de spanen eikenhouten plint.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Een messing kraan en idem sleutelentree. De deur draait op twee knieren. Achterop de opstand zit een gesmede haak voor bevestiging aan de muur.

12. Beschildering:
Op de voorzijde van de onderkast en de opstand zit een donker grijze grondering, een grauwwitte verflaag en twee groene verflagen, de laatste mintgroen. De consoles waren bij de eerste groene verflaag grootschaliger verguld. De kwartronde profielen van de opstand dragen een witte krijtgrondering, daarna de donkergrijze grondering, dan een paarsgrijze of mauve verflaag en tenslotte een groene verflaag. De koperen bak draagt een grauwwitte verflaag. Op de achterzijde van de onderkast en de opstand zit een donkergrijze grondering met daarover heen een grauwwitte verflaag. De onderzijde van de onderkast draagt een donkergrijze grondering, een grauwwitte verflaag, ten dele overschilderd met een okergele verf. De bolpoten dragen een donkergrijze grondering, een grauwwitte verflaag, een groene verflaag en tenslotte de huidige mintgroene verflaag. Op de achterzijde van de deksel zitten een donker grijze grondering en twee grauwwitte lagen. De gehele breedte van de dekselrand was voorheen verguld, nu loopt hier nog slechts een dunne bies. De nu zichtbare mintgroene laag bevat zinkwit, wat betekent dat deze ná 1860 dateert. Mogelijk was het hoekbuffet oorspronkelijk wit uitgevoerd met mauvekleurige biezen zoals ook de stoelen in Paviljoen Welgelegen te Haarlem (Set FM 0309 t/m 0090). Daarna lijkt het buffet twee maal groen te zijn overschilderd waarbij randen en snijwerk bij de eerste groene uitmonstering grootschaliger verguld lijken te zijn geweest dan nu het geval is.

Foto’s van de verflaag opbouw op het hoekbuffet bestaande uit drie afwerkfasen. Links gefotografeerd bij opvallend licht, in *dark field* en 50x vergroot. Recht dezelfde opname maar onder UV-straling. Foto’s: Merel Lantman.

13. Voormalige restauraties: Op de schuin gestelde planken van de achterwand zijn de klampen verwijderd. De uit de achterwand voortkomende achterpoot is afgezaagd en vervangen door een plank.

14. Opmerking: Baarsen wijst erop dat de consoles veel verwantschap vertonen met het snijwerk in de Regentenkamer van het Oude Mannenhuis hetgeen kan worden toegeschreven aan de Haarlemse beeldhouwer Jan Woortman.

15. Literatuur:

G.D. Gratama, *Catalogus der voorwerpen (geen schilderijen en teekeningen) in het Frans Hals-Museum der Gemeente Haarlem*. Haarlem: Frans Hals-Museum, 1924, nr. 172.

R. Baarsen (red.), *Rococo in Nederland*. Amsterdam: Rijksmuseum, 2001, cat.nr. 163, p. 262.

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: John E. de Visser, Hoorn.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Rechtbon.

4. Datering: 1740-1780.

5. Herkomst: Volgens John E. de Visser heeft hij dit meubel gekocht bij antiekhandel Doeke Veld, te Hoorn.

6. Maten: H.67,5 x B.126,5 x D.33,5 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes zijn opgebouwd uit opgeklampt stijl en regelwerk.

9. Gereedschapssporen: Niet zichtbaar.

10. Spijkers: Niet zichtbaar.

11. Beslag: Links en rechts zitten smeedijzeren haken om het meubel aan de muur te bevestigen. Elk deurtje draait op twee knieren.

12. Beschildering: Wat de oorspronkelijke beschildering is geweest is onduidelijk. Op het oppervlak zijn minstens twee mahoniehout-imitaties op elkaar zichtbaar, gevolgd door een beige en daarna de nu zichtbare beschildering.

13. Voormalige restauraties: Niet zichtbaar.

14. Opmerking: Dit meubel is in de 20ste-eeuws dik overschilderd zodat spijkers en gereedschapsporen niet of nauwelijks zichtbaar zijn.

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.2 Klepbuffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Frans Hals Museum, Haarlem.

2. Inventarisnummer: II No. 3240.

3. Type: Klepbuffet.

4. Datering: 1791-1829.

5. Herkomst: Rotterdam.

6. Maten: H.38,5 x B.41 x D.25,3 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout (zeer matige kwaliteit schaaldelen).

8. Constructie: De deurtjes en ook de achterwand bestaan elk uit één plank. De laden zijn rondom koud gespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Krashoutlijnen. Opschriften in rood krijt tegen de onderzijde. De laden zijn respectievelijk met de cijfers 1 en 2 genummerd.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Schootgrendelslot met trapeziumvormige dekplaat en een uit het midden staande kleine schoot. De deurtjes en de klep scharnieren op messing plaatscharnieren, vastgezet met gesmede spijkers met een platte kop. Classicistische sleutelentrees van verlakt messing op de deurtjes. Eveneens messing knopjes op de schuifbladen en de beide laden. Onder de klep zit een tinnen bassin. Deze draagt de merken van de Rotterdamse tinnegieter Johannes Daniël Druy, werkzaam tussen 1791-1829.

12. Beschildering: De nu zichtbare en originele beschildering bestaat uit een roodbruin aangekleurde krijtgrondering met daarop een van origine zwart glanzend fond. Hierop zijn terracottakleurige biezen gezet. De rechterdeur toont een wandelaar met zijn hondje, de linkerdeur twee hengelaars.

13. Voormalige restauraties: Kleine retouches in de zwarte lak.

14. Opmerking: Van hetzelfde atelier bestaat een ander miniatuur meubel, te weten een ladekast (collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: NOM.11420-50).

15. Literatuur: B. Dubbe, *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, een compendium.* Amsterdam: Nederlandse Tinvereniging, 2009, p. 305, nr. 1558.

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.27688-57.

3. Type: Buffet of onderkast van een porseleinkast.

4. Datering: 1800-1830.

5. Herkomst: Heerjansdam (Z.H.).

6. Maten: H.105 x B.156 x D.49 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Het meubel heeft twee deuren in het midden en twee overhoeks geplaatste kleinere deuren aan iedere zijde. De vier deuren bestaan uit verticale met messing en groef vergaarde planken. Aan de achterzijde worden deze planken bijeengehouden door twee met een ojief geprofileerde klampen. De ruiten op de deuren zijn gemaakt van opgespijkerde halfronde latjes. Dergelijke ruiten zijn ook te zien op een bureau (Inv.nr. NOM.39419-70), op een penantkastje in de collectie van antiquair A. Vos en op een bedbankje, gedateerd 1869, aangetroffen in Laren (N.H.) (NOM CDA AA 32699 & AA 32698).

Achter de twee grote deuren bevindt zich onder een kastdiepe legplank en bovenin een ondiepe, aan de voorzijde geprofileerde legplank. Ook achter de

overhoekse deurtjes bevinden zich twee schappen. Alle vier de hoekstijlen lopen door tot op de grond en vormen zo de taps toelopende poten. De achterwand bestaat uit zes, met messing en groef vergaarde, verticale planken die koud op de achterzijde zijn gespijkerd.

9. Gereedschapsporen: Bolschaafsporen op alle legplanken en deuren. Windhoutzaagmolensporen op de achter- en onderzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De vier deuren draaien elk op twee knieren.

12. Beschildering: De oorspronkelijke beschildering bestond uit een semi transparante roodbruine hout-imitatie op een dunne ecru grondering, waarschijnlijk een mahonie-imitatie. Exterieur en interieur zijn vervolgens dekkend roodbruin overschilderd, het exterieur mogelijk twee keer. Deze roodbruine kleur is gedegradeerd naar de huidige oud roze tint. De bovenzijde is daar overheen zwart geschilderd, hetgeen vervolgens weer vrijwel geheel is afgesleten.

13. Voormalige restauraties: De vlinderscharnieren op de linker overhoekse deur zijn later aangebracht, ter vervanging van de knieren. Een deel van de scharnierpennen is vervangen door spijkers. De twee overhoekse deuren hebben een later aangebracht opleggend schootveerslot. De oude sleutelgaten van de eerdere kleinere en lager geplaatste sloten zijn daarbij dichtgezet.

14. Opmerking: Vingerafdrukken onderop alle schappen achter de zijdeurtjes, in de destijds nog natte verf. In de achterwand hebben muizen gaten geknaagd.
De bovenzijde is dermate afgesleten dat niet meer is uit te maken of er eerder een bovenkast opgestaan heeft zoals bij een porseleinkast. Porseleinkasten zijn in der regel ondieper dan buffetten, veel porseleinkasten zijn onder de 40 cm diep. Dit meubel zit met zijn 49 cm diepte tussen het gemiddelde buffet en de porseleinkast in. Omdat er echter geen sporen zijn van een opstaande rand waarbinnen een glazen bovenkast had kunnen vallen, is dit meubel onder de buffetten geschaard.

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Museum In ’t Houten Huis, De Rijp.

2. Inventarisnummer: 08732.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1800-1850.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.86 x B.120 x D.30 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De achterwand bestaat uit vier verticale met messing en groef vergaarde planken. De deur bestaat uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met dubbel getoogde slisverbindingen. Daarin steekt een paneel bestaande uit twee liggende planken. De raamwerken in de vier zijden zijn enkel getoogd.

9. Gereedschapssporen: Sporen van een windhoutzaagmolen, met onder meer diagonale rillen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deur draait op speunen die nu met schroeven zijn bevestigd.

12. Beschildering: Het buffet draagt van origine een hout-imitatie op een witte krijtgrondering. De eerdere bolpoten waren waarschijnlijk zwart. De nu zichtbare beschildering is opgebracht door Arie Spaarman (1886-1971) in De Rijp en bestaat uit een donkerrood en groen fond met op de deur de Bijbelse voorstelling van de vlucht uit Egypte.

13. Voormalige restauraties: De bolpoten en de voorste plint zijn 20ste-eeuws.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Christine Bangert, Haarlem.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1840-1860.

5. Herkomst: Rob Bangert.

6. Maten: H.98 x B.95 x D.43,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Buffet bestaande uit een naar voren springende lade, geschoord door twee consoles. Daaronder zitten twee deuren. Het kastje rust aan de voorzijde op kommavormige poten. De romp bestaat uit met messing en groef vergaarde planken,

koud aan elkaar gespijkerd. De deuren zijn gemaakt uit elk twee verticale planken, boven en onder bijeengehouden door rekeinden.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Gegoten ijzeren ladetrekkers vastgezet met spijkertjes. De ronde ladetrekkerplaten dragen centraal een urn met daar omheen een parelrand. De trekring zit met een messing splitpen door het ladefront vast en is ook gedecoreerd met een parelrand. Het ijzeren sleutelentree is eveneens met spijkertjes vastgezet. De beide deuren draaiden oorspronkelijk op knieren. In de rechterdeur stak een slot met een rechthoekige dekplaat, vastgezet met gesmede spijkers.

12. Beschildering:
Het gehele meubel draagt van origine een mahoniehout-imitatie waarna het meubel nog minstens een keer is overschilderd met een vergelijkbare mahoniehout-imitatie. De voorpoten waren daarbij mogelijk zwart, of zijn later zwart overschilderd. De binnenzijde was aanvankelijk blank. De gehele buitenzijde is crèmewit overschilderd en gedecoreerd met goudkleurige biezen. De binnenzijde is later lichtgroen geschilderd.

13. Voormalige restauraties:Geen.

14. Opmerking: De knieren zijn vervangen door moderne plaatscharnieren. Het huidige slot is later.

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.40946-71.

3. Type: Buffet.

4. Datering:1840-1860.

5. Herkomst: Buurmalsen.

6. Maten: H.102 x B.96 x D.43 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan elk uit een verticaal paneel, met aan de achterzijde boven en onder een klamp en op de voorzijde een raamwerk. De planken in de achterwand, de zijden, de legplank en in de ladebodem zijn met messing en groef vergaard. Het dek is gelijmd met beenderlijm. De zijden lopen aan de achterkant door tot op de grond en vormen zo de achterpoten. Aan de voorzijde rust het buffet op bolpoten.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen achterop de achterwand en onderop de legplank. Machinale raamzaagsporen op de onderzijde van het dek en op de onderzijde van de bodem. De nerf is na het zagen dermate op gaan staan dat het hout waarschijnlijk nat is gezaagd. Potlood aftekenlijnen door de gehele constructie heen. Tegen de binnenzijde van de kast, links en rechts van de lade, staat het cijfer 3 geschreven alsof er, seriematig, meerdere laden tegelijkertijd waren die per kastje passend werden gemaakt.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: In de deur en de lade steekt een inlatend schootgrendelslot met vrijwel rechthoekige dekplaat en kleine iets uit het midden staande schoot, een overgangsvorm van de trapeziumvormige 18de-eeuwse en het rechthoekige laat 19de-eeuwse dekplaat. De deuren draaien ieder op twee spijkers of ijzeren stiften. Messing sleutelentree in het ladefront.

12. Beschildering: Het buffet was oorspronkelijk uitgemonsterd met een lichtkleurige naar rood neigende mahoniehout-imitatie. Daaroverheen is rond 1900-1930 de huidige eikenhout-imitatie geschilderd. Op de achterzijde zit een steenrode verflaag.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking: De legplank in het interieur is ooit omgedraaid, er zitten kringen op de onderzijde en resten van een krant met een artikel van militaire en religieuze artikelen in de spelling van vóór 1947.

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Gemeente Enkhuizen.

2. Inventarisnummer: BGE 3573.

3. Type: Buffet.

4. Datering: Circa 1870.

5. Herkomst: Afkomstig van de oude bakkerij van Klaas Hagtingius, Peperstraat 27, Broekerhaven (N.H.). In dit kastje lag het te verkopen brood.

6. Maten: H.95 x B.127,5 x D.48,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met dubbel getoogde slisverbindingen. Daarin zit een aan de voorzijde gebost paneel met kussen gevat. De achterwand bestaat uit zes verticale met messing en groef vergaarde

planken, koud op de achterzijde gespijkerd. Het dek bestaat uit twee met messing en groef vergaarde planken. De bolle overhoekse zijden zijn massief. Het interieur had twee schappen.

9. Gereedschapssporen: Flauwe roffelschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Waarschijnlijk allemaal draadnagels, maar door de roest niet makkelijk te observeren.

11. Beslag: De deuren draaien elk op twee knieren. De linkerdeur sluit bovenaan met een wervel aan de binnenzijde. De rechterdeur sluit door een wervel met een knop.

12. Beschildering: De buitenzijde draagt een crèmekleurige grondlaag met daar overheen een in lijnolie opgezette blonde notenhout-imitatie. Vervolgens zijn er door de loop van de tijd dikke lagen vernis op aangebracht. Het interieur lijkt van origine oudroze, dat in verschillende tinten nog drie keer is overschilderd.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.50997-80.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1870-1900.

5. Herkomst: Vlissingen.

6. Maten: H.100,5 x B.102 x D.46,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De achterwand bestaat uit horizontale planken met messing en groef vergaard en verlijmd. De zijden zijn koud verlijmd. Het achterste gedeelte van de zijwanden loopt door tot op de grond en vormt samen met de achterstijlen de achterpoten. De lade is koud gespijkerd. De ladebodem heeft aan drie zijde een bossing en steekt via de achterzijde in een groef. De deuren bestaan uit een raamwerk vergaard met halfhout verbindingen met aan de dagkant een sponning waar vanaf de achterzijde een paneel met bossing in valt. De rest van de kast is gelijmd en gespijkerd en bevat verder geen houtverbindingen.

9. Gereedschapssporen: Afgeschuurde bolschaafsporen.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Sloten met rechthoekige dekplaat en centraal geplaatste brede schoot. Beide sloten met kleine schroefjes vastgezet. Vertinde neorenaissance sleutelentrees op de deur en de lade. Handgesmede sluitkram. Machinaal vervaardigde plaatscharnieren, met schroeven vastgezet.

12. Beschildering: De oorspronkelijke beschildering bestond uit een donkere hout-imitatie met de kleur van gebrande omber. Resten hiervan zijn nog zichtbaar op de randen van de lade. De buitenzijde is nadien geloogd en opnieuw geschilderd met een écru grondering en de nu zichtbare mint groene effen verf.

13. Voormalige restauraties: De ladelopers zijn opgedikt.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.51328-80.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1870-1900.

5. Herkomst: Wagenmakerij Luteijn, Koudekerke.

6. Maten: H.98,5 x B.92,5 x D.40 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Het gehele meubel is koud gespijkerd. Alle planken in de achterwand, zijden, deuren, legplanken en ladebodem zijn met messing en groef vergaard. De deuren bestaan elk uit een verticaal paneel met op de voorzijde een raamwerk gespijkerd. In het interieur steekt een kastdiepe legplank. De achterzijde van elke zijwand loopt door tot op de grond en vormt zo de achterpoten. De achterwand bestaat uit vier verticale planken. Op de hoeken prijken gedraaide pilasters.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de onderzijde van de ladebodem.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Inlatend schootgrendelslot met rechthoekige dekplaat en brede centraal geplaatste schoot.

12. Beschildering: Een palissanderhout-imitatie op een oranje bruine ondergrond, waarbij de profielen en randen zwart zijn geschilderd.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking: Op diverse onderdelen met potlood de initialen: ‘JL’.

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

16. Foto:

Woonkamer in het huis van de wagenmaker Luteijn aan het Dorpsplein te Koudekerke, in 1973, met het buffet rechts naast de dubbele deuren (foto collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 124250).

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM.025827.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1880-1900.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.99 x B.99 x D.43 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De romp bestaat uit met messing en groef verlijmde planken. De deuren zijn opgebouwd uit verticale brede planken met op de voorzijde een opgespijkerd raamwerk, aan de dagkant gecontourneerd. De lade is rondom koud vergaard. Het buffet staat voor op gedraaide poten en achter op accoladevormige pootjes. De achterwand bestaat uit zeven horizontale met messing en groef verlijmde planken die op de achterzijde zijn vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Het slootgrendelslot in de rechterdeur heeft een brede schoot en een rechthoekige dekplaat. De deuren draaien op rechte speunen, met schroeven vastgezet. Op de lade en het rechter deurtje prijkt een ruitvormig sleutelentree.

12. Beschildering: De buitenzijde draagt een krijtgrondering met daarop een mahoniehout-imitatie. De binnenzijde is blank.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking: Op de onderzijde van de lade staat in blauw krijt het cijfer 5, een indicatie dat dit meubel in serie is gemaakt.

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.77.T.158.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1880-1910.

5. Herkomst: Wagenmakerij J.G.A. Bikker, Laak 43, Lexmond.

6. Maten: H.99 x B.98,5 x D.43 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout. Lindehouten voorpootjes.

8. Constructie: De romp bestaat uit aan elkaar gespijkerde koud verlijmde panelen. De deuren zijn opgebouwd uit verticale brede planken met op de voorzijde een opgespijkerd raamwerk, aan de dagkant gecontourneerd. De zijden van de laden zijn koud vergaard, de ladebodem steekt via de achterzijde in een groef. Het buffet staat voor op gedraaide poten en achter op accoladevormige pootjes. De achterwand bestaat uit drie horizontale koud verlijmde delen die op de achterzijde zijn vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de meeste oppervlakken. Met potlood uitgevoerde aftekenlijnen en paringstekens over het gehele meubel. Machinale raamzaagsporen op achterzijde van de plint.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: In de lade en de rechterdeur zit een inlatend schootgrendelslot met rechthoekige dekplaat, opliggende klinknagelkoppen en een brede centrale schoot. Gestanste neorenaissance sleutelentrees. De deuren draaien boven en onder op stiften gemaakt van draadnagels.

12. Beschildering: De nu zichtbare en originele beschildering bestaat uit een witte grondering, een geelrood aangekleurde grondlaag, vervolgens een dunne laag pigmenten waarin de houtnerf is weergegeven, en tenslotte een vernislaag. Het geheel imiteert mahoniehout, met bloemmahonie op de deurpanelen. Daaroverheen zijn de poten, hoekornamenten en randen zwart geschilderd.

13. Voormalige restauraties: De bovenzijde is afgeplakt met balatum.

14. Opmerking: Er ligt een krant in: *De Rotterdammer*, maandag 24 april 1967.

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM 4051 (vervallen nummer).

3. Type: Buffet waarvan de bovenkast ontbreekt.

4. Datering: 1920-1930.

5. Herkomst: A. Prins.

6. Maten: H.98 x B.95,3 x D.49 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Het front bevat een lade en twee deuren. De overhangende lade is geflankeerd door diamantvormige appliques en wordt geschoord door consoles, voorzien van cannelures. De ladebodem bestaat uit twee met messing en groef vergaarde planken. De randen van de bodem zijn afgeschuind en schuiven in de zijden van de lade. De deurtjes bestaan uit een raamwerk, op de hoeken vergaard door een dubbel getoogde slisverbinding. Elk deurpaneel is aan de voorzijde rondom van een bossing voorzien en valt in een groef in de dagkant van het raamwerk. Aan weerzijde van de deurtjes zijn gecanneleerde pilasters aangebracht. De planken van de bodem zijn koud vergaard. Aan de voorzijde staat het meubel op bolpoten. De achterwand bestaat uit vier horizontale met messing en groef vergaarde planken..

9. Gereedschapssporen: Vlakke blokschaafsporen over alle uit het zicht liggende oppervlakken.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Blikken ladetrekkers en sleutelentrees, voorzien van een goudvernis zodat het op messing lijkt. Dit beslag is vastgezet met bolkopschroefjes. De deurtjes draaien op ijzeren stiften. Het slot in de lade heeft een rechthoekige dekplaat en een brede centraal geplaatste schoot. De schoot grijpt in een sluitkram.

12. Beschildering: Het oppervlak is voorzien van twee tinten hout-imitaties, met de kleur van rauwe omber.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking: Achterop de lade staat in potlood: ‘A. Prins’. Dit is waarschijnlijk de persoon die het meubel bestelde.

15. Literatuur:

8.3.2 Buffet (Deel 1 - H.3.5.2)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: EH-5/002.

3. Type: Buffet met verticaal gebombeerde voorzijde.

4. Datering: 1920-1930.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.97 x B.104 x D.45 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout, berkenhouten ladefronten.

8. Constructie: Buffet, bestaande uit een kastbrede lade met daaronder twee deuren. De deuren bestaan uit een raamwerk met op de hoeken een verlijmde pen- en gatverbinding. Het deurpaneel is via de achterzijde in een sponning gelaten. De achterwand bestaat uit vier horizontale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Het ladefront draagt lintzaagsporen aan de binnenzijde. De achterzijde van de laden draagt cirkelzaagsporen. De meeste oppervlakken dragen vlakbanksporen.

Cirkelzaagsporen op de achterzijde van de lade.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Het slot in de rechterdeur heeft een rechthoekige dekplaat en een in het midden geplaatste schoot. De deuren draaien op rechte speunen, met draadnagels vastgezet. De ladetrekkers en sleutelentrees hebben uit messing gestanste plaatjes en ijzeren handgrepen. Dit beslag zit met bolkopschroeven vast.

12. Beschildering: De nu zichtbare mahoniehout-imitatie is de oorspronkelijke beschildering.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking: In de lade staat middenvoor in keurig handschrift: ‘M D 13’. Op de binnenzijde staat ter hoogte van de lade ook het cijfer 13, rechts is op dezelfde plek het cijfer 3 nog te herkennen. Waarschijnlijk wijst dit op een in serie vervaardigd meubel waarbij alle onderdelen van exemplaar 13 hetzelfde getal kregen.

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003) zomer, p. 48-69.

8.3.3 Rechtbank (Deel 1 - H.3.5.3)

1. Eigenaar: Museum Spakenburg.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Rechtbank, in een eerder stadium een buffetkast met opstand.

4. Datering: 1800-1860.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.81,5 x B.120,5 x D.35 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Bovenlangs heeft een kroonlijst gelopen, deze ontbreekt nu. De deuren bestaan uit verticale met messing en groef vergaarde planken. Op de voorzijde is een raamwerk gespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen aan de onderzijde.

10. Spijkers: Handgesmede spijkers, later met veel draadnagels bijgespijkerd.

11. Beslag: Handgesmede vlinderscharnieren aan de deurtjes.

12. Beschildering: De buffetkast heeft op de buitenzijde oorspronkelijk een roodbruine grof opgezette hout-imitatie en een donkergroene afwerking aan de binnenzijde. Op de bovenzijde is de originele of een eerdere hout-imitatie zichtbaar. De voorzijde is met diverse bruine lagen overschilderd. De binnenzijde is nu blauw overschilderd.

13. Voormalige restauraties: De bovenzijde heeft een bordenrichel. In de bovenzijde en in de achterwand zitten grote ronde gaten. De huidige bovenzijde vertoont veel slijtage,

brandsporen en schade. Mogelijk is het een buffetkast met opstand geweest, waar de bovenzijde vanaf is gezaagd, waarna het lange tijd als rechtbank is gebruikt.

14. Opmerking: Door Zwaan (2004, p. 35) wordt dit meubel aangeduid als ‘pottebank’.

15. Literatuur: B. Zwaan, *Al zeukend vergoard. De 60 meest bijzondere aankopen voor de cultuurhistorische collectie van de gemeente Bunschoten*. Spakenburg: Museum ‘Vurhuus’, 2004.

8.3.4 Huizer buffet (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Collectie Antiek d’Eglantier te Amsterdam.

2. Inventarisnummer: # 5013.

3. Type: Huizer Buffet.

4. Datering: 1850-1860.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.104,5 x B.149,5 x D.44,3 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Het dek heeft langs de achterzijde over de gehele breedte een schotelgeul. De laden zijn rondom koud gespijkerd. De deuren bestaan ieder uit twee verticale koud vergaarde planken. Op de voorzijde is een raamwerk gespijkerd met aan de dagkant een kwartrond profiel. De achterwand bestaat uit negen verticale planken, met messing en groef vergaard. De kast rust op zijn originele bolpoten.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De beide deurtjes draaien ieder op twee knieren en sluiten met een wervel. Het huidige beslag op de laden is later toegevoegd. Het eerdere beslag zat met spijkertjes op het front bevestigd.

12. Beschildering: Het meubel draagt van origine een mahoniehout-imitatie, ook op de poten. De nu zichtbare overschildering betreft een donkere hout-imitatie met een blonde esdoorn-imitatie op de panelen en laden. Rond de panelen, op de bossing, zit een groene moiré esdoorn-imitatie. De panelen zijn verder voorzien van donker belijnde florale motieven. De poten, kroonlijst en plint zijn daarbij zwart overschilderd. Het interieur had eerder een crèmekleurige verf en is later geel geschilderd.

13. Voormalige restauraties: De achterpoten zijn ten dele vervangen. De bodem is verstevigd met planken.

14. Opmerking: De ladefronten zijn gemaakt van hergebruikt hout, getuige de roodbruine verf tegen de achterzijde.

15. Literatuur:

8.3.4 Huizer buffet (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.35658-64.

3. Type: Buffet.

4. Datering:1860-1870.

5. Herkomst: Huizen.

6. Maten: H.103 x B.162 x D.44 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout, originele bolpoten van wilgen- of populierenhout.

8. Constructie: De deuren bestaan elk uit twee verticale planken met een aan de voorzijde opgespijkerd raamwerk. Het achterste gedeelte van de zijden loopt door tot op de grond en dient als achterpoot. De zijden van de laden zijn koud gespijkerd en de bodem is er koud onder tegenaan gespijkerd. De delen van de ladebodem zijn vergaard met handgeschaafde messing en groef. De achterwand bestaat uit zes verticale planken, met messing en groef vergaard en met gesmede spijkers op de achterzijde gespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Potloodlijnen onderlangs de lade voor de plaatsing van de spijkers. Bolschaafsporen en machinale raamzaag sporen.

10. Spijkers: T-vormig gesmede spijkers.

11. Beslag: De deuren draaien elk op twee knieren en sluiten met houten wervels. De huidige ladetrekkers lijken niet origineel, noch de eerder centraal op het front aanwezige ladetrekkers.

12. Beschildering: De gehele kast draagt van origine een mahoniehout-imitatie, inclusief de bolpoten. Hier overheen zit de huidige dunne beschildering: een donkere roodbruine hout-imitatie, op de ladefronten en de deurpanelen afgewisseld met een okergele hout-imitatie. Op de deuren zijn met behulp van sjablonen vier hoekornamenten opgebracht. Het interieur was oorspronkelijk ecru van kleur, nu kanariegeel.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur:

A. van Oirschot, *Antiek uit de Nederlandse provincie*. Helmond: Uitgeverij Helmond, z.j., p. 45.

P. Clarijs, ‘1. De Wooncultuur’, in: Tj.W.R. de Haan, *Volkskunst der Lage Landen*, deel 3. Amsterdam: Elsevier, 1965, p. 54. afb. 32.

A. van Oirschot, *Antiek Kopen Omnibus. Meubels, klokken en pendules, boeken, kaarten en prenten, met adviesprijzen.* Helmond: Uitgeverij Helmond, 1972, p. 157.

N. de Roy van Zuydewijn, *Antiek van het Nederlandse platteland*. Haarlem: J.H. Gottmer, 1982, p. 30, met als herkomst: Gooiland, Noord-Holland.

H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.4 Huizer buffet (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Huizer Museum, Huizen.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Buffet, lokaal rebbank genoemd.

4. Datering: 1860-1870.

5. Herkomst: Een bruikleen van de oprichtster van het museum, afkomstig uit Huizen.

6. Maten: H.102 x B.159 x D.43,5 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan elk uit twee verticale planken met een aan de voorzijde opgespijkerd raamwerk. Het achterste gedeelte van de zijden loopt door tot op de grond en dient als achterpoot. De achterwand bestaat uit zes verticale planken, met messing en groef vergaard en met gesmede spijkers op de achterzijde gespijkerd. De zijden van de laden zijn koud gespijkerd en de bodem is er koud onder tegenaan gespijkerd. De delen van de ladebodem zijn vergaard met messing en groef. De bovenzijde van de kast heeft een schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: Blokschaafsporen op de achterzijde. Op de onderzijde van de bodem staan zeer regelmatige machinale raamzaagsporen.

10. Spijkers: T-vormige gesmede spijkers in de achterwand en in de ladebodems. In de lat in de hoek tussen de bodem en de achterwand zitten waarschijnlijk gesmede spijkers met een machinaal gestanste koppen. In de blokken links en rechts tegen de bodem zitten draadnagels. Deze blokken zouden origineel kunnen zijn.

11. Beslag: De deuren draaien elk op twee knieren en sluiten met houten wervels. Het huidige latoen koperen beslag is later. In de lade ligt een plastic zakje met wellicht het oorspronkelijke beslag, hieronder afgebeeld.

12. Beschildering: Onder de huidige beschildering zit een vergelijkbare donkerbruin geverniste verflaag of hout-imitatie. Het interieur is eerst crèmekleurig geweest, daarna achtereenvolgens okergeel, grijswit, beige en tenslotte het huidige kanariegeel. De bolpoten lijken origineel en dragen een aantal zwarte lagen.

13. Voormalige restauraties: Er zijn twee plinten tegen de bodem aangezet.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.4 Huizer buffet (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM 5512.

3. Type: Buffet.

4. Datering: 1860-1870.

5. Herkomst: Huizen. Aankoop Goois Museum, Hilversum, 1956.

6. Maten: H.102,5 x B.150,5 x D.43 cm

7. Houtsoort: Naaldhout. Bolpoten van wilgen- of populierenhout.

8. Constructie: De deuren bestaan elk uit drie verticale planken, vergaard met messing en groef, met op de voorzijde een opgespijkerd raamwerk. Het achterste gedeelte van de zijdewanden loopt door tot op de grond en dient als achterpoot. Aan de voorzijde rust het buffet op bolpoten. De achterwand bestaat uit zes verticale planken, met messing en groef vergaard en met draadnagels tegen de achterzijde gespijkerd. De zijden van de laden zijn koud gespijkerd en de bodem is er eveneens koud onder tegenaan gespijkerd. De delen van de ladebodem zijn vergaard met messing en groef. De bovenzijde van het buffet heeft een schotelgroef.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de onderzijde van de laden. Windhoutzaagmolensporen op de onderzijde.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: De deuren draaien elk op twee knieren en sluiten met een houten wervel. De huidige latoen koperen ladentrekkers lijken origineel en zijn zeer vergelijkbaar met de set beslag die los aanwezig is bij het vrijwel identieke buffet in het Huizer Museum, te Huizen.

12. Beschildering: De gehele kast draagt van origine een mahoniehout-imitatie. Hier overheen is in een dunne laag de nu zichtbare donkere roodbruine hout-imitatie aangebracht, waarbij de ladefronten en de deurpanelen okergeel zijn gehout en zijn voorzien van kaders en hoekornamenten, uit de hand geschilderd. Het interieur was oorspronkelijk ecru van kleur, nu kanariegeel.

13. Voormalige restauraties: Het beslag is er afgehaald en na de overschildering weer op aangebracht, waarbij de ladefronten aan de binnenzijde enigszins zijn beschadigd.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

T.J.W.R. de Haan, *Volkskunst der lage landen, nr. 3: Wooncultuur en schepen.* Amsterdam: Elsevier, 1965, p. 54.

H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.4 Huizer buffet (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Hoekenburgse Antiekhandel, Zoelen.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Huizer buffet.

4. Datering: 1860-1880.

5. Herkomst: Antiekhandel.

6. Maten: H.102,3 x B.161,5 x D.46,3 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan elk uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met dubbel getoogde doorgestoken pen- en gatverbindingen. De dagkant van het raamwerk is geprofileerd met een ojief. Het losse paneel in dit raamwerk heeft aan de voorzijde een kussen met rondom een bossing. Het achterste gedeelte van de zijdewanden loopt door tot op de grond en dient als achterpoot. Aan de voorzijde rust het buffet op bolpoten. De achterwand bestaat uit zeven verticale planken, met messing en groef vergaard en met draadnagels op de achterzijde gespijkerd. De zijden van de laden zijn koud gespijkerd en de bodem is er koud onder tegenaan gespijkerd. De delen van de

ladebodem zijn vergaard met messing en groef. De bovenzijde van het buffet heeft een schotelgroef.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: De deuren draaien elk op twee knieren. De deuren sluiten met een houten knop en wervel. Op de laden zitten van messing blik gestanste ronde sleutelentrees en ladetrekkerplaten met een rond ring, door het ladefront vastgezet met een vierkant boutje.

12. Beschildering: Het buffet is aan de buitenzijde getooid met een eikenhout-imitatie, in lijnolie uitgevoerd. De bossing draagt een groene en het kussen een honinggele vogelogen esdoorn hout-imitatie. De plint, het bladprofiel, het ojief rond de panelen en de bolpoten zijn donkerbruin gehout. In tegenstelling tot de andere beschreven Huizer buffetten draagt dit buffet geen oudere mahoniehout-imitatie. De binnenzijde van de deuren vertoont een eenvoudige eikenhout-imitatie, met de klopkwast opgebracht. Het interieur draagt een gebroken witte en daarop de nu zichtbare crèmegele verflaag.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.4 Buffetkast (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM 13520.

3. Type: Buffetkast, geregistreerd als ‘vatenbank’.

4. Datering: 1850-1860.

5. Herkomst: Eemnes (1953). Door het museum geassocieerd met Bunschoten-Spakenburg.

6. Maten: H.178 x B.138 x D.39 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan uit een raamwerk, vergaard met dubbel getoogde doorgestoken pen- en gatverbindingen met verspringende borst. Aan de dagkant een ojief, waarin een paneel met bossing en opstaand kussen. De zijden en de voorste stijlen lopen van origine door tot op de grond en vormden zo de poten. De schappen zijn door de zijwanden vastgespijkerd. De wangen van de etagère zijn gecontourneerd en de schappen daartussen hebben elk drie schotelgeulen. De achterwand bestaat uit zeven horizontale opgespijkerde planken vergaard met messing en groef.

9. Gereedschapssporen: Machinale raamzaag sporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Elke deur draait op twee knieren en sluit met een wervel.

12. Beschildering: De kast draagt diverse hout-imitaties, waarschijnlijk vijf in totaal. De oudste vier zijn roodbruin, de jongste en nu zichtbare hout-imitatie is voornamelijk okergeel van kleur. De grote vlakken zijn opgezet in een blonde dosse houtnerf-imitatie, de randen zijn donker roodbruin golfpatroon. Op de bossing van het panelen is een geriegeld effect geïmiteerd. Het interieur was van origine blauw, vervolgens wit, toen weer lichtblauw en tenslotte kreeg het de huidige blauwe tint.

13. Voormalige restauraties: De poten, de bodem en de horizontale lijsten zijn recent De kast is grotendeels gedemonteerd geweest en nadien met draadnagels in elkaar gezet.

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.4 Buffetkast (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM.4443, ZD-1\0074.

3. Type: Buffetkast, bij het museum geregistreerd als ‘vatenbank’.

4. Datering: 1860-1900.

5. Herkomst: Eemnes.

6. Maten: H.180 x B.138 x D.40 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met doorgestoken driemaal getoogde pen- en gatverbindingen met verspringende borst. Het deurpaneel is aan de achterzijde vlak, aan de voorzijde heeft het rondom een bossing en centraal een verhoogd kussen. De schappen in de opstand hebben ieder een dubbele schotelgroef. De achterwand bestaat uit negen horizontale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Beide deuren sluiten met een houten wervel. Iedere deur draait op twee knieren.

12. Beschildering: Op een krijtgrondering is een okergeel fond aangebracht. Hierop is de nu zichtbare hout-imitatie geschilderd. Op de beide deurpanelen prijkt een gespiegelde bloemmahonie-imitatie. De lijsten zijn roodbruin geschilderd en gedecoreerd met een geriegeld patroon. De binnenzijde is blauw.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.4 Buffetkast (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Museum Spakenburg.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Miniatuur buffetkast.

4. Datering: 1890-1930.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.72 x B.44 x D.20 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren lijken een schrijnwerkers-constructie te hebben maar de panelen en de stijlen van het raamwerk zijn daarentegen uit de dikte van het hout gesneden. Alleen de regels boven en onder zijn apart opgebracht. De achterwand is zonder messing en groef en koud opgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Vlakke schaafsporen op de binnenzijde. Lintzaagsporen op onderzijde van de deurstopper.

10. Spijkers: Draadnagels in de deurstopper.

11. Beslag: Grote messing knop op de deurtjes.

12. Beschildering: Oorspronkelijk draagt dit kastje een roodbruine hout-imitatie. Het kastje is een keer overschilderd en daarna slordig gevernist. De onderzijde draagt een semi-transparante rode saus.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking: Binnenzijde is blank, waarbij het hout bleek en glad is. Het zachte voorjaarshout is daarbij dieper uitgesleten dan het hardere najaarshout van de jaarringen. Dit is op meer meubels in het Museum Spakenburg geobserveerd. Mogelijk is deze patina ontstaan door schrobben zeep, water en zand. In de collectie van het Zuiderzeemuseum bevindt zich een vergelijkbaar miniatuur in 1954 verworven te Eemnes (Inv.nr.: ZZM.4576. Maten: H.67,5 x B.44 x D.22,5 cm).

15. Literatuur:

8.3.4 Buffetkast (Deel 1 - H.3.5.4)

1. Eigenaar: Museum Spakenburg.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Buffetkast.

4. Herkomst: Onbekend.

5. Datering: 1900-1982.

6. Maten: H.176,5 x B.127,5 x D.40 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De panelen in de deurtjes vallen vanaf de achterzijde in een sponning van het stijl- en regelwerk. Elk raamwerk is vergaard met doorgestoken dubbel getoogde pen- en gatverbindingen.

9. Gereedschapssporen: De vervangen achterwand draagt vlakbank sporen. De bodem is origineel en draagt bolschaafsporen en heeft draadnagels.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Knieren

12. Beschildering: De binnenzijde was oorspronkelijk groenig blauw.

Op de binnenzijde van de achterwand staat:
‘Vlamwerk
H. Blokhuis 5/4.16
maart ‘82’

13. Voormalige restauraties: De achterwand is vervangen. De rechterwang van de opstand is vervangen evenals de onderste legplank in de opzet: deze draagt vlakke bankschaafsporen.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.5 Miniatuur bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.6980-47.

3. Type: Miniatuur dubbel gebuikt bureau.

4. Datering: Het bureautje zelf: 1760-1780. De onderliggende oudste beschildering: 1820-1875. De nu zichtbare overschildering: 1870-1900.

5. Herkomst: Amsterdam.

6. Maten: H.46,5 x B.43,5 x D.24,5 cm.

7. Houtsoorten: Eikenhout. De achterzijde en achterkant van de laden is van naaldhout. Het frontje onder de klep is van iepenhout, evenals de voorpoten.

8. Constructie: Alles is koud gespijkerd, zonder houtverbindingen.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de meeste onderdelen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: zie 13. Voormalige restauraties.

12. Beschildering: Het meubel lijkt integraal te zijn geloogd, waarna de buitenzijde is beschilderd met voorstellingen van spelende kinderen, waaronder ijspret- en voorjaarscènes. Deze scènes doen 17de-eeuws aan, vergelijkbaar met onder andere een wieg uit circa 1625-1650 (collectie Ottema-Kingma Stichting, Inv.nr.: NO 12530). De scènes zijn omkaderd met midden 18de-eeuws aandoende rocaille, overeenkomstig met het model van het bureau. Er lijken hier dus stijlelementen uit verschillende tijden te zijn gecombineerd. De nu zichtbare verflaag is geheel intact. Het oppervlak is afgedekt met een donkerbruine vernis die er weer grotendeels is afgepoetst.

De resten rode verf in het interieur achter de klep zijn niet origineel omdat deze rode verf ook zit op een in de afgelopen 100 jaar aangebrachte dekplankje achter het schuifje. Getuige de donkere vlekken en kringen, op het oude eikenhout van het interieur achter de klep, was dit interieur van origine blank of droeg het een waslaag.

De binnen- en onderzijde van de laden, evenals de achterwand, is met een donkerbruine was behandeld. Dit is waarschijnlijk gedaan om het schrale geloogde oppervlak te maskeren, hetgeen nog wel zichtbaar is in het interieur achter de laden.

Analyse
Natuurwetenschappelijk onderzoek, uitgevoerd door De Keijzer en Megens (2012), toont aan dat er onder de nu zichtbare beschildering een eerdere beschildering schuilgaat. Afgaande op het daarin aanwezige bariumsulfaat en loodchromaat is dit een 19de-eeuwse afwerking. Hierop ligt de nu zichtbare beschildering met onder andere zinkwit, zinkchromaat en synthetisch ultramarijn. De aanwezigheid van deze drie pigmenten maken duidelijk dat deze laatste afwerking op zijn vroegst uit de laatste kwart van de 19de eeuw dateert.

13. Voormalige restauraties: De gestanste messing sleutelentrees op de laden lijken van rond 1900 te dateren. Er hebben eerder andere ladetrekkers op de ladefronten gezeten, of dezelfde knopjes hebben op een andere plek gezeten. De oude gaten van het eerdere beslag zijn afgedekt door de huidige beschildering. De messing scharnieren aan de klep en de sloten in de klep en laden zijn later, in de afgelopen 150 jaar, aangebracht. De sloten betreffen inlatende schootgrendelsloten met rechthoekige dekplaat en brede centrale schoot. Het mechanisme is uitgevoerd met een veer van verenstaal. De sloten zijn vastgezet met machinaal vervaardigde schroeven. De schootgaten in de onderzijde van de ladetraversen zijn verbreed, waarschijnlijk tegelijkertijd met het aanbrengen van de nieuwe sloten. De ruitvormig messing sleutelentree op de klep is later dan de huidige verf aangebracht. Hier en daar is het meubel bijgespijkerd met draadnagels. De steunbalk achterlangs het schortje is 20ste-eeuws.

14. Opmerking: Bij acquisitie te boek gesteld als 18de-eeuws pulpitrum met mogelijk Noord-Hollandse beschildering. Volgens de inventariskaart zijn er in 1952 een of meer ladegeleiders vernieuwd, zijn er stukjes aangelijmd en is er een knopje bijgemaakt.

15. Literatuur: M. de Keijzer & L. Megens, *Het natuurwetenschappelijk onderzoek aan de verflagen van de afwerkingen van Nederlandse beschilderde meubels uit 1660-1900 van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem*. Amsterdam: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2012.

8.3.5 Bureau-kabinet (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Heerenveen Museum.

2. Inventarisnummer: 3032 / OBJ02541.

3. Type: Bureau-kabinet.

4. Datering: 1760-1790.

5. Herkomst: Grietenij van Schoterland. Waarschijnlijk deed dit meubel dienst bij Martinus Scheltinga, grietman van Schoterland tussen 1777– 1795, als opbergplaats van het archief van de grietenij en als schrijfmeubel voor zijn administratie.

6. Maten: H.2.66 x B.136 x D.49 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De kast bestaat uit een nu aan elkaar verbonden boven- en onderkast. De bovenkast draagt een afneembare kap, bekroond met een gebroken timpaan. Deze kap is met losse toognagels aan de bovenkast bevestigd. Onder de kap bevinden zich twee deuren bestaande uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met doorgestoken dubbel getoogde pen- en gatverbindingen met aan de dagkant rondom een sponning. Via de achterzijde is daar een paneel ingelaten, rondom vastgezet met handgesmede

steekspijkers. Op de voorzijde is een spitsovaal kussen gespijkerd. Achter deze deuren bevinden zich van origine twee schappen. De achterwand bestaat uit zeven verticale met messing en groef vergaarde planken, inclusief een sluitwig.

Tussen de boven- en onderkast bevindt zich een uit- en opklapbaar schrijfblad, aan de achterzijde bijeengehouden door twee eikenhouten klampen. In uitgeslagen toestand vormt dit geheel een lessenaar. Aan weerszijde bevinden zich twee kleine kastdiepe laatjes, mogelijk voor schijfgerei zoals schrijfveren.

De onderkast bevat wederom twee deuren, identiek aan die in de bovenkast. Achter deze deuren bevonden zich oorspronkelijk zestien smalle hoge vakken, waarschijnlijk voor documenten. De achterwand bestaat uit vier met messing en groef vergaarde planken. De achterkant van de zijwanden loopt door tot op de grond en vormt zo de achterpoten. De voorpoten bestaan uit taps toelopende losse klossen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de meeste uit het zicht gelegen delen. Windhoutzaagmolensporen op de onderzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deuren en het schrijfblad scharnieren op hand gesmede vlinderscharnieren. Op de deuren zitten (mogelijk latere) spits ovale sleutelentrees.

De laatjes en het schrijfblad worden uitgetrokken aan messing knopjes. De linker deuren sluiten boven en onder met een schuifgrendel. In beide rechter deuren steekt van origine een schootgrendelslot met trapeziumvormige dekplaat. In de onderkast is op het schap ter hoogte van het slot een zeer zwaar uitgevoerde sluitkram aangebracht. De deuren dragen op de achterzijde tevens elk twee klauwen, die achter de deurstijlen grijpen. Al met al geeft dit de indruk dat er waardevolle zaken in deze kast werden bewaard.

12. Beschildering: De oorspronkelijke beschildering was Pruisisch blauw met witte profielen. Van origine stond er een tekst op het liggend spitsovaal: '……Kas Schoterland'. Later is de kast groen overschilderd. Op het fries van de kap staat nu: 'Grietenij van Schoterland'. Op het liggend spitsovaal is nu het wapen van Schoterland geschilderd dat in 1818 officieel werd. Mogelijk dateert de groene overschildering, de tekst op het fries en het wapen dus uit dat jaar.

13. Voormalige restauraties: De sloten zijn vervangen. De binnenzijde is ingesmeerd met lijnolie. De buitenzijde is groen overschilderd.

14. Opmerking: Zwaar uitgevoerd beslag en kleine vakken voor het bewaren van administratie vinden we ook in de midden 17de-eeuwse notariskast, mogelijk afkomstig uit Bolsward (collectie Fries Museum, Inv.nr.: FM 1959-11).

15. Literatuur:

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Fries Scheepvaartmuseum, Sneek.

2. Inventarisnummer: FSM C-081.

3. Type: Bureau.

4. Datering: 1780-1820.

5. Herkomst: Aankoop bij P. Gerbenzon.

6. Maten: H.93 x B.71 x D.27 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Kastje in de vorm van een klepbureau. Het heeft echter nooit dienstgedaan als bureau omdat de klep naar boven scharniert. Onder de klep zit een ruim compartiment. De onderkast is afgesloten door twee deuren met in het interieur een legplank. De deuren bestaan elk uit een verticale plank. Op de voorzijde is een raamwerk gespijkerd, met aan de dagkant een ojief.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Onduidelijk.

11. Beslag: De klep draait op twee handgesmede vlinderscharnieren. De beide deurtjes draaien elk op twee knieren. De linkerdeur kan worden vastgezet met een schuifgrendel. De rechterdeur sluit met een houten wervel.

12. Beschildering: Het kastje is geschilderd in een mahoniehout-imitatie met op de panelen van beide deuren Bijbelse figuren, links Koning David met harp en rechts Jozef met trekzaag en boek. De lucht rondom beide figuren is overschilderd. Het interieur draagt een 20ste-eeuwse verf.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking: Een buffet in het Stadhuis van de Gemeente Alkmaar vertoont naast een blauwe marmering ook een roodbruine hout-imitatie en twee Bijbelse figuren op beide deuren. Dit Alkmaarse buffet dateert op basis van dendrochronologische metingen na 1736.

15. Literatuur: *Jaarverslag Fries Scheepvaart Museum,* (1960), p. 11; *Sneeker Nieuwsblad:* 22 december 1960.

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.5754-46.

3. Type: Orgelgebogen bureau.

4. Datering: 1780-1800. Het oorspronkelijke type slot en het orgel gebogen front maken dat dit meubel uit de eerste helft van de 18de eeuw zou kunnen dateren. De oorspronkelijke hout-imitatie, die veel lijkt op een mahoniehout-imitatie, doet echter vermoeden dat het meubel op zijn vroegst in de late 18de eeuw moet zijn vervaardigd.

5. Herkomst: Antiquair M.J. van Oort, Soest.

6. Maten: H.104,5 x B.100 x D.40 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Het bureau heeft een schuine klep met daaronder drie kleine laatjes. De onderkast sluit af met twee deurtjes waarachter een schap zit. De deuren bestaan elk uit één brede grenen plank met achterop onder en boven een klamp. Op de voorzijde van de onderkast is een orgelgebogen front met drie laden geïmiteerd. De achterzijde bestaat uit drie brede verticale grenen planken door messing en groef vergaard.

9. Gereedschapssporen: De achterzijde en de bodem tonen windhoutzaagmolensporen met een diagonale ribbels.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Aan de sporen van het inmiddels ontbrekende slot in het rechter deurtje is af te lezen dat ging om een opleggend schootgrendelslot met trapeziumvormige grondplaat. De deuren draaien op knieren.

12. Beschildering: De originele beschildering bestaat uit een roodbruine hout-imitatie op een dikke krijtgrondering, mogelijk een mahoniehout-imitatie. De huidige figuratieve beschildering op het mint kleurig fond dateert van ná 1860 getuige het feit dat er tegelijkertijd met draadnagels aan het meubel is gerestaureerd. De scènes beslaan rivier- en zeegezichten, gevogelte, ijspret en naaktzwemmers met langs de oever een vrouw in streekdracht.

13. Voormalige restauraties: Het middelste laatje is gemaakt van de resten van een mahonie gehouten meubel. De zijden van de laatjes hebben niet allemaal dezelfde dikte. Al met al kan een deel van de laatjes later zijn bijgemaakt. De klampen tegen de binnenzijde van de deurtjes zijn ook later. De linker achterpoot is niet origineel en is gemaakt van een stuk interieurbetimmering dat eerst een mahoniehout-imitatie droeg met daaroverheen een eikenhout-imitatie. Het slot in de klep is vervangen.

14. Opmerking: Bij acquisitie te boek gesteld als Zaans of Noord-Hollands bureautje. Een hangoortafel, met een overschildering van dezelfde hand (NOM.5424.OV) vertoont op het afhangende blad ook naaktzwemmers. De beschildering op een flaptafel (NOM.11645-50) zou eveneens van dezelfde schilder kunnen zijn (Honig, 1972). In 1952 zijn de scharnieren en een poot hersteld.

15. Literatuur:

K. Booneburg, *Paneel en penseel, Beschrijvende Catalogus van de jubileumtentoonstelling gehouden ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Rijksmuseum Zuiderzeemuseum', te Enkhuizen en gewijd aan de beschilderde meubelen, 19 maart tot 1 november 1960.* Enkhuizen: Rijksmuseum Zuiderzeemuseum, 1960, p. 24, cat.nr. 21.

S. Honig Jz., ‘Iets over beschilderde Zaanse meubels naar aanleiding van een nieuwe aanwinst', in: *Bijdragen en Mededelingen van het Nederlands Openluchtmuseum,* jrg. 35 (1972), nr. 1, p. 18, afb. 5.

J. Jas, *'Tot cieraet en gebruyk'. De collectie beschilderd meubilair van het Zuiderzeemuseum*. Deel I & II. Stageverslag. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, Kunsthistorisch Instituut, 1990, p. 135.

8.3.5 Miniatuur bureau-kabinet (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Edams Museum.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Miniatuur bureau-kabinet.

4. Datering: 1780-1820.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.120 x B.71 x D.35 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout. Het front van het bovenkastje en de fronten van de laatjes in het interieur zijn van eikenhout.

8. Constructie: Het gehele meubel is koud gespijkerd en bestaat uit één geheel. Het bovenste gedeelte is een porseleinkast met een glazen deur, overhoekse kanten en een rocaille kuif. Het raamwerk van de deur is dubbel getoogd. In het interieur steken drie schappen, ieder met een dubbele schotelgeul. Het middengedeelte bestaat uit een gegolfde klep met daarachter diverse laatjes, centraal een klein deurtje en een schuif in het blad. De klep steunt op twee uitschuifbare klepsteunen. De onderkast is dubbel gebuikt en bevat drie laden, naar beneden toe in hoogte toenemend. De achterwand is

gemaakt van vier brede horizontale met messing en groef vergaarde planken. De plateautjes voor een kaststel op de kap zijn later toegevoegd.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Er steken kleine schootgrendelsloten met trapeziumvormige dekplaten en uit het midden geplaatste schoten in de glazen deur, in de klep en in het kleine deurtje centraal achter de klep. De glazen deur draait op ijzeren speunen. Messing knopjes op de laatjes in het interieur en op de klapsteunen.

12. Beschildering: De beschildering bestaat uit een roodoranje gekleurde grondering en een mahoniehout-imitatie, later meer effen roodbruin overschilderd.

13. Voormalige restauraties: De scharnieren aan de klep zijn vervangen. Achter de klep zijn het linksbovenste en het rechtsonderste laatje vernieuwd. De klep zelf is verbreed. De onderzijde van de achterwand is aangevuld. De rechter achterpoot is vervangen. De huidige ladetrekkers op de drie gebuikte laden zijn 20ste-eeuws.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Museumboerderij Mariahoeve, Putten.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Bureau.

4. Datering: 1780-1820.

5. Herkomst: De oudst bekende bezitter, landbouwer Corstiaan van den Brink uit Putten (1887-1942) uit Putten, heeft dit bureau volgens overlevering in Amsterdam gekocht.

6. Maten: H.117 x B.108 x D.53 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout met veel noesten. Langs de randen zit op diverse plaatsen nog spint en cambium. De vier kleine laatjes, aan weerszijde van het kleine deurtje achter de klep, zijn van kwartiers eikenhout.

8. Constructie: Het bureau heeft een schuine klep met daarachter tien laatjes en een klein deurtje met een slot. De planken van de klep zijn vergaard met messing en groef en worden bijeengehouden door een ingelaten tapse schuifzwaluwstaart. De klep rust op twee uitschuifbare steunen. Tussen de steunen steken twee platte laatjes. De onderkast bevat drie laden die naar beneden toe in hoogte toenemen. De laden zijn

rondom koud gespijkerd. Het bureau rust op klompvoeten, met daartussen een gecontourneerd schort. De achterwand bestaat uit horizontale koud vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Er staan sporen van een windhoutzaagmolen op de grote tussendekken. De centrale ladegeleider onder de klep draagt sporen van een handmatig bediende span- of raamzaag. Bolschaafsporen op de meeste oppervlakken in het interieur.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Inlatend schootgrendelslot in de klep met trapeziumvormige messing dekplaat en driedubbele schoot. In de grote laden steken inlatende ijzeren schootgrendelsloten met trapeziumvormige dekplaten en een kleine uit het midden geplaatste schoot. De sloten zijn met gesmede spijkers vastgezet. Messing knopjes op de laden in het interieur. De ladentrekkers zijn diverse malen vervangen. Het oudste model lijkt twee pommels te hebben gehad, op de achterzijde van het ladefront vastgezet met ronde boutjes.

12.Beschildering: Het bureau draagt van origine een mahoniehout-imitatie en is daarna nog diverse malen overschilderd met een vergelijkbare imitatie. De huidige roodbruine imitatie is op de klep gedecoreerd met zwarte biezen. De binnenzijde van de klep is nu geschilderd met de imitatie van een groen laken en een kras gefineerde mahoniehouten rand.

13. Voormalige restauraties: Het bureau is rond 2003 gerestaureerd door Peter Haver te Harderwijk. De bovenste en onderste plank van de achterwand en de achterpoten zijn vervangen. De ladegeleiders zijn opgedikt. De lacunes in de beschildering zijn geretoucheerd.

Oudere mogelijk 19de- of vroeg 20ste-eeuwse restauraties: De scharnieren van de klep zijn een aantal malen vervangen. De gehele constructie is met gesmede spijkers en draadnagels bijgespijkerd. Het beslag op de ladefronten is diverse malen vernieuwd evenals de sleutelentree op de klep.

14. Opmerking: Onderop de laatjes staat in potlood ‘links’ dan wel ‘rechts’ geschreven. Voor een laat 18de-eeuws enkel gebogen bureau met een vroeg 20ste-eeuwse overschildering zie: Kunstveiling Mak van Waay, okt. 1949, cat.nr.: 904: Maten: H.112 x B.136 x D.65 cm. Foto collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 13902. Een vergelijkbaar bureau met originele mahoniehout-imitatie staat op de voorzolder van de boerderij Hof te Baak, Hofstraat 8 in Baak. 15. Literatuur: B. Overeem & B. Paasman, *Mariahoeve. Drie gezusters en de strijd om het bestaan*. 5e druk. Baarn: De Fontein, 2011.

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.33812-62.

3. Type: Klepbureau.

4. Datering: 1800-1830.

5. Herkomst: Harlingen.

6. Maten: H.98 x B.95 x D.40 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout. Alleen de pijpenlaatjes links en rechts onder de klep zijn van eikenhout gemaakt.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit een raamwerk, vergaard met dubbel getoogde doorgestoken pen- en gatverbindingen. Het paneel daarin is via de achterzijde ingezet en valt in een sponning. Staande amandelvormige kussens op de deuren, slaglijst met touwmotief. De pijpenlaatjes links en recht onder de klep fungeren in uitgetrokken positie als klepsteunen. Overhoekse voorste stijlen lopen naar beneden toe door en dienen als poten. De achterwand bestaat uit vijf verticale delen. De klep bestaat uit één plank.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de achterzijde, bolschaafsporen op de binnenzijde van de deurtjes.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De klep scharniert op vlinderscharnieren, de deurtjes draaien op knieren. Messingknopjes op de pijpenlaatjes.

12. Beschildering: Van oorsprong draagt het bureau een mahoniehout-imitatie. Het interieur achter de klep was eerder groen. De binnenzijde van de onderkast draagt een dunne roodbruine doffe doorschijnende afwerking. Het gehele bureau, inclusief het interieur achter de klep, is bruin overschilderd en het oppervlak is daarna nog eens gevernist.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Bruil & Brandsma antiquairs, Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Bureau

4. Datering: 1830-1860.

5. Herkomst: Winkelmeubel.

6. Maten: H.128 x B.91 x D.45 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan uit een raamwerk, vergaard met dubbel getoogde slisverbindingen waarin een gebost paneel is gevat. De rest van het meubel is geheel gespijkerd. Er zit een schotelgeul op het dek.

9. Gereedschapssporen: Onbekend.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beschildering: Een aantal mahoniehout-imitaties over elkaar heen. Het interieur is lichtblauw.

12. Beslag: Latoen koperen ladetrekkerplaten.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Gemeentelijke Museumboerderij Staphorst.

2. Inventarisnummer: Geen. (Voormalig bezit van het Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: NOM.39749-70).

3. Type: Bureau.

4. Datering: 1830-1860.

5. Herkomst: Dit bureau is in november 1970 door het Nederlands Openluchtmuseum aangekocht van J.J. Massee uit Hasselt (foto links). Het is vervolgens in 1998 afgestoten aan de Gemeentelijke Museumboerderij te Staphorst en daar opgeschilderd (foto rechts).

6. Maten: H.120,5 x B.91,5 x D.39 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan uit verticale planken met opgeklampt stijl- en regelwerk. De planken van de achterwand zijn vergaard met messing en groef.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterwand.

10. Spijkers: In de hoekverbindingen van de originele laatjes zitten gesmede spijkers.

11. Beslag: De sloten ontbreken. De deurtjes draaien op knieren. De twee ladetrekkers op het valse ladefront lijken origineel.

12. Beschildering: De buitenzijde draagt van origine een mahoniehout-imitatie. Na 1998 is het interieur blauw beschilderd en heeft het exterieur een lichte moderne notenhout-imitatie gekregen zoals in Staphorst gebruikelijk is.

13. Voormalige restauraties: De vijf latoen koperen rozetten op het valse ladefront onder de klep lijken later te zijn opgebracht. Vier rozetten daarvan zijn na 1998 op de stijlen overgezet. De vlinderscharnieren op de klep lijken later te zijn aangebracht. Gezien sporen van eerdere scharnieren en het gat waar een slot zat heeft de klep eerst aan de onderkant gescharnierd, nu scharniert het aan de bovenzijde.

14. Opmerking: Dit is een voorbeeld van een landelijk type meubel, in dit geval uit Hasselt, dat in Staphorst is aangepast aan de lokale tradities.

15. Literatuur:

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Fam. Papenborg, Zieuwent.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Bureau.

4. Datering: 1854.

5. Herkomst: Ontworpen door boer en kolenbrander Eimert Papenborg, destijds wonende aan de Baakse beek bij Zieuwent. Hij verstrekt de opdracht op 16 oktober 1853 aan timmerman A. Spekschoor te Lichtenvoorde (mogelijk Antonij Spekschoor, geb.17-9-1818). De kosten van 40 gulden worden op 29 oktober 1854 voldaan.

6. Maten: H.143 x B.118,5 x D.57 cm.

7. Houtsoorten: Zwaar, warrig eikenhout met grote noesten en delen spint.

8. Constructie: Het bureau had, getuige de beschrijving van dhr. B.A. Papenborg (zie Kokke (1971)), en de dagboekaantekeningen van Eimert Papenborg uit 1853, oorspronkelijk een opstand met vier laden, waarvan er twee op slot konden. Deze ontbreekt op het ogenblik, alleen de sponning in de bovenzijde getuigt nog van deze opstand. Daaronder bevindt zich een schuine klep waaronder een interieur met vier

laden. Onderin heeft het meubel drie laden, geflankeerd door zwart gebeitste halfronde zuilen. Het geheel rust voor en achter op taps toelopende poten.

Het gehele meubel, inclusief de laden is koud gespijkerd. De klep bestaat uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met doorgestoken dubbel getoogde pen- en gatverbindingen. Hierin valt een paneel met aan de binnenzijde rondom een bossing. De ladebodems, zijwanden en achterwand zijn gemaakt uit tot 36 cm brede planken, met messing en groef vergaard. De achterwand bestaat uit vier horizontale planken.

9. Gereedschapssporen: Kraanzaagsporen op de meeste uit het zich gelegen oppervlakken.

10. Spijkers: Gesmede spijkers. De spijkers waarmee de sloten zijn vastgezet hebben grote platte koppen, de spijkers waarmee het houtwerk is vergaard hebben kleine koppen en zijn in het hout gedreven.

11. Beslag: De halfronde zuilen zijn voorzien van latoen koperen basementen en kapitelen. Op de kleine laden achter de klep en op de twee uitschuivende klepsteunen zitten messing knoppen met ijzeren houtschroef. In de drie grote laden steken ijzeren schootgrendelsloten met rechthoekige dekplaat en uit het midden staande kleine schoot. De huidige vlinderscharnieren aan de klep zijn later aangebracht, evenals het slot in de klep. Oorspronkelijk zaten er mogelijk ovale latoen koperen ladentrekkerplaten met ieder twee pommels op de ladefronten, nu heeft het bureau ronde ladetrekkers met ringen en ieder één pommel.

12. Beschildering: Geen.

13. Voormalige restauraties: Het bureau is na 1971 geschuurd en in de was gezet. De linker achterpoot is vervangen. De opstand met vier laden ontbreekt, op deze plaats prijkt nu een gallerietje.

14. Opmerking: Van de opdrachtgever en oorspronkelijke eigenaar Eimert Papenborg bestaat een dagboek, nu berustend bij de fam. Papenborg te Zieuwent. De transcriptie betreffende de passages over het bureau luidt:
p.13, nr. 36:
‘Zondag den 16 October des jaars 1853 heb ik aan
A. Spekschoor aanbesteed het maken van een Nieuw
Bïroe. onder de volgende voorwaarden het te maken.
Ten 1 sten van eiken hout ten tweden moet het eene hoogte
hebben van vijf voet en negen duim, ten 3den moet het
breed zijn binnen de Laan drie voet en tien duim,
ten 4den de kosten van het kleuren, als ook het Kop[er]
en wat tot de sluiting behoort, word door hem beha[ ].
En op den 1 Maart 1854 moet het klaar zijn.
[ ] 5den de drie onderste Laan moeten gesloten’

p.14.
‘kunnen worden, en ook twe der bovensten alles nu
wel in order zijnde volgens voorschrevene moet
ik aan hem betaalen veertig gulden E Papenborg.’

Haaks over de tekst op pagina 13 staat in hetzelfde handschrift geschreven:
‘Zondag den 29 October 1854 voldaan
Aan A. Spekschoor al het
geen ik aan hem
hiervoor verschuldigd
was
E. Papenborg’

Het bureau lag in 1971, toen Kokke het wilde beschrijven, onder tonnen hooi achterop de deel. Zich noodgedwongen baserend op het dagboek van Eimert Papenborg en de beschrijving van dhr. B.A. Papenborg dacht Kokke dat het om een cilinderbureau ging (zie zijn hypothetische constructietekening collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 116536). Nu blijkt dat het een klepbureau is.

15. Literatuur:

Dagboek: *Eimert Papenborg is mijn naam: dit boekje is mij zeer bekwaam, Zieuwent is mijn vaders land, God heeft gegeven mij verstand, den 27 januarij 1843*. Geraadpleegde digitale kopie, collectie Nederlands Openluchtmuseum, Bibl.nr. 53072.

C.Th. Kokke, ‘Enkele gegevens uit het boerendagboek (1849-1883) van Eimert Papenborg te Zieuwent (gem. Ruurlo)’, in: *Vriendenboek voor A.J. Bernet Kempers*. Arnhem: Nederlands Openluchtmuseum, 1971, p. 50-60.

H.J. Hulshof, ‘De bereiding van houtskool in de Achterhoek’, in: *Landbouwkundig Tijdschrift*, vol. 59 (1947), p. 261-263.

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Amsterdam Museum.

2. Inventarisnummer: OKA 21981.

3. Type: Bureau met opstand.

4. Herkomst: Makelaarskantoor in Amsterdam.

5. Datering: 1860-1880.

6. Maten: H.168 x B.130 x D.74,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De achterwand van de postvakjes is via de achterzijde geschroefd, de rest van het bureau is koud gespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Zeer glad geschaafd.

10. Spijkers: Diep ingedreven gestanste spijkers in vrijwel het gehele meubel, onder andere in de grote laden in de bureaublokken. Daarentegen draadnagels met rasterkopjes in de kleine laatjes achter de deurtjes in de opzet.

11. Beslag: Leren sleutelentrees op de deurtjes van de opstand. De grote laden sluiten door instekende slootgrendelsloten met een centrale platte brede schoot. De sloten zijn bevestigd met schroeven. De ladetrekkerringen op de ladefronten zijn niet origineel. Het schootgrendelslot in het linkerdeurtje heeft een iets uit het midden geplaatste platte brede schoot. De kleine laatjes hebben messing knopjes.

12. Beschildering: Oorspronkelijk droeg het bureau op de grote vlakken een zeer gladde palissanderkleurige hout-imitatie, gecombineerd met zwarte randen en kolommetjes. Later is het gehele bureau overgeschilderd met een oker- of omberkleurige hout-imitatie, als van eikenhout. Er heeft leerdoek op het blad gezeten. Het schrijfblad is daarna overschilderd in een op leerdoek lijkende kleur.

13. Voormalige restauraties: De ladetrekkers op de grote laden zijn vervangen. Er zijn gedurende het gebruik veel haakjes en etiketkaders op aangebracht en er is een berkentriplex tussenschot in de laden geplaatst.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.5 Bureau (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: 76.T.024-014 t/m 017.

3. Type: Bureau met opstand.

4. Datering: 1900-1920.

5. Herkomst: Distilleerderij De Maagd in Gorinchem.

6. Maten: H.128,5 x B.144 x D.94 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Bureau met een losse opstand. De opstand heeft centraal een deurtje, geflankeerd door een vakverdeling. Deze vakverdeling steekt valt met groeven in de romp. Achter het deurtje staan er kringen van inktpotjes op de bodem. Het werkblad van het bureau is in verstek vergaard waarbinnen een paneel is gevat, bekleed met leerdoek. Het front van de laden is met halfverdekte zwaluwstaarten met de zijden vergaard. De achterkant van de lade steekt met schuifzwaluwstaarten in de zijde. De ladebodem heeft aan de voorkant en beide zijden een bossing, schuift via de

achterzijde in een groef en is op de achterwand vastgespijkerd. Het bureau rust op vier gedraaide poten zoals te zien zijn aan de meer uitgewerkte Art Nouveau stoelen en tafels in die tijd.

Achterkant van de lade, die met een schuifzwaluwstaart in de zijde steek.

9. Gereedschapssporen: Zeer vlakke bolschaafsporen.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Instekend schootgrendelslot met brede in het midden staande schoot in de laden. Het slot in het deurtje is laat 20ste-eeuws.

12. Beschildering: Een in lijnolie uitgevoerde gekamde blonde eikenhout-imitatie, later overschilderd met een donkerbruine eikenhout-imitatie.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking: De constructie van dit bureau is gelijk aan de door schrijnwerkers gemaakte meubels uit die tijd. Een tafeltje met dezelfde poten is aanwezig op Huis Verwolde te Laren (Inv.nr. GK 5794). Dit tafeltje draagt vlakbanksporen en is gemaakt met draadnagels en dateert uit dezelfde tijd.

15. Literatuur:

8.3.5 Klepsecretaire (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Stadsarchief, Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Klepsecretaire.

4. Datering: 1804.

5. Herkomst: In 1804 gemaakt door de Amsterdamse witwerker Evert Eijlof (overleden 1805: SAA: DTB 1207 p. 24-25) voor het Amsterdamse Genootschap ter Bevordering der Koepokinenting voor Minvermogenden.

6. Maten: H.146 x B.103 x D.51,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De secretaire heeft in de kap een lade. Achter de klep bevinden zich van onder naar boven twee laatjes, vier kleine vakken en een kast breed vak. Achter de

deurtjes, onderin, bevindt zich een legplank. De deurtjes zijn opgebouwd uit verticale onderling koud vergaarde planken, op de achterzijde bijeengehouden door klampen. De laden zijn rondom koud gespijkerd. De verticale planken van de achterwand zijn met messing en groef vergaard. De kast rust op taps toelopende pootjes.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen onderop de lade en de achterwand. Windhoutzaagmolensporen onder op de bodem.

10. Spijkers: Handgesmede spijkers met kleine T-vormige kop, die tot onder het oppervlak zijn ingedreven.

11. Beslag: De latoen koperen geverniste sleutelentree en ladetrekkers op de laden zijn met messing draadnagels vastgezet. Achter de slaglijst zit een handgesmede sluitkram. Het slot in de lade ontbreekt. De beide deuren draaien op knieren.

12. Beschildering: De huidige afwerking is de enige en originele beschildering. De oneffenheden in het hout zijn gestopt, vervolgens is er een krijtgrondering aangebracht, waarop de nu zichtbare voorstelling is geschilderd. Dit is een combinatie van vlakke marqueterie en driedimensionale classicistische details. Op de klep prijkt in een medaillon de tekst: ‘Amsterdamse genootschap ter bevordering der koepokinenting voor minvermogenden.’ De tekst is omgeven door een parelrand en bladerkrans. Om dit medaillon zit een rechthoekig kader van gewaterd esdoorn, omzoomd door geschilderde kopspijkers. Daaromheen loopt een zwarte bies waarop een zich rondwentelend grijs blad is geschilderd. Op de traversen prijken meanders en tandlijsten. De beide buitenzijden en de overhoekse stijlen zijn eveneens beschilderd met een imitatie van gewaterd esdoorn. Op de binnenzijde van de klep is groen laken geïmiteerd.

13. Voormalige restauraties: De secretaire is eens wit overschilderd. Deze witte overschildering is weer verwijderd waarmee tevens vrijwel alle oorspronkelijke vernis is verdwenen. Het slot in de rechterdeur en in de klep is vervangen.

14. Opmerking: In het kasboek van het genootschap staat onder de uitgaven op 4 maart 1804: ‘Aan E. Eijlof voor een secretaire 35,-,-.’ (SAA: Toegangsnr.: 208, Inv.nr.: 24). Op 9 december 1778 wordt ene Evert Eylhoff als witwerker ingeschreven in de Amsterdamse poorterboeken (Poorterboek 27, p. 127).

15. Literatuur:

Tentoonstellingscatalogus: *Archiefschatten, 1000 jaar in 100 stukken : reportage.* Locatie: De Nieuwe Kerk, Amsterdam, 10 oktober - 3 november 1991. Amsterdam: GAA, 1991.

W.F. Veldhuyzen, ‘Het Amsterdamsch Genootschap ter bevordering der koepokinenting voor minvermogenden, 1 November 1803-1 November 1953’, in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, jrg. 98 (1954), p. 2514-2520.

N.S. Calisch, *Liefdadigheid te Amsterdam*. Amsterdam: Metzler & Basting, 1851, p. 224-247.

8.3.5 Klepsecretaire (Deel 1 - H.3.5.5)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.40079-71.

3. Type: Klepsecretaire.

4. Datering: 1800-1840.

5. Herkomst: Hasselt.

6. Maten: H.142 x B.94 x D.45 cm

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De klep bestaat uit verticale delen, vergaard met rekeinden; de rest van de kast is koud gespijkerd. De kast rust op taps toelopende poten. De planken van de ladebodems en de achterwand zijn vergaard met messing en groef.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de onderzijde van de laden en roffelschaafsporen op de ladebodems.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: In de middelste laden steekt het laatste oorspronkelijk slot met een uit het midden geplaatste schoot en een trapeziumvormige dekplaat. De rest van de sloten ontbreekt. De overhoekse kolommen zijn getooid met messing consoles en kapitelen. Op de laatjes in het interieur prijken messing knopjes. De klep draait op handgesmede speunen.

12. Beschildering: Van oorsprong heeft deze klepsecretaire een mahoniehout-imitatie. Die is overschilderde met een tweede mahoniehout-imitatie. Het interieur is eerst groenblauw geweest, vervolgens okerkleurig en tenslotte roodbruin.

13. Voormalige restauraties: Al het beslag op het front is reeds meerdere keren vervangen. De achterwand draagt sporen van een cirkelzaag en is later. Een deel van het binnenwerk van de laden is vervangen. Het dek is vervangen door hergebruikt hout.

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Bruil & Brandsma antiquairs, Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1800-1840.

5. Herkomst: Antiquair Anton Vos.

6. Maten: H.128,5 x B.114,5 x D.31,5 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Het meubel bestaat van boven naar beneden uit een schuine klep met daarachter vier bakken met geschulpte randen. Daaronder bevinden zich twee laden en twee deuren. Het meubel staat op vierkante klossen. Het geheel is koud aan elkaar gespijkerd. De achterwand heeft liggende planken die doorlopen tot in de zijden.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beschildering: Een aantal mahoniehout-imitaties over elkaar heen.

12. Beslag: Beide deurtjes draaien op knieren, de klep op vlinderscharnieren.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.11120-50.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1810-1850.

5. Herkomst: Alkmaar.

6. Maten: H.127 x B.115 x D.32,5 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Onder de schuine klep bevinden zich vier bakken. De deuren bestaan uit een raamwerk van doorgestoken dubbel getoogde pen- en gatverbindingen waarbinnen een paneel is gevat. Op de panelen prijkt een ruitvormige kussen en een waaier in elke hoek. Dit snijwerk is uit de dikte van het paneel gesneden en niet opgelegd. De rest van het meubel is koud gespijkerd. Achter de deuren zit halverwege een legplank en bovenin een hanglade. De voorpoten bestaan uit een klos die met een halfhout verbinding aan de voorstijl is bevestigd en aan de voorzijde is gedecoreerd met een centrale cannelure.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Handgesmede vlinderscharnieren aan de klep, de deuren draaien elk op twee knieren. Van origine zat er een instekend schootveerslot in de rechterdeur.

12. Beschildering: Het meubel draagt meerdere mahoniehout-imitaties over elkaar heen. Het interieur is nu blauw, daaronder is een wat groenblauwere verflaag zichtbaar. De laatste blauwe verflaag in het interieur is ouder dan de laatste mahoniehout-imitatie op de buitenzijde. De voorpoten waren oorspronkelijk zwart.

13. Voormalige restauraties: Latere achterwand met cirkelzaagsporen. De plinten, en de zijwanden van de lade zijn bijgespijkerd met draadnagels. Het rechter vlinderscharnier aan de klep is vervangen evenals de achterpoten. De huidige messing knop en houten wervel op de rechterdeur zijn later toegevoegd.

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.11683-50.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1820-1850.

5. Herkomst: Aerdenhout.

6. Maten: H.140 x B.130 x D.41 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout. De binnenzijden van de wangen waar de klep over loopt zijn verstevigd met stukken kersenhout. De banden over de randen van de cilinderklep zijn van iepenhout.

8. Constructie: De cilindervormige klep bestaat uit een aantal smalle lange planken, onderlangs bijeengehouden door drie kromme klampen. Hieronder bevinden zich vier grote vakken. Het compartiment met de vakken wordt aan de voorzijde links en rechts ondersteund door twee consoles. De zijden zijn elk opgebouwd uit twee verticale met messing en groef vergaarde delen die naar onder toe doorlopen en zo de poten vormen. De deurtjes bestaan uit een raamwerk met doorgestoken driemaal getoogde pen- en gatverbindingen met verspringende borst. Aan de dagkant heeft het raamwerk rondom een ojief profiel. In dit raamwerk steekt een paneel met rondom een bossing en een verhoogd kussen. In het interieur steken twee legplanken met een lade onder de onderste legplank. De achterwand bestaat uit zes horizontale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Het oppervlak van het naaldhout is glad als zijde en draagt geen enkel gereedschapsspoor.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Origineel slot met centrale dikke schoot, vastgezet met spijkers met machinaal gestanste koppen. De deurtjes draaien elk op twee knieren.

12. Beschildering: De gortlade draagt oorspronkelijk een lichte okerkleurige hout-imitatie, waarna ze is overschilderd met de huidige donkere hout-imitatie en

meanderende biezen. De hemelsblauwe beschildering aan de binnenzijde bestaat uit een aantal lagen.

13. Voormalige restauraties: De onderzijde van de achterwand is vervangen en de buitenzijde draagt een recente dikke laag lijnolie. In 1954 zijn er vier nieuwe poten en zijlijstjes aangebracht (bron: inventariskaart).

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.32437-61.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1820-1850.

5. Herkomst: Oudorp (N.H.).

6. Maten: H.129 x L.123 x D.38 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout. Het steuntje voor de klep is van iepenhout.

8. Constructie: Op de bovenzijde zit achterlangs een schotelgeul. Daaronder steken vier kleine laatjes, rondom koud gespijkerd. De klep bestaat uit één plank. Hieronder bevinden zich vier vakken. Het front onder de schuine klep is opgebouwd uit een horizontale plank met een opgespijkerd dubbel raamwerk. De deurtjes hebben een

raamwerk, op de hoeken vergaard met een dubbel getoogde slisverbinding en aan de dagkant rondom een ojief. Hierin steekt een los paneel bestaande uit twee verticale met messing en groef vergaarde planken. Het paneel heeft rondom een bossing en een verhoogd kussen. De achterwand bestaat uit zes verticale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen aan de binnenzijde van de kleine laatjes en de binnenzijde van de deuren. Windhoutzaagmolensporen in het interieur.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deuren en de klep draaien op ijzeren scharnieren. De laden hadden vroeger knoppen, de vingeruitsparingen in de onderzijde van de laden zijn later aangebracht.

12. Beschildering: Het oppervlak draagt de oorspronkelijke mahoniehout-imitatie met een taupekleurige grondering. Het interieur draagt twee blauwe verflagen.

13. Voormalige restauraties: Er zit een dikke lage bruine vernis c.q. lijnolie op de buitenzijde.

14. Opmerking: Bij acquisitie te boek gesteld als Noord-Hollands.

15. Literatuur:

A. van Oirschot, *Antiek uit de Nederlandse Provincies*. Helmond: Uitgeverij Helmond, 1976, p. 17.

A. van Oirschot, *Antiek Kopen Omnibus. Meubels, klokken en pendules, boeken, kaarten en prenten, met adviesprijzen.* Helmond: Uitgeverij Helmond, 1972, p. 103.

N. de Roy van Zuydewijn, *Antiek van het Nederlandse platteland.* Haarlem: J.H. Gottmer, 1982, p. 30.

H. Piena, 'Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie', in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM 7505.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1820-1860.

5. Herkomst: Oosthuizen, verworven in 1963.

6. Maten: H.140,5 x B.139,5 x D.51 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout inclusief de zuilen. Eikenhouten deurtjes. Iepenhouten cilinderkleppen en geleiding. Het naald- en eikenhout is hergebruikt en was van origine groen beschilderd.

8. Constructie: Het meubel bestaat van boven naar beneden uit twee cilinderkleppen met daarachter elk twee bakken. Tussen de deuren steken drie boven elkaar gelegen eikenhouten laden met naaldhouten fronten. De eikenhouten deurtjes bestaan ieder uit twee vals kwartierse met halfhoutverbindingen vergaarde planken, waarop aan de voorzijde een raamwerk is gespijkerd. De zijwanden lopen van boven tot onder door en alle horizontale delen zijn via de buitenzijde door deze zijwanden heen vastgespijkerd. De zijden, het achterschot, de tussenschotten en de legplanken zijn gemaakt van dosse planken die met messing en groef zijn vergaard. De achterwand bestaat uit vijf horizontale planken, koud op de achterzijde gespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de meeste in het interieur liggende vlakken. Windhoutzaagmolensporen op de onderzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Messing knoppen op de cilinderkleppen. Instekend schootgrendelslot met brede centrale schoot. Kolommen met latoen koperen Korinthische kapitelen en basementen. De drie laatjes droegen van origine een ingeschroefde centrale knop, net als op de kleppen.

12. Beschildering: Ondanks de verschillende houtsoorten, naald-, iepen- en eikenhout, is het meubel van meet af aan geheel afgewerkt geweest met een mahoniehout-imitatie. Heden ten dage draagt het meubel twee mahoniehout-imitaties over elkaar heen. Het interieur was groen ten tijde van de mahoniehout-imitatie. De blauwe kleur in het interieur is pas opgebracht nadat het later opgespijkerde eikenhouten front is aangebracht (zie restauraties). De kolommen zijn van meet af aan zwart gebeitst geweest.

13. Voormalige restauraties: Het front en de bovenzijde is afgekrabd tot op het blanke naaldhout. Vervolgens is er een eikenhouten front over de oorspronkelijke mahoniehout-imitatie heen gespijkerd en voorzien van kabinetbeslag. De linker en rechter stijl zijn daarbij versmald. De eikenhouten deurtjes hebben waarschijnlijk eerst op scharnieren gedraaid. De huidige speunen zijn laat 19de- of 20ste-eeuws.

14. Opmerking: Dit was van origine een naaldhouten meubel met een mahoniehout-imitatie. Het is in de loop van de tijd opgesierd met eikenhouten onderdelen en luxe meubelbeslag van een linnenkabinet.

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Fam. Visser-Immerzeel, Andijk.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1830-1860

5. Herkomst: Kruidenier Reier Mantel, Andijk.

6. Maten: H.116 x B.134,5 x D.38,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Onder de schuine klep bevinden zich vier bakken. Het front is gedecoreerd met een ruitvormige en twee diamantvormige appliques en is geschoord door twee consoles links en rechts. De lade eronder is rondom koud gespijkerd. De ladebodem is er via de achterzijde ingeschoven en op de achterwand vastgespijkerd. De deuren bestaan uit verticale koud vergaarde planken, aan de voorzijde

bijeengehouden door een in verstek gespijkerd geprofileerd raamwerk. Achter de deuren zit halverwege een legplank. De stijl tussen de deuren steekt met pen- en gatverbindingen in de onder- en bovenregel. De voorpoten bestaan uit een klos die met een halfhout-verbinding aan de voorstijl is bevestigd. De achterwand bestaat uit vijf verticale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de meeste en ook de beschilderde oppervlakken. Ter positionering van de spijkers zijn potloodlijnen op de achterwand gezet.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De klep en de deuren draaien oorspronkelijk ieder op twee knieren. De deuren sluiten met een houten knop en wervel. Op de lade zitten twee houten knoppen.

12. Beschildering: De nu zichtbare mahoniehout-imitatie is de oorspronkelijke beschildering. De nerf is geïmiteerd met sponzen en vingertoppen in de natte verf. De kaders dragen een gegolfde, het centrale veld op de klep een geappelde mahoniehout-imitatie en de centrale velden op de deuren een bloemmahonie-imitatie.

13. Voormalige restauraties: De knieren zijn vervangen door moderne scharnieren, vastgezet met schroeven en draadnagels.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1840-1860.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.132 x B.114,5 x D.37 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Het meubel bestaat van boven naar beneden uit een cilinderklep met daaronder vier vakken, een lade en tenslotte twee deurtjes met daarachter een schap. Bovenlangs loopt een schotelgeul. De klep bestaat uit een raamwerk met op de hoeken dubbel getoogde slisverbindingen waarin een hol geschaafd paneel is gevat. De lade is rondom koud gespijkerd. De deurtjes bestaan uit twee verticale met messing en groef vergaarde planken waarop tegen de voorzijde een raamwerk is gespijkerd. De achterwand bevat vijf horizontale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers met T-vormige koppen.

11. Beslag: Op de klep en op de lade zijn messing knoppen met meegegoten ijzeren schroefdraad aangebracht. Het schootgrendelslot in de rechterdeur heeft een rechthoekige dekplaat en een iets uit het midden geplaatste brede schoot. De beide deurtjes sluiten met houten wervels.

12. Beschildering: Het gehele oppervlak is kaal geschuurd met een schuurmachine en daarna in de huidige groenbruine kleur geschilderd. Eerder had het meubel waarschijnlijk een okergele hout-imitatie. Het interieur draagt inmiddels zijn tweede laag blauw.

13. Voormalige restauraties: De voor- en achterpoten zijn vervangen.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM B1272.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1840-1860.

5. Herkomst: Edam.

6. Maten: H.143 x B.152 x D.50 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De kast bestaat van boven naar beneden uit een compartiment met vijf vakken afgesloten door een ronde klep met daaronder twee deurtjes. Alle horizontale delen zijn vanaf de buitenzijde door de zijwanden vastgespijkerd. De achterkant van de zijwanden loopt door tot op de grond en vormt zo de achterpoten. De zijwanden, de tussenschotten van de bakken en de legplanken bestaan uit dosse met messing en groef vergaarde planken. De ronde klep bestaat uit zes verticale smalle planken, aan de achterzijde bijeengehouden door drie rondlopende klampen. De tandlijst onderlangs de klep bestaat uit opgespijkerde blokjes. De laden zijn koud vergaard en gespijkerd. De planken van de ladebodems zijn onderling verbonden door een deuvel. De beide deurtjes bestaan uit een raamwerk vergaard met dubbel getoogde slisverbindingen, met daarin gevat een paneel, waarop de hoekornamenten en het centrale kussen zijn gespijkerd. Oorspronkelijk staan er losse kolommen op beide hoeken.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op vrijwel alle in het interieur liggende vlakken. De oorspronkelijke delen dragen windhoutzaagmolensporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beschildering: De buitenzijde draagt twee mahoniehout-imitaties over elkaar heen, ieder bestaande uit een krijtgrondering, een roodbruine pigment laag en tot slot een laag vernis. Op de laatste mahoniehout- imitatie zijn de grote vlakken omkaderd met een gele bies. Oorspronkelijk zijn het interieur van de onderkast, de bakken bovenin en alle laden blauw van kleur. Deze zijn nu beige c.q. okerkleurig overschilderd.

12. Beslag: In beide deuren steekt een inlatend schootgrendelslot met trapeziumvormige dekplaat en een centrale brede schoot. De deuren draaien elk op twee knieren.

13. Voormalige restauraties: De achterwand is recenter getuige de draadnagels en de cirkelzaagsporen. De plint op de linker- en rechterzijde is vervangen. De sleutelentrees en knoppen met wervels zijn later toegevoegd.

14. Opmerking: De tussenschotten dragen knaagsporen van muizen of ratten.

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM 7591.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1850-1860.

5. Herkomst: Hoorn.

6. Maten: H.161 x B.129 x D.48 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout. De beide laatjes hebben een populierenhouten bodem.

8. Constructie: Het meubel was van oorsprong bekroond met een gallerietje dat ontbreekt. Nu bestaat de gortlade van boven naar beneden uit twee laatjes, een cilinderklep met daarachter vier bakken en een brede lade met daaronder twee deurtjes. Alle horizontale delen zijn vanaf de buitenzijde door de zijwanden vastgespijkerd. De achterwand, de zijwanden, de tussenschotten van de bakken en de legplanken bestaan uit dosse met messing en groef vergaarde planken. De ronde klep bestaat uit een aantal smalle verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door twee rondlopende klampen. De beide deurtjes bestaan uit een raamwerk vergaard met dubbel getoogde slisverbindingen, met daarin gevat een aan de achterzijde gebost paneel. De voor- en achterkant van de zijwanden lopen door tot op de grond en vormen zo de vier poten. De achterwand bestaat uit zes horizontale op de achterzijde

vastgespijkerde planken. De bodem ontbreekt voor de helft, het nog resterende deel hangt los.

9. Gereedschapssporen: Blokschaafsporen op de achterzijde en op de onderzijde van de cilinderklep. Windhoutzaagmolensporen op de onderzijde van het dek. Potlood aftekenlijnen in het interieur voor de plaatsing van de verschillende onderdelen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Messing knoppen op de laden. In beide deuren en de brede lade steekt een inlatend schootgrendelslot met een brede centraal geplaatste schoot. Beide deuren draaien op knieren.

12. Beschildering: Dit meubel draagt van oorsprong een mahoniehout-imitatie waarbij een aantal details, zoals de diamant tussen de twee laatjes, zijn geaccentueerd met een lichtkleurige bies. Daarna is de huidige beschildering opgebracht, bestaande uit een donker roodbruine hout-imitatie gecombineerd met een blonde hout-imitatie op de panelen en laden, voorzien van een kader met lichtkleurige bies. De pilasters aan weerszijde van de deurtjes hebben daarbij een marmer-imitatie gekregen. Het interieur is van origine gebroken wit tot grijs, en is tenslotte blauw geschilderd.

13. Voormalige restauraties: De gortlade is op grote schaal bijgespijkerd met draadnagels.

14. Opmerking: Na de laatste overschildering zijn er drie gietijzeren ornamenten op de voorzijde gemonteerd, en op de laden en de deurtjes zijn wrijfplaatjes opgebracht.
Een uit Beieren afkomstige vroeg 19e-eeuwse commode is na aankoop door de gebruiker op dezelfde wijze gedecoreerd met “Abziehbilder” (Bauer, 1991).

15. Literatuur:

I. Bauer (red.), *Möbel aus Franken. Oberflächen und Hintergründe. Gemeinschaftsausstellung des Bayerischen Nationalmuseums Nürnberg und des Germanischen Nationalmuseums Nürnberg. 22 Juni – 15 September 1991.* München: Hirmer Verlag, 1991, p. 236.

H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: N.39561.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1860-1880.

5. Herkomst: Antiquair Guus Waage (1946-2003), Laren (N.H.).

6. Maten: H.154 x B.125 x D.47 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: In het meubel steken bovenin twee kleine laden, daaronder zit en compartiment met vier bakken, afgesloten door een cilinderklep. Dit compartiment wordt geschoord door twee consoles met daartussen een kastbrede lade. Onderin het meubel

zitten twee deurtjes, geflankeerd door pilasters. In het interieur steekt een legplank. De kleine laden zijn rondom koud gespijkerd, de ladebodem is er via de achterzijde ingeschoven en heeft aan de zijden en de voorkant een bossing. De deuren bestaan uit een raamwerk, op de hoeken vergaard door dubbel getoogde doorgestoken pen- en gatverbindingen. In de sponning van dit raamwerk is via de achterzijde een paneel ingelaten. De hoeken zijn opgevuld met zwikken zodat een pagode-vormig kader ontstaat. De achterwand bestaat uit zes horizontale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Blokschaafsporen.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Messing knoppen op de twee kleine laden, de cilinderklep en waarschijnlijk van origine ook op de kastbrede lade onder de vier bakken. De beide deuren draaien op knieren. In de deuren steekt een inlatend schootgrendelslot met rechthoekige dekplaat en brede centraal geplaatste schoot. Op het front van de vier bakken prijken drie gietijzeren ornamenten.

12. Beschildering: De gortlade is van origine uitgemonsterd met een mahoniehout-imitatie. De nu zichtbare hout-imitatie is een eerste of tweede overschildering en heeft een geklopte houtstructuur op de klep, omgeven door donkere kaders. De pilasters zijn nu gemarmerd. Het interieur van de gortlade is later mintgroen geschilderd, deze was oorspronkelijk blank.

13. Voormalige restauraties: Er zijn in de 20ste eeuw twee houten knoppen op de kastbrede laden gezet en al eerder knoppen met wervels op de beide deuren.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.6 Gortlade (Deel 1 - H.3.5.6)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM.025898.

3. Type: Gortlade.

4. Datering: 1860-1880.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.141,5 x B.137 x D.40 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Gortlade met naar voren springende bak, afgesloten door een schuine klep. In beide uiteinden van de klep is aan de achterkant een schuifzwaluwstaart ingelaten. De bak is in vier vakken verdeeld. Onder de bak steken twee kleine laden, met aan weerszijde een diamantvormige applique. De bak wordt geschoord door twee kleine consoles. Onderin zitten twee deurtjes, ieder bestaande uit een raamwerk, op de hoeken vergaard door een dubbel getoogde pen- en gatverbinding. Het deurpaneel is aan de achterzijde vlak, aan de voorzijde rondom voorzien van een bossing en centraal

een kussen met ingevouwen hoeken. De twee laden zijn rondom koud vergaard. De achterwand bestaat uit vijf verticale planken, met messing en groef vergaard.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: De deuren draaien op plaatscharnieren. Op de laden prijken porseleinen knoppen. Het schootgrendelslot in de rechterdeur heeft een brede platte schoot en een rechthoekige dekplaat.

12. Beschildering: Het front draagt een hout-imitatie. De randen zijn donkerbruin aangezet. Het interieur is beschilderd met diverse lagen blauw.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking: Dit meubel is voor een deel gemaakt met onderdelen van een ouder meubel. Dit oudere meubel was aan de binnenzijde blauw geschilderd, had aan de buitenzijde een mahoniehout-imitatie en droeg op een van de onbeschilderde dekken twee parallelle schotelgeulen.

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Museum Sorgdrager, Hollum.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1700-1740.

5. Herkomst: Aangekocht van een handelaar in de Betuwe.

6. Maten: H.119 x D.29 x B.48 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit een verticale plank met vier klampen op de achterzijde. Alle verticale dekken zijn via de achterwand vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Niet zichtbaar.

11. Beslag: Ajour messing vlinderscharnieren, waarvan alleen de vleugels nog aanwezig zijn. De deurtjes draaien nu op moderne scharnieren, vastgezet met moderne schroefjes.

12. Beschildering: De deur vertoont een vaas met bloemen op een sokkel die rechts uit beeld loopt. Links een vogel op een tak. Een gecontourneerde band er omheen vertoont traliewerk en bladmotieven in blauw op een wit fond, zoals ook langs de rand van de étagère. In de hoeken en halverwege de zijstijlen prijken perken met fruit en bloemen. Het interieur is tweemaal overschilderd en draagt van origine een krijtgrondering. De buitenzijde is grootschalig geretoucheerd en de bruine partijen zijn overschilderingen.

13. Voormalige restauraties: De top van de étagère is vervangen. De planken aan de achterzijde zijn bijgeschaafd, de achterwand is aan beide zijden verbreed. Spijkergaten zijn dichtgesmeerd met vulmiddel en het oppervlak is geheel zwart gebeitst. Er zijn ophangogen aan vastgeschroefd, de originele ophanggaten zijn dichtgemaakt met vloeibaar hout. Het slot is vervangen.

14. Opmerking: De compositie op dit kastje lijkt veel op een hoekkastje in het Nederlands Openluchtmuseum (Inv.nr.: NOM.35453-64) en op het wandbord, oorspronkelijk uit het Haags Gemeentemuseum nu in particuliere collectie.

Een hoekkastje met een vergelijkbaar boeket en witte perken op de stijlen werd geveild bij Veilinghuis Glerum, 15 t/m 17 november 1996, p. 73, lotnr. 3036.

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM B142.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1700-1740.

5. Herkomst: Vereniging Vrienden van het Zuiderzeemuseum.

6. Maten: H.128 x B.59,5 x D.40 cm.

7. Houtsoort: Naaldhouten achterwand en schappen, eikenhouten front.

8. Constructie: Het deurtje bestaat uit twee verticale koud vergaarde planken, aan de achterzijde verbonden door vier horizontale klampen. De achterwand bestaat uit twee

haaks geplaatste brede verticale planken. Alle zes de horizontale schappen zijn via de achterzijde vastgespijkerd. De schappen van de étagère hebben een dubbele schotelgroef.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.
Windhoutzaagmolensporen op de onderzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Ajour vlinderscharnieren. Een open opleggend schootveerslot met snapschoot.

12. Beschildering: Op de voorzijde is een vaas met bloemen afgebeeld waaronder blauw geaderde tulpen, klaprozen, wikke en passiebloemen. Daarbij zijn diverse vliegen en vlinders geschilderd. Kleine lacunes zijn geretoucheerd. Op de stijlen aan weerszijde zit van oorsprong een licht roodbruin fond. De étagère en het interieur waren van oorsprong rood geschilderd op een witte grondering, en zijn vervolgens zwart overgeschilderd.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking:

Een in dezelfde mode beschilderd hoekkastje met een bloemenvaas op een sokkel en rechts een moor werd geveild bij Mak van Waay, Amsterdam, 19 februari 1959, lotnr. 745, (foto collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 72438).

15. Literatuur: K. Booneburg, *Paneel en penseel, Beschrijvende Catalogus van de jubileumtentoonstelling gehouden ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Rijksmuseum Zuiderzeemuseum', te Enkhuizen en gewijd aan de beschilderde meubelen, 19 maart tot 1 november 1960.* Enkhuizen: Rijksmuseum Zuiderzeemuseum, 1960, p. 22, cat.nr. 14.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.3273.OV-44.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1720-1770.

5. Herkomst: Onbekend, mogelijk Veiling Olthoff, Hilversum.

6. Maten: H.130 x B.51 x D.33 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: Het deurtje bestaat uit verticale planken met drie horizontale klampen op de achterzijde. De dekken zijn via de achterwand vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Blokschaafsporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het deurtje draait nu op twee knieren. In de deur stak oorspronkelijk een opleggend schootveerslot met trapeziumvormige grondplaat.

12. Beschildering: Het gehele kastje is in de 20ste eeuw dik overschilderd met een waarschijnlijk Bijbelse voorstelling. De oorspronkelijke beschildering lijkt, zij het sterk afgebladderd, nog onder de huidige overschildering te zitten.

13. Voormalige restauraties: De étagère is er afgezaagd en later weer gereconstrueerd, bevestigd met schroeven en draadnagels.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.35454-64.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1720-1750.

5. Herkomst: Veiling Mak van Waay, Dordrecht.

6. Maten: H.94 x B.60 x D.41 cm.

7. Houtsoorten: Eikenhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit een dun gebogen eikenhouten paneel met op de achterzijde een raamwerk gespijkerd. De achterwanden bestaan elk uit twee eikenhouten koud vergaarde verticale planken. De schappen in het interieur steunen op schappendragers die via de achterzijde zijn vastgespijkerd. Alleen het bovenste schap heeft aan de voorzijde een accolade-vormige contournering.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Van oorsprong had de linkerdeur boven en onder een schuifgrendel en stak er in de rechterdeur een klein inlatend schootveerslot. Beide deuren draaien op ajour gezaagde vlinderscharnieren.

12. Beschildering: Oorspronkelijk was het front van dit hoekkastje voorzien van chinoiserie imitatielakwerk (foto links). Deze voorstelling bestond uit een zwart fond met daarop een berglandschap, in sprekende kleuren en in goud gehoogd. Hierin slingerde zich een pad omhoog naar verderop gelegen huizen. Op de voorgrond vier personen, aan de bovenzijde is de voorstelling bekroond door bloesemtakken. Op de stijlen links en rechts ieder drie perken met slingerende takken en witte bloesem. Deze voorstelling was spaarzaam geretoucheerd en waarschijnlijk na een schoonmaakpoging in 1967 volledig overschilderd met een ecru grondering en een effen zwarte verflaag (foto rechts). Daarop zijn met stopverf figuurtjes gekneed die in allerlei felle kleuren slordig zijn opgeschilderd. De voorstelling is echter nooit afgemaakt, de van oorsprong op takken gezeten vogels en insecten zweven nu tegen een zwarte achtergrond.

13. Voormalige restauraties: De huidige vlinderscharnieren zijn eraf geweest, gesoldeerd, opgeschuurd en weer gemonteerd met moderne schroeven, maar lijken wel oorspronkelijk. De oorspronkelijke schuifgrendels en het slot zijn vervangen door moderne exemplaren. De étagère is er afgezaagd en de zaagsporen zijn afgedekt met een geprofileerd latje. Er zijn grote stukken in de achterwand gezet en het gehele oppervlak is ingesmeerd met een dikke laag lijnolie. De latoen koperen sleutelentree met rocaille bladmotieven is niet origineel. De drie poten en de eikenhouten latten achter tegen de onderzijde zijn recentere aanvullingen.

14. Opmerking:

15. Literatuur: *Veiling Mak van Waay*. Dordrecht: Mak van Waay, 1964, cat.no. 536.

16. Foto: collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: Dia 7064 t/m 7071 & 7377.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Wassenbergh-Clarijs-Fontijn Stichting, Grijpskerk.

2. Inventarisnummer: In bruikleen bij Museum Sorgdrager, Inv.nr.: SGB 0590.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1725-1775.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.124,5 x B.49 x D.29 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit drie smalle dosse delen die achterop bijeengehouden worden door oorspronkelijk vier klampen.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Ajour messing vlinderscharnieren en een opleggend schootveerslot met trapeziumvormige grondplaat.

12. Beschildering: De hoekkast draagt de voorstelling van Tomyris en het hoofd van Cyrus II, gebaseerd op een gravure uit 1630 van Paulus Pontius, die zich op zijn beurt weer baseerde op een schilderij uit 1616-1618 van zijn leermeester Peter Paul Rubens, nu in het Museum of Fine Arts te Boston (Inv.nr.: 41.40). Het verhaal gaat terug op een geschiedenis beschreven door de Griekse historicus Herodotus (circa 484-425 v.Chr.). Het interieur van de hoekkast was van origine grijszwart.

13. Voormalige restauraties: Het slot is vervangen door een messing ring met wervel. De achterwanden, de schappen van de étagère, de schappen in het interieur en de vier klampen op de binnenzijde van de deur, waarvan er nu een ontbreekt, zijn 20ste-eeuws getuige de cirkelzaagsporen en de draadnagels.

14. Opmerking: Museum Sorgdrager te Hollum bezit een eikenhouten hoekkastje (Inv.nr.: SBG 0596) met dezelfde voorstelling maar dan spiegelbeeldig en met een andere hand van schilderen. Twee eikenhouten hoekkastjes in de collectie van het Zuiderzeemuseum (Inv.nr.: ZZM 1957-5955 & ZZM 1960-6831) vertonen eveneens dezelfde voorstelling.

15. Literatuur:

G.R. Kruissink, ‘Tomyris en het hoofd van Cyrus’, in: *Antiek*, jrg. 12 (1977), nr. 3, oktober, p. 165-172.

S.J. van der Molen, ‘“Amelander Volkskunst”. Een poging tot identificatie’, in: *Waddenfolklore: Neerlands Volksleven,* jrg. 23 (1973), nr. 1 & 2, p. 68.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.35453-64.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1730-1760.

5. Herkomst: Veiling Mak, Dordrecht, 1964.

6. Maten: H.124x B.49 x D.31 cm.

7. Houtsoorten: Eikenhout. Naaldhouten plint en kroonlijst.

8. Constructie: Een hoekkastje met gebogen front, daarin een scharnierend deurtje met vier klampen op de achterzijde. De bovenzijde bestaat uit een étagère met gecontourneerde kanten en twee schappen met schotelgeul. Het interieur bevat twee aan de voorzijde gecontourneerde schappen met 28 cm tussenruimte. In de rug zit een gat voor de ophanging.

9. Gereedschapssporen: In de bovenste klamp is het romeinse cijfer VI uitgehakt.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het deurtje draait op twee hand gesmede vlinderscharnieren. Aan de rug zitten twee latere messing ophangogen. Op de binnenzijde zit een schootveerslot met snapschoot.

12. Beschildering: Grondering, vervolgens een crème of witte grondverf.
Daarop zijn met bruine dunne lijnen perken aangebracht . Deze zijn ingevuld met bloementakken in de kleuren groen en roodbruin. Centraal op het deurtje staat een bloemenvaas met in het boeket een vogeltje. De randen zijn grootschalig geretoucheerd. De étagère is later voorzien van een mahonie-imitatie en is vervolgens crème overschilderd. De binnenzijde had eveneens mahonie-imitatie, is daarna zwart en tot slot roodbruin overschilderd.

13. Voormalige restauraties: Het linker deel van het laagste schap van de étagère is vervangen. Klos tegen de binnenzijde van het onderste scharnier.

14. Opmerking: Meubels met een vergelijkbaar ingedeelde voorstelling zijn een hoekkast in de collectie van het Museum Sorgdrager (zonder inv.nr.) en een theetafelblad uit het Haags Gemeentemuseum (zonder inv.nr.).

15. Literatuur:

16. Foto: collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: Dia 24974 en Dia 24975.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.35455-64.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1730-1770.

5. Herkomst: Veiling Mak van Waay, Dordrecht.

6. Maten: H.94 x D.40 x B.60 cm.

7. Houtsoorten: Eikenhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit een dun gebogen eikenhouten paneel met op de achterzijde een raamwerk gespijkerd. De achterwanden bestaan elk uit twee verticale koud vergaarde delen. De schappen zijn via de achterzijde vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de achterzijde. Bolschaafsporen op de binnenzijde van de deuren.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Inlatende messing schuifjes in de linkerdeur en van oorsprong een klein schootveerslot in de rechterdeur. Aan de linkerdeur zitten nog de oorspronkelijke vlinderscharnieren. Beide deurtjes hebben een met ponsversiering voorzien messing sleutelentree.

12. Beschildering: De binnenzijde is steenrood beschilderd geweest, de buitenzijde draagt een chinoiserie lakwerk-imitatie met een steenrood fond waarop in reliëf bloemen, pagodes, figuren en vogels zijn aangebracht, gehoogd met metaalpoeder en afgedekt met vernis.

13. Voormalige restauraties: Het rode fond en een deel van de chinoiserieën is later met zwarte verf getamponneerd. De étagère is er afgezaagd en de zaagsporen zijn afgedekt met een geprofileerd latje. Doordat daarmee tevens de ophanggaten verloren gingen, zijn er op de achterzijde twee ophangogen aangebracht. Het slot is vervangen door een

moderner slot met een rechthoekige dekplaat. Op de rechterdeur zijn de ajour gezaagde vlinderscharnieren vervangen door modernere messing scharnieren.

14. Opmerking:

15. Literatuur: *Veiling Mak van Waay*. Dordrecht: Mak van Waay, 1964, cat.nr. 536.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Onbekend.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Christie’s, Amsterdam, 2007.

6. Maten: H.123 x D.33 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit een verticale plank met op de achterzijde eikenhout klampen. De twee haaks geplaatste achterwanden steken boven het kastje uit en vormen daar een étagère met gecontourneerde zijde en twee schappen.

9. Gereedschapssporen: Sporen van een bolschaaf op de achterzijde.

10. Spijkers: Diep ingedreven gesmede spijkers in de achterwand.

11. Beslag: De losse vleugels van de messing vlinderscharnieren zijn over kleinere ijzeren vlinderscharnieren heen gezet.

12. Beschildering: De waarschijnlijk grotendeels originele voorstelling lijkt betrekking te hebben op slavenhandel. Oneffenheden in de ondergrond zijn gestopt, zoals spijkergaten en noesten. Daarna is er een krijtgrond aangebracht. Hierop is met dunne grijze lijnen een ondertekening op gezet. Deze is ingeschilderd en tot slot gevernist. De ondertekening met oogleden aangegeven met twee parallelle boogjes zijn kenmerkend voor veel voorstellingen op hoekkastjes en theetafels. De gehele voorstelling is grootvlakkig overschilderd, alleen benen, gezichten en delen van de burcht zijn dat niet en vertonen oude craquelure. Op de voorzijde zit over de gehele breedte een grote lijn van druipende vernis. Het interieur en de bovenzijde zijn een aantal maal overschilderd, de laatste afwerking lijkt uit een gepatineerde was te bestaan.

13. Voormalige restauraties: De bolpoten en achterpoot zijn later toegevoegd.

14. Opmerking:

15. Literatuur: *Christie's Amsterdam. European Furniture, Clocks, Ceramics and Works of Art. The eclectic eye, treasures from a Hannover Cottage. Tuesday 26 June and Wednesday 27 June 2007*. Amsterdam: Christie's, 2007. Veilingnr. 2749, p. 196, lotnr. 542.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Onbekend.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Christie’s, Amsterdam, 2007.

6. Maten: H.133 x D.37 cm. De schappen zitten op 26 cm van elkaar.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit een verticale plank met op de achterzijde eikenhout klampen. De twee haaks geplaatste achterwanden steken boven het kastje uit en vormen daar een étagère met gecontourneerde zijde en twee schappen. Er is een telmerk in de vorm van drie keepjes in de bovenste klamp aangebracht.

9. Gereedschapssporen: Sporen van een bolschaaf op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Messing vlinderscharnieren op de deuren.

12. Beschildering: De verkondiging met de Heilige maagd die bezocht wordt door de aartsengel Gabriël (Lucas 1:26-38). De voorstelling lijkt de eerste die er op geschilderd is. Oneffenheden in de ondergrond, zoals spijkergaten en noesten, zijn eerst gestopt. Daarna is er een krijtgrond aangebracht. Hierop is met dunne grijze lijnen een ondertekening gezet en deze is ingeschilderd en tot slot gevernist. De ondertekening, waarbij de oogleden als twee parallelle boogjes zijn weergegeven, is op de meeste van deze kastjes te zien. De voorheen dikker opgebrachte details in de verf, zoals op plooien en bloemen, zijn afgebladderd. De schappen van de étagère zijn zwart overschilderd. Eronder zit een afgebladderde verflaag. Het interieur en achterzijde zijn ook recent zwart overschilderd, de bodem is vervangen.

13. Voormalige restauraties: Later toegevoegd ophangoog.

14. Opmerking: Etiket op achterzijde: ‘Algemene Goederen, Bommel, naar, ------dam’. Op achterzijde in wit krijt: ‘8066 BRx’. Rechtsonder op de deur knaagsporen van muizen.

15. Literatuur: *Christie’s Amsterdam. European Furniture, Clocks, Ceramics and Works of Art. The eclectic eye, treasures from a Hannover Cottage. Tuesday 26 June and Wednesday 27 June 2007*. Amsterdam: Christie’s, 2007, p. 197. Veilingnr. 2749, lotnr. 544.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Onbekend.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Dateringen: 1740-1770.

5. Herkomst: Christie’s Amsterdam, 2007.

6. Maten: H.132,5 x D.37 cm. De schappen zitten op 28 cm afstand van elkaar.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit een verticale plank met op de achterzijde eikenhouten klampen. De twee haaks geplaatste achterwanden steken boven het kastje uit en vormen daar een étagère met gecontourneerde zijde en twee schappen.

9. Gereedschapssporen: Sporen van een bolschaaf op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Messing vlinderscharnieren op de deuren.

12. Beschildering: Koning Salomo ontvangt, gezeten op zijn leeuwentroon, de koningin van Sheba. De voorstelling lijkt origineel. Oneffenheden in de ondergrond, zoals spijkergaten en noesten, zijn eerst gestopt. Daarna is er een krijtgrond aangebracht. Hierop is met dunne grijze lijnen een ondertekening gezet en deze is ingeschilderd. Tenslotte is de voorstelling afgedekt met een vernis. De ondertekening, waarbij de oogleden als twee parallelle boogjes zijn weergegeven, is op de meeste van deze kastjes te zien. De schapjes van de étagère zijn zwart overschilderd. Er zit een afgebladderde verflaag onder. Het interieur en de achterzijde zijn ook recent zwart overschilderd, de bodem is vervangen.

13. Voormalige restauraties: Later toegevoegde ophangoog.

14. Opmerking:

15. Literatuur: *Christie's Amsterdam. European Furniture, Clocks, Ceramics and Works of Art. The eclectic eye, treasures from a Hannover Cottage. Tuesday 26 June and Wednesday 27 June 2007*. Amsterdam: Christie's, 2007. Veilingnr.: 2749, p. 197, lotnr. 545.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.35738-64.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Venduhuis der Notarissen, Den Haag, 13 november 1964, lotnr. 742.

6. Maten: H.130 x D.35 x B.58 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit twee koud vergaarde verticale planken met op de achterzijde vier horizontale klampen. Alle dekken zijn via de achterzijde met gesmede spijkers vastgespijkerd. Twee gaten in de rug van de étagère dienen voor de ophanging.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Elke deur draait op twee ajour vlinderscharnieren. De sleutelentree is een messing, met ponsen versierd stuk beslag.

12. Beschildering: De voorzijde verbeeldt de Bijbelpassage aangaande het bezoek van de koningin van Sheba aan koning Salomo (I Kon. 10:1-13). Het interieur is dof steenrood geweest, de étagère was zwart. De étagère en het interieur zijn integraal overschilderd. Van de voorstelling op de deurtjes is alles, behalve de lichte tegels, het baldakijn en het inkarnaat, grootschalig geretoucheerd.

13. Voormalige restauraties: De hoeken van de onderste plint zijn vernieuwd.

14. Opmerking:

15. Literatuur: J. Jas, *'Tot cieraet en gebruyk'. De collectie beschilderd meubilair van het Zuiderzeemuseum*. Deel I & II. Stageverslag. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, Kunsthistorisch Instituut, 1990, p. 80.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Collectie Antiek d’Eglantier te Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.130 x B.52 x D.32 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Het deurtje bestaat uit drie verticale koud vergaarde planken, aan de achterzijde onderling verbonden door drie horizontale klampen. De achterwand bestaat uit twee haaks geplaatste brede verticale planken. Alle zes de horizontale schappen zijn

via de achterzijde vastgespijkerd. De schappen van de étagère hebben een schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het deurtje draait op ajour vlinderscharnieren en sluit met een opleggend schootveerslot met trapeziumvormige grondplaat en snapschoot.

12. Beschildering: Op beide deurtjes een Bijbelse voorstelling van Jozef die zich aan zijn broeders bekend maakt (Genesis 45:14). Deze beschildering is gebaseerd op een gravure (1720-1728) door Abraham de Blois (collectie Rijksmuseum, Inv.nr.: RP-P-1934-94). Op een witte krijtgrondering is een uitgebreide ondertekening opgezet in dunne grijze lijnen, waar overheen de voorstelling is geschilderd in dunne semi-transparante verflagen. Het interieur is diverse malen overschilderd. De étagère lijkt altijd rood geweest te zijn, maar is hier en daar bijgeschilderd.

13. Voormalige restauraties: Het gat voor de ophanging is dichtgemaakt.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Collectie Antiek d’Eglantier te Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.130,5 x B.51 x D.32,5 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Het deurtje bestaat uit drie verticale dosse koud vergaarde planken, aan de achterzijde onderling verbonden door drie horizontale klampen. De achterwand bestaat uit twee haaks geplaatste brede verticale planken. Alle zes de horizontale

schappen zijn via de achterzijde vastgespijkerd. De schappen van de étagère hebben een schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het deurtje draait op ajour vlinderscharnieren en sluit met een opleggend schootveerslot met trapeziumvormige grondplaat en snapschoot.

12. Beschildering: Op beide deurtjes een Bijbelse voorstelling met Jozef die zich aan zijn broeders bekend maakt (Genesis 45:14). Deze beschildering is gebaseerd op een gravure (1720-1728) door Abraham de Blois (collectie Rijksmuseum, Inv.nr.: RP-P-1934-94). Op een witte krijtgrondering is een uitgebreide ondertekening opgezet in dunne grijze lijnen waar overheen de voorstelling is geschilderd in dunne semi-transparante verflagen. Het interieur en de étagère zijn donkergroen overschilderd. De étagère lijkt oorspronkelijk zwart te zijn geweest, daarna heeft het twee lagen steenrood gekregen en vervolgens is het interieur en de etagère donkergroen overschilderd.

13. Voormalige restauraties: De gaten voor de ophanging zijn dichtgemaakt.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Fries Museum, Leeuwarden.

2. Inventarisnummer: FM.1956-256.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.131 x B.56 x D.32 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Beide deurtjes bestaan elk uit twee verticale koud vergaarde planken met op de achterzijde elk vier klampen. De twee geschulpte schappen van de étagère, de schappen in het interieur en de boven- en onderzijde zijn via de achterwand vastgespijkerd. De achterwand bestaat uit verticale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de meeste oppervlakken.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het slot in de rechterdeur ontbreekt maar was oorspronkelijk een inlatend slot met trapeziumvormige dekplaat. De scharnieren waren oorspronkelijk ajour vlinderscharnieren.

12. Beschildering: De hoekkast is beschilderd met de verkondiging door de engelen van Christus' geboorte (Lucas 2:10). De voorstelling is vrij letterlijk geschilderd naar een prent getiteld *Verkondiging van Christus geboorte* van Joseph Mulder naar ontwerp van A. Houbraken, voor het eerst gepubliceerd in *Taferelen der voornaamste Geschiedenissen*, 1728. Circa 95% van de hoekkast is overschilderd. Het meeste inkarnaat van de figuren, een deel van het kleed van de herder geheel linksonder en de hemel tussen de wolken centraal bovenin, zijn niet geheel overschilderd. Het interieur en de achterzijde zijn dekkend zwartgrijs overschilderd; de achterzijde was van origine onbeschilderd. Alleen de onderzijde is niet overschilderd.

13. Voormalige restauraties: De scharnieren zijn vervangen door uit messing blik geknipte ornamenten in combinatie met moderne scharniertjes. De schappen van de étagère zijn een keer vervangen. De huidige sleutelentree is niet origineel.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

Taferelen der voornaamste geschiedenissen van het Oude en Nieuwe Testament, en andere boeken, bij de heilige schrift gevoegt. 's Graavenhaage: Pieter de Hondt, 1728, deel 3, tussen p. 20-21.

L.F. Triebels, 'Bijbelse Voorstellingen op beschilderde boerenmeubelen', in: *Bulletin KNOB,* zesde serie, jrg. 13 (1960), afl. 5, p. 292-293.

G.R. Kruissink, 'Volkskunst en voorbeeld', Beschrijvende katalogus van de tentoonstelling gehouden van 26 maart 1970 tot 2 januari 1971 in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen (1970), in: *Uit het Peperhuis*, (1970), no. 2, p. 12-13.

P. Clarijs, *Wat is antiek 1*. 13e druk. Bussum: Uniehoek, 1972, afb. 24.

S.J. van der Molen, '"Amelander Volkskunst". Een poging tot identificatie', in: *Waddenfolklore: Neerlands Volksleven,* jrg. 23 (1973), nr. 1 & 2, p. 74.

J.R. Jas, 'Bijbelse geschiedenissen op beschilderde meubelen uit de 17e en 18e eeuw', in: *De bijbel in huis. Bijbelse verhalen op huisraad in de zeventiende en achttiende eeuw*. Zwolle: Waanders Uitgevers, 1991, cat.nr. 77 en p. 61 (hoekkast) en cat.nr. 93 en p. 92 (prent).

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Fries Museum, Leeuwarden.

2. Inventarisnummer: FM 6453.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Scheveningen.

6. Maten: H.133 x B.54 x D.36 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan uit koud vergaarde verticale planken, aan de achterzijde door vier klampjes bijeengehouden. Alle horizontale delen, te weten de bodem, het dek en de schappen in het interieur en van de étagère, zijn via de achterwand vastgespijkerd. De schappen van de étagère hebben elk een schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: Duidelijke bolschaafsporen en windhoutzaagmolensporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het slot is een open schootveerslot met trapeziumvormige grondplaat. Op de linkerdeur zit een eenvoudig haakje. De deuren draaien op ajour messing scharnieren.

12. Beschildering: Hoekkast vertoont de verkondiging aan de herders, nageschilderd van de prent getiteld *Verkondiging van Christus geboorte* van Joseph Mulder naar ontwerp van A. Houbraken, voor het eerst gepubliceerd in *Taferelen der voornaamste Geschiedenissen*, 1728. De geschilderde voorstelling is vrijwel onherkenbaar geworden door een latere overschildering met een krijtgrondering en goudverf.

13. Voormalige restauraties: De rechterdeur is 20ste-eeuws en zeer getrouw nagemaakt. Hierop zit wel de bronsverf maar niet de figuratieve beschildering.

14. Opmerking: Op zowel de achterwand als op de bovenste klamp van het linker deurtje staat het telmerk VII ingesneden. Dit kan erop duiden dat de meubels in serie zijn gemaakt en dat deurtjes en het bijbehorende kastje, na passend te zijn gemaakt, een identiek telmerk ontvingen.

15. Literatuur: *Taferelen der voornaamste geschiedenissen van het Oude en Nieuwe Testament, en andere boeken, bij de heilige schrift gevoegt*. ’s Graavenhaage: Pieter de Hondt, 1728, deel 3, tussen p. 20-21.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM 6780 1960.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Den Haag.

6. Maten: H.132 x B.50 x D.32 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit twee koud vergaarde verticale delen, aan de achterzijde bijeengehouden door vier horizontale klampen. De achterwand bestaat uit twee haaks geplaatste brede verticale planken. Alle zes de horizontale schappen zijn via de achterzijde vastgespijkerd. De schappen van de étagère hebben een schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Ajour vlinderscharnieren. Messing sleutelentree met ponsversiering.

12. Beschildering: De hoekkast is beschilderd met de Verkondiging van Christus' geboorte door de Engelen (Lucas 2:10). De voorstelling is vrij letterlijk geschilderd naar een prent getiteld *Verkondiging van Christus geboorte* van Joseph Mulder naar ontwerp van Arnold Houbraken, voor het eerst gepubliceerd in *Taferelen der voornaamste Geschiedenissen* (1728). Op een krijtgrondering is een uitgebreide ondertekening aangebracht van dunne grijze lijnen. Hierop is de voorstelling geschilderd in dunne semi-transparante verflagen. De mantel van de voorste knielende herder is overschilderd, evenzo als de figuur onder het afdak. De verf van de draperieën van de engeltjes is grotendeels afgebladderd. De roodbruine bies rond de voorstelling is later donkerbruin overschilderd. Het interieur is blauwgroen.

13. Voormalige restauraties: De schappen zijn via de achterzijde bijgespijkerd met draadnagels.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

Taferelen der voornaamste geschiedenissen van het Oude en Nieuwe Testament, en andere boeken, bij de heilige schrift gevoegt. 's Graavenhaage: Pieter de Hondt, 1728, deel 3, tussen p. 20-21.

G.R. Kruissink, 'Volkskunst en voorbeeld', Beschrijvende katalogus van de tentoonstelling gehouden van 26 maart 1970 tot 2 januari 1971 in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen (1970)', in: *Uit het Peperhuis*, (1970), no. 2, p. 12-13, afb. 26, p. 53: cat.nr. 26.

S.J. van der Molen, '"Amelander Volkskunst". Een poging tot identificatie', in: *Waddenfolklore: Neerlands Volksleven,* jrg. 23 (1973), nr. 1 & 2, p. 74.

J. Jas, *'Tot cieraet en gebruyk'. De collectie beschilderd meubilair van het Zuiderzeemuseum*. Deel I & II. Stageverslag. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, Kunsthistorisch Instituut, 1990, p. 91.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Fries Museum, Leeuwarden.

2. Inventarisnummer: FM 1955 217. In bruikleen bij Museum Sorgdrager, Inv.nr.: Hollum, SGB 0589.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.129 x D.32,5 x B.53 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit twee koud vergaarde verticale delen, aan de achterzijde bijeengehouden door vier horizontale klampen. De achterwand bestaat uit twee haaks geplaatste brede verticale planken. Alle zes de horizontale delen zijn daar via de achterzijde aan vast gespijkerd. De schappen van de étagère hebben een dubbele schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde en op de binnenzijde van de deuren.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Opleggend schootveer slot met trapeziumvormige grondplaat en snapschoot, vastgezet met gesmede spijkers.

12. Beschildering: Mythologische voorstelling met de geboorte van Aphrodite uit zeeschuim, waarbij zij op een schelp uit het water wordt getrokken. Een andere vrouw wordt uit het water getild, dit alles begeleid door putti. Op de linker en rechter stijl een band met florale motieven, in zeer dunne lijnen opgezet. Deze zijn groen overschilderd. De getamponneerde beschildering op de étagère is later.

13. Voormalige restauraties: De vlinderscharnieren zijn 20ste-eeuws. Ook de eikenhouten bodem en de pootjes zijn later.

14. Opmerking: Clarijs (1957) interpreteert de voorstelling als die van Galathea, zoals Raphaël die schilderde in 1512.

15. Literatuur:

P. Clarijs, ‘De “Amelander kamer" in het Fries Museum’, in: *Bulletin KNOB,* 6e serie, jrg. 10 (1957), afl. I, p. 67-70.

S.J. van der Molen, ‘“Amelander Volkskunst”. Een poging tot identificatie’, in: *Waddenfolklore: Neerlands Volksleven,* jrg. 23 (1973), nr. 1 & 2, p. 74.
Tekst: ‘Een zeemeermin trekt een vlot voort waarop een vrouwelijke figuur die een uitwaaiende doek in de opgeheven armen houdt, terwijl een meerman een schone uit de golven haalt, het geheel tegen een achtergrond van rotsen.’

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Fries Museum, Leeuwarden.

2. Inventarisnummer: FM 1955-218.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Leeuwarden.

6. Maten: H.140 x B.59 x D.38 cm.

7. Houtsoorten: De deurtjes zijn van eikenhout, de schappen van naaldhout, de achterwand is vervangen maar was oorspronkelijk waarschijnlijk van eikenhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit een dunne verticale plank, aan de achterzijde verstevigd met een raamwerk. Alle horizontale delen zijn via de achterzijde vastgespijkerd. De schapjes van de étagère hebben een schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De beide deuren draaien op vlinderscharnieren. Het slot heeft een trapeziumvormige dekplaat en een kleine, uit het midden staande schoot. Op de rechter

deur zit een messing sleutelentree met ponsversieringen. Slechts een van de twee inlatende schuifgrendels is nog aanwezig.

12. Beschildering: De deuren dragen een voorstelling van Esther en Ahasveros met daarbij links de poortbewaarder Saäsgaz, en rechts Hegai die van een stuk perkament voorleest wat Esther ten deel zou kunnen vallen (Esther 2:15-16). De beschildering op de étagère is laat 19de-eeuws. De binnenzijde is groen overgeschilderd, en was oorspronkelijk rood.

13. Voormalige restauraties: Het slot is verplaatst.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

K. Booneburg, *Paneel en penseel, Beschrijvende Catalogus van de jubileumtentoonstelling gehouden ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Rijksmuseum Zuiderzeemuseum', te Enkhuizen en gewijd aan de beschilderde meubelen, 19 maart tot 1 november 1960.* Enkhuizen: Rijksmuseum Zuiderzeemuseum, 1960, p. 21, cat.nr. 11.

K. Boonenburg, ‘Nadere beschouwingen van de Bijbelse taferelen, voorkomend op meubelen en andere objecten van de jubileumtentoonstelling “Paneel en Penseel”’, in: *Uit het Peperhuis*, (1960), juni, p. 183-211.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Fries Museum, Leeuwarden.

2. Inventarisnummer: FM 1956-255. In bruikleen bij Museum Sorgdrager, Hollum, Inv.nr.: SGB 0588.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.133,5 x B.58,5 x D.33,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit twee smalle dosse delen, aan de achterzijde vergaard met elk vier klampen. Het interieur bevat twee aan de voorzijde gecontourneerde schappen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de binnenzijde van de deurtjes.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Messing ajour vlinderscharnieren en van origine een opleggend slot met trapeziumvormige grondplaat.

12. Beschildering: Een voorstelling van Jezus in de tempel te midden van de leraren (Lucas 2:46-48). Daarbij zit Jezus op een troon, met Maria en Jozef aan zijn rechterzijde. Het baldakijn is links en rechts aan strikken opgehangen. Ook Pieter Schut (1659: prent 16) laat ter illustratie van deze Bijbelpassage Jezus op een troon zitten. Het interieur van het hoekkastje is meerder malen overschilderd.

De voorstelling op het kastje (links) komt tevens voor op een theetafelblad in de collectie Antiek d'Eglantier te Amsterdam.

13. Voormalige restauraties: De achterwanden, de schappen van de étagère en de boven- en onderzijde zijn vervangen. Het huidige slot is laat 19de-eeuws en inmiddels nog een keer verplaatst.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

Toneel ofte Vertooch der Bybelsche Historien, Cierlyck in 't koper gemaeckt door Pieter H. Schut, ende in druck uytgegeven door Nicolaes Visscher, tot Amsteldam Anno 1659. Herdruk. Zwarte Beertjes, No. 720. Utrecht: Bruna, 1963.

Tjaard de Haan, *Onze Volkskunst.* Amsterdam: Elsevier, 1979, p. 273.

S.J. van der Molen, '"Amelander Volkskunst". Een poging tot identificatie', in: *Waddenfolklore: Neerlands Volksleven,* jrg. 23 (1973), nr. 1 & 2, p. 74. Tekst: '…. FM 1956-254 een voorstelling laat zien van een op een (barokke!) troon zittende baardloze

jongeling (?) met ter weerszijde mannelijke figuren die boeken in de hand houden. Men zou hier kunnen denken aan de ondervraging van de leraren in de tempel door de twaalf jarige Jezus (Lukas 2:26).'

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Fries Museum, Leeuwarden.

2. Inventarisnummer: FM 12221.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.118 x B.59 x D.39 cm.

7. Houtsoorten: Eikenhout.

8. Constructie: De deuren bestaan elk uit twee dunne eikenhouten planken, aan de achterzijde bijeengehouden door een raamwerk. Alle horizontale delen zijn via de achterwanden vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deurtjes draaiden oorspronkelijk elk op twee ajour vlinderscharnieren. Op het rechter deurtje een gegoten messing sleutelentree met ponsversieringen. In het linker deurtje boven en onder een inlatende messing grendel.

12. Beschildering: De hoekkast draagt de voorstelling van Tomyris en het hoofd van Cyrus II, gebaseerd op een gravure uit 1630 van Paulus Pontius, die zich op zijn beurt weer baseerde op een schilderij uit 1616-1618 van zijn leermeester Petrus Paulus Rubens, nu in het Museum of Fine Arts te Boston (Inv.nr.: 41.40). Het verhaal gaat terug op een geschiedenis beschreven door de Griekse historicus Herodotus (circa 484-425 v. Chr.). De Bijbelse voorstelling is los opgezet en met veel minder ondertekening dan de meeste van deze voorstellingen. De beide stijlen dragen blauwe gesponste decoraties met goudkleurige bloemen en takjes. Het interieur van de hoekkast was van origine grijszwart.

13. Voormalige restauraties: De étagère is vernieuwd, evenals een deel van de naaldhouten schapjes. Het slot is vervangen door een slot uit de tweede helft van de 19de eeuw. Drie van de vier vlinderscharnieren zijn vervangen voor modernere exemplaren.

14. Opmerking: Zowel op de binnenzijde van de linkerdeur als op de achterwand staat een telmerk van zes kruisjes. Dit kan erop duiden dat deze meubels in serie werden gemaakt en dat deurtjes en het bijbehorende kastje, na passend te zijn gemaakt, een identiek telmerk kregen.

15. Literatuur: G.R. Kruissink, ‘Tomyris en het hoofd van Cyrus’, in: *Antiek*, jrg. 12 (1977), nr. 3, oktober, p. 165-172.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Stichting Rijksmuseum Muiderslot.

2. Inventarisnummer: C 1949-007.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Collectie J.F.S. Esser. In 1949 op een veiling van S.J. Mak van Waay, Amsterdam (14 juni 1949, lot nr. 97) aangekocht door de Stichting De Commissie voor de Inwendige Restauratie van het Muiderslot.

6. Maten: H.113 x B.52,5 x D.31 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit twee verticale delen, aan de achterzijde bijeengehouden door horizontale klampen. De deur sluit met een halfronde slaglijst. De twee achterwanden bestaan elk uit twee verticale planken. Alle zes de horizontale delen zijn daar via de achterzijde aan vast gespijkerd. De schapjes van de étagère hebben een dubbele schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: De deur draait op twee ijzeren knieren, de kast lijkt nimmer ajour vlinderscharnieren te hebben gehad.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deur sloot oorspronkelijk met een slot met een trapeziumvormige plaat.

12. Beschildering: Mythologische voorstelling van Venus en Mars.

13. Voormalige restauraties: De étagère is aan de bovenzijde ingekort. Het slot is vervangen.

14. Opmerking: In 1969 zijn de 18de-eeuwse toevoegingen verwijderd. In 1994 is het kastje gerestaureerd door atelier Breebaart, Amsterdam.

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.474-42. Huidige verblijfplaats onbekend.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: Waarschijnlijk 1740-1770.

5. Herkomst: Veiling Aalbers, Bakkerstraat 68, Arnhem.

6. Maten: H.129 x B.51 x D.32 cm.

7. Houtsoorten: Onbekend.

8. Constructie: Gebogen front, een deur, boven twee schapjes en gegolfde zijkanten, overstekend boven- en ondervlak. Onder het bovenste schapje zitten in iedere achterwand in de hoek twee gaten, gegolfde zijkanten.

9. Gereedschapssporen: Onbekend.

10. Spijkers: Onbekend.

11. Beslag: Onbekend.

12. Beschildering: De étagère is beschilderd met bloemslingers. Op het deurtje prijkt een landschap met diverse vogels waaronder pauwen, een kalkoen en een fazant. Het betreft waarschijnlijk een vroeg 20ste-eeuwse navolging van een schilderij van Melchior d'Hondecoeter.

13. Voormalige restauraties: Onbekend.

14. Opmerking: Bij acquisitie te boek gesteld als Zaans hoekkastje.

15. Literatuur:

K. Booneburg, *Paneel en penseel, Beschrijvende Catalogus van de jubileumtentoonstelling gehouden ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Rijksmuseum Zuiderzeemuseum', te Enkhuizen en gewijd aan de beschilderde meubelen, 19 maart tot 1 november 1960.* Enkhuizen: Rijksmuseum Zuiderzeemuseum, 1960, p. 22, cat.nr. 17.

J. Jas, *'Tot cieraet en gebruyk'. De collectie beschilderd meubilair van het Zuiderzeemuseum*. Deel I & II. Stageverslag. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, Kunsthistorisch Instituut, 1990, p. 128.

K. Mascini-Bangert. *De Nederlandse beschilderde kast in de 17e en 18e eeuw. Herkomst, datering en makers van de beschilderde kasttypen in enkele zeevarende gebieden*. Doctoraalscriptie Kunstgeschiedenis. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, 1990, p. 71.

16. Foto: collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 69639.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.884.OV-1924.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Breda.

6. Maten: H.132 x B.55 x D.32 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deurtjes bestaan elk uit twee koud vergaarde planken met achterop vier kleine klampen. De achterwanden bestaan elk uit twee verticale planken. Alle schappen en de boven- en onderzijde zijn via de achterzijde vastgespijkerd. Op de schappen van de étagère zijn bordenrichels aangebracht. In de bovenzijde van de linker kant zit een gat voor de ophanging.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde van de deurtjes, windhoutzaagmolensporen op achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Ajour messing vlinderscharnieren en een inlatend schootveerslot met trapeziumvormige dekplaat en uit het midden staande kleine snapschoot.

12. Beschildering: De beschildering verbeeldt het offer van Abraham (Gen. 22:11-12). Een schilderij van de Antwerpse schilder Theodoor Rombouts (1597-1637) ligt eraan ten grondslag. Nageschilderd is hier een prent van Schelte à Bolswert (1586-1659), na 1625 ook werkzaam in Antwerpen. Hij maakt de gravure naar het werk van Rombouts. De voorstelling lijkt ook sterk op een bijbelprent uit 1686 van Clement de Jonghe getiteld *Abrahams offer*, mogelijk naar hetzelfde schilderij (zie NOM CDA: Inv.nr.: AA 71348.R). De voorstelling is geretoucheerd maar toont nog vrijwel geheel datgene wat er oorspronkelijk is opgebracht, zij het in verouderde staat.

Op de krijtgrondering is de voorstelling in dunne grijszwarte lijnen getekend. De struiken, wolken en bomen zijn vrij naïef geschilderd. Het inkarnaat, de voeten, de handen, de haren en de gezichten zijn daarentegen veel gedetailleerder en realistischer geschilderd dan de rest van de voorstelling, alsof er twee verschillende personen aan dit kastje geschilderd hebben. Deze gedetailleerde partijen overlappen hier en daar de omringende partijen en zijn kort na de rest van de voorstelling opgebracht.

Deze hoekkast getuigd ervan dat ze tot stand is gekomen door de coöperatie van waarschijnlijk drie vaklieden: degene die het meubel maakte, degene die de voorstelling schilderde en degene, een meer geschoold kunstschilder, die tenslotte de armen, benen, gezichten en haren schilderde.

Rond de vlinderscharnieren is de voorstelling weggesleten door het koperpoetsen. Het gehele interieur is overschilderd met een dikke zwarte verflaag. Daaronder is een dikke grootschalig afgebladderde oudere crèmekleurige verflaag zichtbaar.

13. Voormalige restauraties: De classicistische sleutelentree is waarschijnlijk een vervanging van hetgeen er oorspronkelijk zat. Het gat voor de ophanging is later versterkt met een vastgeschroefde ijzeren plaat.

14. Opmerking: Bij acquisitie te boek gesteld als houten Zaanlands hoekkastje met beschildering.

15. Literatuur:

L.F. Triebels, ‘Bijbelse Voorstellingen op beschilderde boerenmeubelen’, in: *Bulletin KNOB,* 6e serie, jrg. 13 (1960), afl. 5, p. 293.

S.J. van der Molen, ‘“Amelander Volkskunst”. Een poging tot identificatie’, in: *Waddenfolklore: Neerlands Volksleven,* jrg. 23 (1973), nr. 1 & 2, p. 74.

J. Jas, *‘Tot cieraet en gebruyk’. De collectie beschilderd meubilair van het Zuiderzeemuseum*. Deel I & II. Stageverslag. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, Kunsthistorisch Instituut, 1990, p. 137.

16. Foto: collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 69583 en AA 69584.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.3030-43.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Hoorn.

6. Maten: H.115 x B. 58 x D.41,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit drie verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door boven en onder een klamp. De bodem, de twee legplanken, het dek en de étagèreplankjes zijn door de achterwand vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de binnenzijde van de deurtjes.

10. Spijkers: Grove gesmede spijkers.

11. Beslag: De deuren draaien op elk twee knieren.

12. Beschildering: De voorzijde is diverse malen overschilderd; onder de huidige voorstelling bevindt zich onder andere een roodbruine laag. Van de oorspronkelijke kleurstelling is niets te zeggen door de vele overschilderingen. De huidige voorstelling is rond 1900 geschilderd naar het schilderij *De menagerie* van d'Hondecoeter. Behalve details in de compositie die niet overeenkomen zijn ook de kleuren verschillend, alsof van een zwart-witfoto is gewerkt. De binnenzijde draagt onder de huidige blauwe verflaag diverse lagen verf, variërend van groen, naar lichtblauw tot grijs.

Melchior de Hondecoeter, *De menagerie*. Datering circa 1690. Maten: H.135 x B.116,5 cm. Collectie Rijksmuseum Amsterdam, Inv.nr.: SK-A-173.

13. Voormalige restauraties: Het gat in de achterwand voor de ophanging is dichtgemaakt. Van dezelfde eigenaar bestaan nog twee andere voorwerpen met een op d'Hondecoeter geïnspireerde overschildering, te weten een staande klok uit 1766 (Inv.nr.: NOM.3033-43) en een toiletdoos (1880-1920) (Inv.nr.: NOM.3032-43).

14. Opmerking: Diverse decoratieschilders, onder wie Lion Morpurgo, voorzagen rond 1900 meubels van schilderingen naar Hondecoeter. Keezer schrijft over Lion Morpurgo*:* 'Op jeugdige leeftijd bezocht hij de Normaalschool voor tekenonderwijs in het Rijksmuseum te Amsterdam. Hij was een artiest in hart en nieren en beoefende tot zijn dertigste jaar het beroep van kunstschilder. Hij werkte in de stijl van Hondecoeter en decoreerde banken en andere voorwerpen'.

15. Literatuur:

M.B. Keezer, 'In memoriam Lion Morpurgo', in: *Vrienden van de Nederlandse Ceramiek, Mededelingenblad,* 9 (1957), p. 15-16.

L.F. Triebels, 'De invloed van de prentkunst op de volkskunst', in: *Bulletin KNOB*, jrg. 60 (1961), p. 228-229.

L.F. Triebels, ‘De samenhang tussen verschillende uitingen van verhalende volkskunst’, in: *Waddenfolklore, Neerlands Volksleven*, jrg. 23 (1973), p. 199.

K. Mascini-Bangert. *De Nederlandse beschilderde kast in de 17e en 18e eeuw. Herkomst, datering en makers van de beschilderde kasttypen in enkele zeevarende gebieden*. Doctoraalscriptie Kunstgeschiedenis. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, 1990, p. 71.

16. Foto: collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 69644.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Collectie Antiek d’Eglantier te Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.87 (de étagère ontbreekt) x B.57 x D.33 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De beide deurtjes bestaan elk uit twee verticale koud vergaarde planken, achterlangs bijeengehouden door vier horizontale klampen. De twee achterwanden bestaan uit twee haaks geplaatste brede verticale planken. Alle horizontale schappen zijn via de achterzijde vastgespijkerd. De schappen van de étagère hebben elk een schotelrichel.

9. Gereedschapsporen: Bolschaafsporen op de achterwand en op de binnenzijde van de deuren.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Afdrukken van ajour vlinderscharnieren op de deuren. De afdruk van een trapeziumvormige grondplaat van een slot. De eerder aanwezige sleutelentree ontbreekt.

12. Beschildering: De voorzijde is beschilderd met een Bijbelse voorstelling van drie engelen die Sarah een zoon toezeggen (Gen. 18:10-14). Op de witte grondering is een uitgebreide ondertekening gezet, waarop de huidige voorstelling is geschilderd in dunne semitransparante lagen verf. Het interieur draagt een steenrode, daarna lichtgroene en tenslotte de huidige donkergroene verflaag. Wat de oorspronkelijk kleur van het interieur was is niet vast komen te staan.

13. Voormalige restauraties: De étagère is er afgezaagd.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM 1967-8585.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Aankoop S.J. Mak van Waay, Amsterdam, 7-12-1967.

6. Maten: H.134 x B.54 x D.32 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De beide deurtjes bestaan elk uit één verticale plank, met aan de achterzijde vier horizontale klampen. De achterwand bestaat uit twee haaks geplaatste brede verticale planken. Alle zes de horizontale schappen zijn via de achterzijde vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterwand en op de binnenzijde van de deuren.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Ajour gezaagde vlinderscharnieren. Een open opleggend schootveerslot met trapeziumvormige grondplaat en snapschoot.

12. Beschildering: De voorzijde is beschilderd met de verkondiging door de aartsengel Gabriël aan Maria dat zij Gods zoon zal baren, naar een gravure van Pieter H. Schut. Op de witte grondering is een uitgebreide ondertekening gezet, waarop de huidige voorstelling in dunne semi-transparante lagen verf is geschilderd.

13. Voormalige restauraties: De schappen van de étagère en de onderzijde zijn afgedekt met hardboard en vervolgens zwart overschilderd.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

Thesaurus Historiarum Novi Testamenti Elegantiffimis Iconibus expressus. Historien en Openbaringen des Nieuwen Testaments Konstich geteeckent door Matthaeum Merian ende Pieter Hendricksz Schut. Op nieus gedruckt en uytgegeven door Nicolaes Visscher, Tweede Deel der Bybelprenten. Amstelodami: Visscher, 1627, prent 6.

S.J. van der Molen, '"Amelander Volkskunst". Een poging tot identificatie', in: *Waddenfolklore: Neerlands Volksleven,* jrg. 23 (1973), nr. 1 & 2, p. 74.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM B141.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.131 x B.51,5 x D.33 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Het deurtje bestaat uit drie verticale koud vergaarde planken, aan de achterzijde verbonden door drie horizontale klampen. De achterwand bestaat uit twee haaks geplaatste brede verticale planken. Alle zes horizontale schappen zijn via de achterzijde vastgespijkerd. De schappen van de étagère hebben een schotelgroef.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: In de verf zitten nu afdrukken van inmiddels ontbrekende ajour vlinderscharnieren.

12. Beschildering: Op de deurtjes prijkt een Bijbelse voorstelling van Jozef die zich aan zijn broeders bekend maakt (Genesis 45:14). Deze beschildering is gebaseerd op een gravure (1720-1728) door Abraham de Blois (collectie Rijksmuseum, Inv.nr.: RP-P-1934-94). Op de voorgrond twee zakken graan en een zilveren beker. Op een witte krijtgrondering is een uitgebreide ondertekening gezet in dunne grijze lijnen waarover de voorstelling is geschilderd in dunne semi-transparante verflagen. Het interieur is blauwgroen. De wortelhout-imitatie op de étagère is een overschildering maar lijkt op hetgeen eronder te zien is.

13. Voormalige restauraties: De ajour vlinderscharnieren zijn vervangen door moderne scharnieren. Het huidige slot is een laat 19de-eeuws exemplaar met een centrale brede schoot.

14. Opmerking: De voorzijde is sterk verbleekt, de achterzijde is vrijwel kaal geschuurd.

15. Literatuur:

K. Booneburg, *Paneel en penseel, Beschrijvende Catalogus van de jubileumtentoonstelling gehouden ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Rijksmuseum Zuiderzeemuseum', te Enkhuizen en gewijd aan de beschilderde meubelen, 19 maart tot 1 november 1960.* Enkhuizen: Rijksmuseum Zuiderzeemuseum, 1960, p. 22, cat.nr. 14.

K. Boonenburg, ‘Nadere beschouwingen van de Bijbelse taferelen, voorkomend op meubelen en andere objecten van de jubileumtentoonstelling “Paneel en Penseel”’, in: *Uit het Peperhuis*, (1960), juni, p. 183-211.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: ZZM.8911.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1740-1770.

5. Herkomst: Veiling Mak van Waay, Amsterdam, 31-1-1970.

6. Maten: H.126,5 x B. 53 x D.40 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit drie verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door boven en onder een klamp. De bodem, de twee legplanken,

het dek en de étagèreplankjes zijn door de achterwand vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de binnenzijde van de deurtjes.

10. Spijkers: Grove gesmede spijkers.

11. Beslag: De deuren draaien op elk twee messing vlinderscharnieren.

12. Beschildering: Het hoekkastje draagt zijn oorspronkelijke beschildering met een voorstelling van de vrouwen van Darius voor Alexander de Grote. Ze is gebaseerd op een gravure (1666-1707) van Gerard Edelinck (1640-1707) (collectie Rijksmuseum, Inv.nr.: RP-P-OB-67.631) naar een schilderij van Charles Le Brun, getiteld *La tente de Darius* uit 1661 (collectie Paleis te Versaille).

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur: G.R. Kruissink, ‘Van Franse hofschilderkunst tot Hollandse volkskunst’, in: *Antiek,* 8 (1973-1974), p. 862-867.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.38835-69.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1750-1780.

5. Herkomst: Stichting Nederlands Kunstbezit, Den Haag, nr.73.

6. Maten: H.129 x B.48 x D.33 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deur en de twee achterwanden bestaan uit verticale koud verlijmde planken. De achterwanden bestaan elk uit twee koud vergaarde verticale planken. Het deurtje heeft op de achterzijde geen klampen. Alle schappen en de boven- en onderzijde zijn via de achterwand vastgespijkerd. De schappen zijn aan de voorzijde gecontourneerd.

9. Gereedschapsporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het deurtje draait op twee knieren. Het slot heeft een trapeziumvormige grondplaat en een uit het midden staande kleine schoot.

12. Beschildering: Het hoekkastje draagt oorspronkelijk een krijtgrondering en een blauw fond, mogelijk met een figuratieve voorstelling. Deze is later overschilderd met achtereenvolgens twee mahoniehout-imitaties. Hierop is de nu zichtbare beschildering aangebracht. Deze dateert uit de vroeg 20ste eeuw en betreft een van oorsprong wit maar nu crèmekleurig fond met daarop slingerende takjes. Op het deurtje is een haard met betegelde smuiger afgebeeld, en rechts de groene gordijnen van mogelijk een bedstede. Op de voorgrond staat een tafel met daaraan drie etende figuren. De binnenzijde was groen tot groenblauw en is tenslotte okergeel overschilderd.

13. Voormalige restauraties: De bodem en de uitstekende wangen van de étagère zijn gerestaureerd. Her en der is het hoekkastje aangevuld met vloeibaar hout. De legplankjes van het opstandje zijn via de achterzijde bijgespijkerd met draadnagels. Het bovenste schapje is niet origineel. Het slot is later met schroeven vastgezet. De bodem is aangevuld met een stuk eikenhout.

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Edams Museum.

2. Inventarisnummer: Onbekend.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1760-1800.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.118 x D.47 x B.65 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur, en de beide achterwanden bestaan elk uit twee verticale planken, met messing en groef vergaard. De planken van de deur zijn achterlangs bijeengehouden door twee rondlopende klampen, via de voorzijde vastgespijkerd. In het interieur steken drie schappen, via de achterwand vastgespijkerd. Onderlangs de bodem was eerder een klamp bevestigd. De bovenzijde bestaat uit een raamwerk dat later is opgevuld met een plank. Er heeft oorspronkelijk een étagère of een ondiepere hoekkast op gestaan.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de meeste uit het zicht liggende oppervlakken. Windhoutzaagmolensporen op de onderzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deur sluit met een houten wervel. Het ingelaten schuifje is later toegevoegd. De deur draait op twee knieren. Er staan afdrukken van handgesmede staartgehengen op de achterzijde van elke achterwand.

12. Beschildering: De voorzijde draagt een witte grondering met daarop een fijne ondertekening. Daarop is een schildering aangebracht met een Bijbelse voorstelling: Mattheüs de tollenaar door Jezus geroepen (Matth. 9:9-13). De voorstelling lijkt een vereenvoudigde weergave van een pent van Jan Luyken (collectie Rijksmuseum, Inv.nr.: RP-P-1896-A-19368-1226) uitgegeven in 1698. Links in het verschiet ligt de zee, met enige zeilboten. Op het schild boven de deur staat de tekst: 'D. Visser Welvaren'. De lucht boven de figuren en de ruimte achter de visverkoper zijn waarschijnlijk bijgeschilderd. De oudste partijen vertonen een fijne craquelure.

De binnenzijde draagt een grijze grondering en een blauwgroene verflaag. Daarop is de nu zichtbare beige laag aangebracht die aan het oppervlak sterk donker verkleurd is. De bovenzijde was oorspronkelijk blauw van kleur.

13. Voormalige restauraties: Het oppervlak is grootschalig en vakkundig geretoucheerd. De bodem is 5 cm lager geplaatst. De linker stijl is verbreed. Beide stijlen zijn overschilderd. De achterpoot is vervangen, de beide voorpoten zijn verstevigd met klosjes.

14. Opmerking:

15. Literatuur: W. Cave, *Apostolische oudheden, of Het leven, de Daden, en Martelaryen der Heyligen Apostelen, Evangelisten, en oude vaderen*, etc. 3 delen. Utrecht: François Halma en Willem van de Water (I), 1698, p. 315.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.3003-43.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1780-1830.

5. Herkomst: Den Haag.

6. Maten: H.130 x B.52 x D.31,5 cm. De afstand tussen de schappen is 28,5 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Het deurtje bestaat uit drie met messing en groef vergaarde verticale planken, achterlangs vergaard door twee klampen. De achterwanden bestaan elk uit twee koud vergaarde verticale planken. Alle schappen en de boven- en onderzijde zijn via de achterwand vastgespijkerd.

9. Gereedschapssporen: Bolschaapsporen op de achterzijde van het kastje.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deur scharniert op twee knieren. Er zijn aftekeningen van twee dekplaten van sloten te zien, waarschijnlijk eerst een kleine (H.6,0 x B.5,5 cm) en daarna een grotere (H.10,5 x B.7,7 cm). Ook heeft er lange tijd een draaiknop op gezeten met aan de binnenzijde van de deur een wervel, getuige de concentrische sporen op de binnenzijde van de deur en de uitgesleten deurpost, ter hoogte van de wervel.

12. Beschildering: Op de voorzijde van het hoekkastje zijn tot nog toe drie beschilderingen teruggevonden: de vroegste betreft een mahoniehout-imitatie, daarna een okerkleurige verflaag en vervolgens de nu zichtbare figuratieve voorstelling. Deze laatste is in de vroege 20ste eeuw geschilderd naar het schilderij *Het Drijvende Veertje* uit circa 1680 door Melchior d'Hondecoeter (collectie Rijksmuseum, Inv.nr.: SK-A-175). Hier overheen is recentelijk een synthetische vernis gezet.

Het interieur is recentelijk wit gekalkt, daaronder bevinden zich nog oudere resten verf maar deze laten echter makkelijk los omdat ze op een vuile ondergrond zijn geschilderd. Dit maakt het waarschijnlijk dat ook de oudere verflagen in het interieur niet origineel zijn.
Onder de effen okerkleurige lijnolie verflaag op de binnenzijde van het deurtje zit een mahoniehout-imitatie. De bodem draagt een grof opgezette oranjerode verflaag.

13. Voormalige restauraties: Vlak voor de laatste overschildering zijn het sleutelgat en het gat waaraan het kastje kon worden opgehangen dicht gezet. De schappen zijn later verstevigd door er via de achterzijde draadnagels bij te spijkeren. De bodem is

uitgestukt met een wigvormige inzet. De achterzijde is afgeschraapt en er is een kunstmatige patina op gesmeerd.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

M.B. Keezer, 'In memoriam Lion Morpurgo', in: *Vrienden van de Nederlandse Ceramiek, Mededelingenblad,* 9 (1957), p. 15-16.

L.F. Triebels, 'De invloed van de prentkunst op de volkskunst', in: *Bulletin KNOB*, jrg. 60 (1961), p. 228-229.

K. Booneburg, *Paneel en penseel, Beschrijvende Catalogus van de jubileumtentoonstelling gehouden ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Rijksmuseum Zuiderzeemuseum', te Enkhuizen en gewijd aan de beschilderde meubelen, 19 maart tot 1 november 1960.* Enkhuizen: Rijksmuseum Zuiderzeemuseum, 1960, p. 22, nr. 17.

K. Mascini-Bangert. *De Nederlandse beschilderde kast in de 17e en 18e eeuw. Herkomst, datering en makers van de beschilderde kasttypen in enkele zeevarende gebieden*. Doctoraalscriptie Kunstgeschiedenis. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, 1990, p. 71.

H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.2008-43.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1780-1840.

5. Herkomst: Lochem.

6. Maten: H.128 x B.50 x D.32 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit twee verticale planken met drie horizontale klampen tegen de achterzijde. Alle dekken zijn via de achterzijde met gesmede nagels vastgespijkerd. Elke achterwand bestaat uit twee koud vergaarde verticale planken. De drie schappen van de étagère zijn voorzien van een schotelgeul.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Opleggend open schootveerslot met trapeziumvormige grondplaat. De deurtjes draaien ieder op twee knieren.

12. Beschildering: De buitenzijde was oorspronkelijk beschilderd met een mahoniehout-imitatie met een oranjerood aangekleurde grondering. Op deze imitatie zitten diverse overschilderingen; achtereenvolgens een groene laag, een okerkleurige hout-imitatie op een dikke krijtgrondering, een rauwe omberkleurige hout-imitatie, een mintgroene laag, en vervolgens een laag grijs. Het kastje is daarna opnieuw beschilderd in het Nederlands Openluchtmuseum (april 1958) met de nu zichtbare voorstelling van de Sint Bavo te Haarlem (foto rechts). Foto's uit 1958, van vóór deze laatste overschildering, tonen dat dit hoekkastje al eerder een beeltenis van de Sint Bavo droeg, waarschijnlijk geschilderd in de vroege 20ste-eeuw. De binnenzijde draagt een aantal witte lagen en is vervolgens groen beschilderd, net als het fond van het exterieur.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking: Deze voorstelling bevat elementen van een schilderij uit 1668 door Jan van der Heyden (1637-1712), De Dam voorstellende (collectie Amsterdam Museum, Inv.nr.: SA7332). Daaronder is, behalve het gekroonde wapen van Noord-Holland, een banderol met de tekst 'Groote of Sint Bavo Kerck' en het jaartal 1793 geschilderd. Er bestaat een linnenkabinet met op de rechterdeur vrijwel dezelfde voorstelling. Een theetafelblad met daarop het Stadhuis en de Waag op de Dam te Amsterdam, geveild bij Christie's Londen, op 26 oktober 1989 (lotnr. 45), past binnen hetzelfde genre.

15. Literatuur: H. Piena, 'Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie', in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

16. Foto: collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 69643.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Museum Sorgdrager, Hollum.

2. Inventarisnummer: SGE 2070.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1780-1850.

5. Herkomst: Aangekocht bij een handelaar in de Betuwe. Eerder geveild bij Gijselman, Amsterdam op 8-9-1981.

6. Maten: H.129 x B.51 x D.32 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De achterwand bestaat uit twee brede dosse verticale planken. Alle zes de horizontale delen zijn via de achterwand vastgespijkerd. De deur bestaat uit twee koud vergaarde verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door oorspronkelijk vier klampen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterwand.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Het deurtje draait op twee knieren en had oorspronkelijk een opleggend slot met een trapeziumvormige dekplaat.

12. Beschildering: De buitenzijde van de hoekkast en ook de binnenzijde van het deurtje droegen oorspronkelijk een eenvoudige mahoniehout-imitatie op een roodbruin aangekleurde krijtgrondering. Daaroverheen zit de huidige laat 19de-eeuwse of vroeg 20ste-eeuwse beschildering met een groen fond en een grote cartouche waarin de jacht op ijsberen is verbeeld. De cartouche is bekroond door twee ijsberen met tussen hen in een wapenschild met drie kruisjes. Op de étagère prijkt een afbeeldingen van de walvisvangst en de kaart van Nova Zembla. De binnenzijde is okerkleurig overgeschilderd maar was eerder wit.

13. Voormalige restauraties: Het slot is vervangen.

14. Opmerking: Op de achterwand zitten rond het ophanggat diepe krassen. Beide schilders, degene die de oorspronkelijke mahoniehout- imitatie opbracht én degene die de huidige groene beschildering opbracht, hebben hun kwast op de achterzijde uitgestreken. Van dezelfde, helaas onbekende schilder is een kwartrond hoekkastje bekend met op de deurtjes een stadsgezicht met kerk met boven centraal eenzelfde rood wapenschild geflankeerd door een banderol met de tekst: ‘Bakenesser Kerk te Haarlem’.

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.13225-52.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1830-1860.

5. Herkomst: Staphorst.

6. Maten: H.206 x B.56 x D.50,5 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De verticale planken in beide achterwanden zijn vergaard met messing en groef, de schappen zijn koud gelijmd en vastgespijkerd via de achterwand.

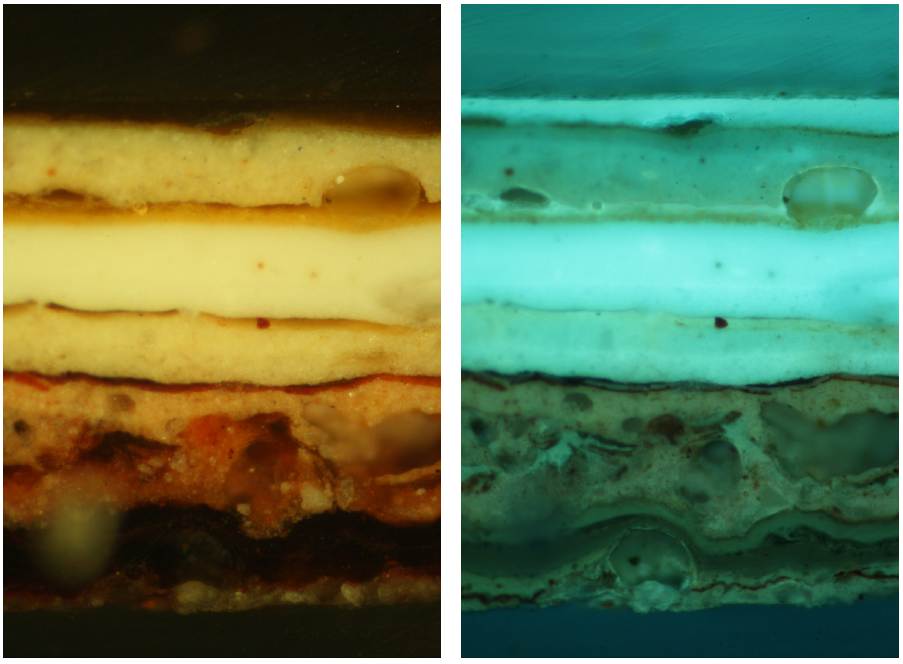
9. Gereedschapssporen: Op de achterwand staan blokschaafsporen die de zaagsporen deels hebben uitgewist. Op de binnenzijde van beide voorpoten staan de sporen van een machinaal aangedreven raamzaag. De planken zijn dus afkomstig uit een houtzagerij, en zijn niet door de maker zelf gezaagd. De maker heeft potlood gebruikt

om op de achterwand aan te strepen waar, via de achterwand, de schappen moesten worden vastgespijkerd.

10. Spijkers: Forse gesmede spijkers.

11. Beslag: Er zijn sporen van drie soorten scharnieren zichtbaar. Van origine draaide het deurtje op knieren, vervolgens op vlinderscharnieren, nu zitten er opgelegde rechthoekige scharnieren op, vervaardigd uit machinaal gewalst plaatijzer. Op de deur zit een buxushouten knop.

12. Beschildering: De huidige hout-imitatie lijkt dezelfde als de door de Arnhemse schilder W.D.G. Lucas in 1952 aangebrachte imitatie op een kist (Inv.nr.: NOM.11765-51), op een spinde (Inv.nr.: NOM.11551-50), op een vogelkooi (Inv.nr.: NOM.11766-51) en op delen van de wandbetimmering in de zijkamer van de boerderij Staphorst op het terrein van het Nederlands Openluchtmuseum, te Arnhem. Onder deze huidige hout-imitatie zitten circa drie lichte hout-imitaties, en daaronder als oudste aangetroffen afwerking, een roodbruine hout-imitatie die qua opbouw nog het meest op een mahoniehout-imitatie lijkt. De binnenzijde draagt een paar lagen kalk, dan een rode en tenslotte de huidige blauwe laag.

Dwarsdoorsneden van verfmonsters afkomstig van de linker stijl van het hoekkastje, links onder normaal licht, rechts onder UV-straling.

13. Voormalige restauraties: De achterpoot, de steunklossen op de bodem, het bovenste schap, de achterste helft van het middelste schap achter de deuren en de middelste klamp achterop de deur zijn recent.

14. Opmerking: Op basis van de gesmede spijkers dateert deze hoekkast vóór 1860 en door de oorspronkelijke mahoniehout-imitatie én het gebruik van potlood ná 1800. Boonenburg behandelt een qua model vergelijkbaar kastje (Inv.nr. ZZM 519). Van dit kastje denkt hij dat het de onderste helft van een hogere hoekkast is geweest waarvan de bovenste helft zou ontbreken. Het lijkt echter waarschijnlijker dat alleen de étagère er is afgezaagd.

15. Literatuur:

K. Booneburg, *Paneel en penseel, Beschrijvende Catalogus van de jubileumtentoonstelling gehouden ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Rijksmuseum Zuiderzeemuseum', te Enkhuizen en gewijd aan de beschilderde meubelen, 19 maart tot 1 november 1960.* Enkhuizen: Rijksmuseum Zuiderzeemuseum, 1960, p. 22, nr. 16.

K. Boonenburg, ‘Nadere beschouwingen van de Bijbelse taferelen, voorkomend op meubelen en andere objecten van de jubileumtentoonstelling “Paneel en Penseel”’, in: *Uit het Peperhuis*, (1960), juni, p. 200.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.5425.OV-1940.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1840-1860.

5. Herkomst: Den Haag.

6. Maten: H.132 x B.54 x D.37 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur is opgebouwd uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met enkel getoogde slisverbindingen. Hierin zit een los paneel bestaande uit verticale planken, waarop met halfrond profiel een kader is gespijkerd. De deur valt in een sponning. De plint en de kroonlijst onder de étagère zijn gemaakt van zeer dikke stukken naaldhout.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Op de voorzijde van de deur zijn onder een klein, en boven een groot vlinderscharnier bevestigd. De deur sluit met een houten knop en wervel.

12. Beschildering: De oudste aangetroffen beschildering betreft een rauwe omberkleurige hout-imitatie, gevolgd door een roodbruine laag met daarop een of twee lagen licht groene verf, zoals nu ook zichtbaar is in het interieur. Op deze lichtgroene laag is de nu zichtbare voorstelling beschilderd. Ze bestaat uit een donkergroen fond, gedecoreerd met slingerende takjes en krullende bladeren. Daarop zijn enkele scènes afgebeeld: op de deur een kerk met op de voorgrond een man in 18de-eeuwse kledij, op de schappen van de étagère drie landschapjes. De nu zichtbare beschildering dateert uit circa 1900-1940 en is later dan het kastje zelf.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking: Door de zwaar uitgevoerde plint lijkt het dat dit kastje van meet af aan bedoeld is om op de grond te staan. De bloemenmandjes, de slingerende takjes en de krullende bladeren zijn vrijwel identiek aan die op de hangoortafel (collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: NOM.5424.OV-1940). Bij acquisitie is dit kastje te boek gesteld als Hindelooper hoekkastje.

Op de achterzijde zijn met sjablonen en groene verf twee stervormige ornamenten aangebracht. Gezien de hoogte van deze hoekkast en de dikke plint is deze kast bedoeld om op de grond te staan, en niet, zoals de oudere midden 18de-eeuwse hoekkastjes, om aan de muur te hangen.

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Museum Sorgdrager, Hollum.

2. Inventarisnummer: B 238.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1840-1860.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.116,5 x D.46,5 x B.64 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met dubbel getoogde halfhoutverbindingen, waarin een paneel is gevat bestaande uit vijf verticale koud vergaarde planken. De deur valt in de sponning van een raamwerk dat aan de bovenzijde met een halfhout- en onder met slisverbindingen is vergaard, beide dubbel getoogd. De vier schappen liggen los op schappendragers die via de achterzijde zijn vastgespijkerd. De planken waaruit de schappen zowel als de achterwand zijn gemaakt, zijn vergaard met messing en groef.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de binnenzijde van de deur.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deur draait op twee knieren. In de deur zat oorspronkelijk een inlatend slot met rechthoekige dekplaat.

12. Beschildering: De voorzijde van de kast draagt twee mahoniehout-imitaties over elkaar, de achterkant van de deur waarschijnlijk maar een. De binnenzijde was oorspronkelijk olijfgroen en is vervolgens wit, de bovenzijde van de schappen geel overschilderd.

13. Voormalige restauraties: De achterwand is opgeschuurd, gebeitst en bijgespijkerd. De achterste helft van de bovenzijde is vervangen. De deur sluit nu met een houten knop en wervel. Op de onderzijde zijn ijzeren hoekijzers geschroefd.

14. Opmerking: Deze hoekkast is, gezien de hoge en dikke plint, gemaakt om op de grond te staan, dit in tegenstelling tot de 18de-eeuwse hoekkastjes die vrijwel altijd gaten in de achterwand hebben voor ophanging.

15. Literatuur:

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.28094-57.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1840-1880.

5. Herkomst: Giethoorn.

6. Maten: H.170 x B.53 x D.44 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deur bestaat uit vijf verticale koud vergaarde planken, op de achterzijde bijeengehouden door drie klampen. (Zie: 13. Voormalige restauraties voor de rest van de constructie.).

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Onzichtbaar.

11. Beslag: De deur draait op twee knieren.

12. Beschildering: Het deurtje draagt diverse mahoniehout-imitaties waaronder een op een effen roodbruine grond.

13. Voormalige restauraties: De achterwand, het onderste schap, de twee zijstijlen en de wervel waarmee het deurtje sluit, zijn vernieuwd. De middelste klamp op het deurtje is daarbij lager geplaatst.

14. Opmerking:

15. Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Bruil & Brandsma antiquairs, Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1870-1890.

5. Herkomst: Schagen.

6. Maten: H.105 x B.91 x D.55 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: Alle planken zijn vergaard met messing en groef. De delen van de deuren worden bijeengehouden met klampen.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Mogelijk is dit hele meubel met draadnagels in elkaar gezet.

11. Beschildering: Waarschijnlijk drie mahoniehout-imitaties waarvan de laatste lijnolie als bindmiddel heeft. Op het deurtje is in verf een raamwerk met paneel geïmiteerd.

12. Beslag: De beide deuren draaien op plaatscharnieren.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur:

H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

H. Piena, ‘Levels of Authenticity of Dutch Painted Softwood Furniture’, in: *Postprints of the Wooden Artifacts Group, Presented at the 35th Annual Meeting of the American Institute for Conservation Richmond, Virginia, April 2007*. Washington, D.C.: Wooden Artifacts Group, American Institute for Conservation, 2007, p. 106-124.

8.3.7 Lage hoekkast (Deel 1 - H.3.5.7)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.664-42.

3. Type: Lage hoekkast.

4. Datering: 1890-1920.

5. Herkomst: Veessen (Gem. Heerde).

6. Maten: H.138,5 x B.95 x D.42,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout, de achterpoot is van populierenhout.

8. Constructie: Koud gespijkerde romp en deur, opgebouwd uit met messing- en groef vergaarde verticale planken. Op de achterzijde van de deur is een raamwerk gespijkerd. In het interieur zitten vier afwisselend diepe en ondiepe legplanken.

9. Gereedschapssporen: Cirkelzaagsporen op de gehele achterwand.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Twee langwerpige scharnieren, vastgezet met mechanisch vervaardigde schroeven. De deur sloot van origine met een deurknop en houten wervel. Waarschijnlijk later is er een inlatende grendel bovenaan het deurtje geplaatst.

12. Beschildering: De buitenzijde draagt een mahonie houtimitatie, waarbij op de deur bloemmahonie is geïmiteerd. De binnenzijde was van origine lapis lazuli blauw en is nadien lichtblauw overschilderd. De voorpoten zijn zwart geschilderd. De achterwand draagt een dunne grijze grondering.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Particuliere collectie.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1740-1760.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.231 x B.110 x D.86 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De hoekkast bestaat uit een boven- en een onderkast. De gecontourneerde kap is bekroond met een rocaille kuif. De achterwanden bestaan elk uit drie verticale met messing en groef vergaarde planken. De legplanken zijn via de achterzijde vastgespijkerd. De deuren zijn opgebouwd uit twee verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door twee rondlopende klampen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de meeste uit het zicht gelegen delen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De vier deuren draaien met opliggende vlinderscharnieren, deze zijn mogelijk origineel. De huidige sleutelentree op de bovendeur dateert uit de vroege 20ste eeuw. Oorspronkelijk staken er in beide rechter deuren schootgrendelsloten met trapeziumvormige dekplaten. De huidige sloten zijn waarschijnlijk van na 1850.

12. Beschildering: De buitenzijde draagt een aantal verflagen bovenop elkaar, waaronder een groenige, vervolgens een of meer roodbruine lagen en tenslotte de huidige voorstellingen van circa 1900. Deze laatste historiserende beschildering toont op de onderdeuren twee winterlandschappen en op de bovendeuren een panorama van een oprijlaan. De voorstellingen zijn met rocaille omkaderd. De voorstelling op de rechtsonderste deur is linksonder gesigneerd met de initialen KP. De linksonderste deur is rechts onderin voorzien van dezelfde initialen. Een hangoortafel in de collectie van het Nederlands Openluchtmuseum (Inv.nr.: NOM.5424.OV-1940) en twee linnenkabinetten in afzonderlijke particuliere collecties dragen dezelfde initialen.

13. Voormalige restauraties: De beschildering is op de naden gevuld en geretoucheerd.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.4509-44.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1760-1790. De nu zichtbare beschildering dateert rond 1900.

5. Herkomst: Veiling Olthoff, Hilversum, 1944.

6. Maten: H.212 x B.80 x D.59,5 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De hoekkast bestaat uit een boven- en een onderkast. De gecontourneerde kap is bekroond met een rocaille kuif. De achterwanden bestaan elk uit twee verticale met messing en groef vergaarde planken. De legplanken zijn via de achterzijde vastgespijkerd en hebben een schotelgeul. De deuren zijn opgebouwd uit twee verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door twee rondlopende klampen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de binnenzijde van de deuren. Windhoutzaagmolensporen op de achterzijde. Beide sporen komen ook voor op de onderzijde van de schappen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Geen oorspronkelijk beslag aanwezig.

12. Beschildering: De buitenzijde van het meubel draagt een oude ecrukleurige grondering. Van de oorspronkelijke beschildering hierop is niets teruggevonden, deze lijkt te zijn afgeschuurd waarna een nieuwe grondering en de huidige figuratieve voorstelling zijn aangebracht. De lacunes en dutsen in de oude onderliggende grondering zijn met strijklicht duidelijk zichtbaar. De verf van de huidige voorstelling vult al deze oudere lacunes en dutsen. Er zijn geen sporen van natuurlijke veroudering noch van gebruikssporen in de huidige beschildering te zien. Ook ontbreken er houtwormgaatjes. Dit terwijl de oorspronkelijke groene verflaag in het interieur veel waterschade, kringen, gebruikssporen en vuil vertoont. Van het eerder aanwezige, en aan de achterzijde nog zichtbare, sleutelgat in de bovendeur is nu aan de voorzijde niets meer te zien. De huidige beschildering gaat over het voormalige sleutelgat heen. De plek van het slot in de onderdeur is uitgezaagd en gevuld met een nieuw stuk hout. De huidige beschildering gaat over deze restauratie heen.

De gehele beschildering is onder UV-straling bestudeerd. De egale fluorescentie duidt aan dat de voorstelling in één keer is gemaakt en vrijwel geen retouches kent. Wel is de voorstelling later slordig opnieuw gevernist. Dit alles overziend dateert de huidige figuratieve beschildering op de buitenzijde, inclusief de op de florale fries geschilderde jaartal 1798, uit de laat 19de of vroeg 20ste eeuw.

Analyse
Natuurwetenschappelijk onderzoek, uitgevoerd door De Keijzer en Megens (2012), toont aan dat de nu zichtbare figuratieve voorstelling zinkwit, synthetisch ultramarijn, bariumsulfaat, loodchromaat en een chroomhoudend groen pigment bevat. De vondst van deze pigmenten ondersteunt het boven geuite vermoeden dat de beschildering rond 1900 dateert.

13. Voormalige restauraties: De onderste eikenhouten klamp achterop de onderdeur is opnieuw aangebracht. De bodem van de bovenkast is vervangen. De achterwand is opgeschuurd en bijgespijkerd met draadnagels. De steunconstructie tegen de

onderzijde en de achterpoot, is niet origineel. De vlinderscharnieren op de deuren zijn later. De wervel in de bovendeur is niet oorspronkelijk, getuige de sporen van een nu ontbrekend slot op die plek. De linker rand van de onderdeur is achterlangs opgedikt. Het slot ter plaatse ontbreekt.

14. Opmerking: In de veilingcatalogus en bij acquisitie is deze kast te boek gesteld als boeren hoekkast. Kruissink (1970) schrijft deze hoekkast aan de Zaanstreek toe. Triebels (1960) stelt dat de afbeeldingen betrekking hebben op het verhaal van de verloren zoon uit de Bijbel (Lucas 15: 15-20). De afbeeldingen lijken volgens Triebels afgeleid te zijn van prenten in een katholieke bijbel uit 1732. De tekst in die bijbel onder de betreffende prenten luidt: ‘Luce 15 Vs. 15.18. De uytlandige soon leeft seer gebrocklick, heeft berouw en wenscht sich bij sijn vader.’ De tekst bij de bovenste afbeelding luidt: ‘Luce 15, Vs. 20. De verloren soon nabij sijn vader gekomen zijnde wort van hem omhelst en gekust.’ Op de kast heeft men alleen de aanduiding van de Bijbelpassages overgenomen, maar er staat echter ‘Luce 25 Vs 20’. Dit is een vergissing, Lucas 25 bestaat niet. Beide prenten staan overigens ook in een eerder in 1716 door Pieter Keur uitgegeven bijbel.

De weergave van de figuren heeft overeenkomsten met een kast geveild bij Paul Brandt, Amsterdam (3-9 november 1964, catalogus nr. 362; zie foto collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 91143 t/m 91145). De voorstellingen op deze kast betreffen Elia door de raven gevoed, Abrahams offerande, Rebecca aan de bron en David en Goliath. Over deze laatste kast merkt voormalig conservator van het Openluchtmuseum J. de Kleyn destijds op dat het een vervalsing betreft. Op alle twee de meubels is te zien dat de bovenarmen zeer langgerekt zijn, geleidelijk dun uitlopen en zonder enige anatomie zijn weergegeven. De vingers zijn verbeeld door niet de vingers te schilderen maar de scheiding tussen de vingers, met dunne donkerbruine penseellijnen te markeren. De neuzen van de en profiel weergegeven mensen zijn groot en lijken op een voortzetting van het voorhoofd.

15. Literatuur:

Biblia, dat is de gantsche H. schrifture etc. Dordrecht: Pieter Keur, 1716. Collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: Bibl.nr. 12677; foto collectie Nederlands Openluchtmuseum, Inv.nr.: AA 46881-46882, AA 46741-46745.

Catalogus van de Antiek-, Kunst- en Meubilairveiling. Veiling 6, 7, 8 en 9 juni 1944, Hilversum, p. 22, cat.nr. 669.

L.F. Triebels ‘Bijbelse Voorstellingen op beschilderde boerenmeubelen', in: *Bulletin KNOB*, 6^{e} serie, jrg.13 (1960), afl. 5, p. 292.

G.R. Kruissink, ‘Volkskunst en voorbeeld’, Beschrijvende katalogus van de tentoonstelling gehouden van 26 maart 1970 tot 2 januari 1971 in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen (1970)’, in: *Uit het Peperhuis*, jrg. 1970, no. 2, p. 13, p. 34, afb. 28, p. 53: cat.nr. 28.

L.F. Triebels, ‘De samenhang tussen verschillende uitingen van verhalende volkskunst’, in: *Waddenfolklore, Neerlands Volksleven*, jrg. 23 (1973), p. 201.

J. Jas, *‘Tot cieraet en gebruyk’. De collectie beschilderd meubilair van het Zuiderzeemuseum*. Deel I & II. Stageverslag. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, Kunsthistorisch Instituut, 1990, p. 85.

K. Mascini-Bangert. *De Nederlandse beschilderde kast in de 17e en 18e eeuw. Herkomst, datering en makers van de beschilderde kasttypen in enkele zeevarende gebieden*. Doctoraalscriptie Kunstgeschiedenis. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, 1990, p. 72, 103, en afb. 62.

H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

M. de Keijzer & L. Megens, *Het natuurwetenschappelijk onderzoek aan de verflagen van de afwerkingen van Nederlandse beschilderde meubels uit 1660-1900 van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem.* Amsterdam: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2012.

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Nederlands Openlucht Museum.

2. Inventarisnummer: NOM.15580-52.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1780-1800.

5. Herkomst: Hapert (N.Br.).

6. Maten: H.226 x B.95 x D.65 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De kast bestaat uit een boven- en een onderdeel. De bovenkast is bekroond met gebogen ajour gezaagde galerie en een tandlijst. De achterwanden bestaan uit verticale met messing en groef vergaarde planken. De horizontale koud vergaarde legplanken zijn via de achterwand vastgespijkerd. In de bovenzijde van de onderkast steken drie laden. De rechter lade reikt over de gehele diepte, de linker lade

stoot tegen de zijde van de rechter lade aan. De laden zijn rondom koud gespijkerd. De deuren bestaan uit verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door twee klampen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen en windhoutzaagmolensporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: In de centrale kleine lade en in de bovenste rechterdeur zit een schootgrendelslot met een trapeziumvormige dekplaat en een uit het midden staande schoot. Het slot in de onderste rechterdeur is niet origineel. Beide deuren sluiten met een handgesmede sluitkram. De vier deuren draaien elk op twee kleine knieren.

12. Beschildering:

Analyse
Infrarood reflectografie toont aan dat de buitenzijde van origine een decoratieve beschildering draagt, te vergelijken met die op de hoekkast uit het Amsterdam Museum (Inv.nr.: AHMA OKA 3038). De bovenzijde van de bovenkast draagt nog het oorspronkelijke naar blauwgroen neigend fond. Dwarsdoorsneden tonen aan dat deze figuratieve voorstelling is overschilderd met achtereenvolgens drie mahoniehout-imitaties, waarvan de eerste is voorzien van lichtkleurige kaders. Elke mahoniehout-imitatie vertoont een drieledige opbouw met een aangekleurde grondering, een roodbruine laag pigmenten en een vernis.

De pigmenten in de gehele stratigrafie verflagen is geanalyseerd met SEM-EDS. De oudste grondering bevat loodwit en kalk. De pigmenten in het oorspronkelijk blauwgroene fond, konden niet worden geïdentificeerd. De oudste mahoniehout-imitatie bevat ijzeroxide, loodwit en kalk. De tweede mahoniehout-imitatie bevat ijzeroxide, vermiljoen en bariumsulfaat. Dit laatste is pas na 1830 op commerciële schaal geproduceerd als *blanc fixe*. In de grondering van de meest recente, nu zichtbare mahoniehout-imitatie, zit zinkwit en dateert daarom na 1850.

Op de legplanken in het interieur zitten drie blauwgroene verflagen, elk gescheiden door een laagje vuil. De oudste laag bevat loodwit, kalk en bariumsulfaat. De tweede laag bevat titaan, zink, loodwit en kalk, de derde en laatste laag bevat titaan en chroom. Het bariumsulfaat in de oudste laag maakt dat geen van deze drie lagen origineel is. Vanwege het titaan dateren beide laatste lagen na 1920.

GC-MS-analyse van de bindmiddelen in de lagen op de buitenzijde toont alkyd olie aan op het oppervlak en lijnolie met colofonium in de lagere strata. De alkyd olie is ook op het oppervlak aan de binnenzijde gevonden. Dit is waarschijnlijk een vloerolie waarmee de kast in de laatste 30 jaar is ingesmeerd (Piena, 2009).

13. Voormalige restauraties: De ladegeleiders dragen vlakbanksporen en zijn daarom 20ste-eeuws.

14. Opmerking: Bij acquisitie te boek gesteld als Empire vurenhouten hoekkast.

15. Literatuur:

H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

H. Piena (red.), ‘Seven portraits of Dutch painted furniture’, in: *Vernacular Furniture. Context, form, analysis. Proceedings. Ninth International Symposium in Wood and Furniture Conservation Amsterdam, The Netherlands, 14-15 November 2008.* Amsterdam: Stichting Ebenist, 2009, p. 157-168.

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Particulier.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1780-1800.

5. Herkomst: Zeist.

6. Maten: H.220 x B.100,5 x D.67,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De kast bestaat uit een boven- en een onderdeel. De bovenkast is bekroond met een gebroken timpaan, met centraal een console met trigliefen. De ronding van de plint en het timpaan zijn opgebouwd uit opgelegde delen. De achterzijde van de boven- en onderkast bestaan uit verticale koud vergaarde planken. De tevens koud vergaarde horizontale legplanken zijn via de achterwand vastgespijkerd. In de bovenzijde van de onderkast steken drie laden. De rechter lade reikt over de gehele diepte, de linker lade stoot tegen de zijde van de rechter lade aan. De laden zijn rondom koud gespijkerd. De deuren bestaan uit verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door twee klampen.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de meeste delen. Bolschaafsporen op de onderzijde van de legplanken. Blokschaafsporen op de linker- en rechterpoot.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Er hebben in totaal drie à vier verschillende generaties beslag op gezeten, resp. vastgezet met splitpennen, schroefjes en met ronde boutjes. De centrale lade heeft een inlatend schootgrendelslot met trapeziumvormige dekplaat en een uit het midden staande schoot. De sloten in beide deuren dateren van rond 1850. Achter de boven- en onderdeuren zijn de oorspronkelijke sluitkrammen nog aanwezig. De deuren draaien elk op twee knieren.

12. Beschildering: Oorspronkelijk droeg de kast een decoratieve beschildering van een blauw fond met groene guirlandes of kransen. Deze is overschilderd met een mahoniehout-imitatie. Daarna is de kast bruin en tenslotte wit geschilderd. De binnenzijde is oorspronkelijk wit gekalkt en daarna een of twee keer turkoois overschilderd. De achterwand is een keer bruin gesaust.

13. Voormalige restauraties: De kieren zijn met tape afgeplakt. De kast is bijgespijkerd met 19de-eeuwse draadnagels. De toegevoegde klampen op de bovenzijde van de bovenkast dateren eveneens uit de 19de eeuw. De centrale poot en de met kruiskopschroeven vastgemaakte klampen op de bovenzijde van de onderkast zijn laat 20ste-eeuws. Het huidige beslag op de deuren dateert uit 2008.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Amsterdam Museum.

2. Inventarisnummer: OKA 3038, SAS 3038.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1780-1800.

5. Herkomst: Deze hoekkast is waarschijnlijk afkomstig uit de buitenplaats Ionica aan de Amstel en heeft daar in de dessertkamer gestaan.

6. Maten: H.215 x B.99 x D.69 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout, voor het merendeel van lage kwaliteit met veel noesten.

8. Constructie: De kast bestaat uit een boven- en een onderdeel. De bovenkast is bekroond met een gebroken timpaan. De ronding van de plint en het timpaan zijn opgebouwd uit opgelegde delen. De achterzijde van de boven- en onderkast bestaan elk uit verticale koud vergaarde planken. De horizontale legplanken zijn via de achterwand vastgespijkerd. In de bovenzijde van de onderkast steken drie laden. De rechter lade reikt over de gehele diepte, de linker lade stoot tegen de zijde van de rechter lade aan. De laden zijn rondom koud gespijkerd. De deuren bestaan uit verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door elk twee klampen. De deuren verlopen aanzienlijk in dikte.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de onderzijde van de laden. Bolschaafsporen op alle niet in het zicht gelegen oppervlakken.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: In de deuren en in de middelste laden steekt een inlatend schootgrendelslot met trapeziumvormige dekplaat en een uit het midden staande schoot, gecombineerd met gesmede sluitkrammen. De deuren draaien elk op twee knieren.

12. Beschildering: De buitenzijde lijkt eerst grootschalig gestopt, waarschijnlijk was dit noodzakelijk gezien de slechte kwaliteit naaldhout. Daaroverheen is een geelgroen fond gezet waarop guirlandes, rozetten en urnen zijn geschilderd. De classicistische voorstelling lijkt origineel te zijn. Daaroverheen zit een inmiddels vergeelde vernis. Het interieur was eerst oker- c.q. crèmekleurig en is later zwart overschilderd. De plinten van zowel de boven- als onderkast zijn vervolgens nog eens groen overschilderd. De achterzijde draagt een groene saus.

13. Restauratie: De kast is later bijgespijkerd met draadnagels. De verlakte rocaille sleutelentrees zijn mogelijk niet origineel. De sloten zijn opnieuw vastgezet met schroeven. De kieren zijn afgeplakt met linnenband. De poten en de middensteun zijn vervangen. Mogelijk heeft de kast oorspronkelijk op tapse poten gestaan.

14. Opmerking: Opschrift in potlood op de achterzijde: ‘Eigendom van Mevrouw ( ) ntz van Schaik’. Het gaat hier mogelijk om Charlotte Jacoba Dentz van Schaick-Marloff (1869-1690) wier vader de buitenplaats Ionica bezat.

15. Literatuur: H. Vreeken, ‘De Buitenplaats ‘Ionica’ aan de Amstel’, in: *Amstelodamum,* 84 (1997), p. 161-171.

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Museum Hindeloopen.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1780-1820.

5. Herkomst: Hindeloopen.

6. Maten: H.194 x B.60 x D.43 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

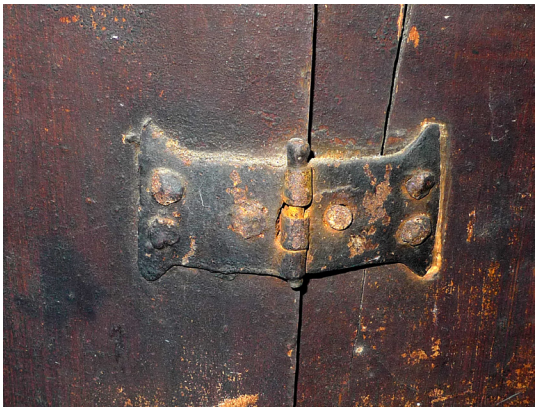
8. Constructie: De boven- en onderkast vormen één geheel en zijn bekroond met een etagère. De achterwanden bestaan elk uit twee verticale met messing en groef vergaarde planken. De schappen zijn via de achterwanden vastgespijkerd. De deuren bestaan elk uit twee verticale koud vergaarde planken en zijn aan de achterzijde bijeengehouden door twee rondlopende klampen. De sierrand bovenlangs is gemaakt van een gebogen beukenhouten spaan, op regelmatige afstand met ronde gaten doorboord. De planken die de deuren flankeren lopen tot op de grond door en vormen zo tevens de voorpoten.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deuren sluiten met een buxushouten bootvormige knop en houten wervel. De deuren draaien ieder op twee vlinderscharnieren.

12. Beschildering: De kast draagt haar originele beschildering, bestaande uit een hout-imitatie, langs de randen afgezet met donkere biezen en op elke deur een stralenkrans, boven ruitvormig, onder ovaal.

13. Voormalige restauraties: De klampen op de achterzijde van het bovendeurtje zijn vervangen voor eikenhouten exemplaren.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Stedelijk Museum, Zutphen.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1800-1840.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.217 x B.114 x D.84 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout. De stijlen aan weerszijde van de deuren en de panelen in de deuren zijn van iepenhout. Het raamwerk van de deuren is van eikenhout.

8. Constructie: De achterwanden bestaan uit verticale met messing en groef vergaarde planken. De lekplanken en de boven- en onderkant zijn via de achterzijde vastgespijkerd. Hierop zijn aan weerszijde twee stijlen gespijkerd waaraan de deuren hangen. De deuren bestaan uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met een dubbel getoogde slisverbinding. In elk raamwerk is een iepenhouten paneel gevat, aan de achterzijde boven en onder voorzien van een bossing. De bovenzijde van de kast is

getooid met een balustrade. Op de stijlen zijn diamantvormige appliques aangebracht. De kast staat op taps toelopende pootjes.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de achterzijde. Kraslijnen voor de positionering van de spijkers op de achterwand.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: In elke rechterdeur stak een inlatende slot met trapeziumvormige dekplaat. Het beslag op de lade in het interieur bestaat uit een ruitvormige uit messing blik gestanste ladentrekkerplaat, door het ladefront bevestigd met pommels en vierkante boutjes.

12. Beschildering: De enige tot nog toe waargenomen beschildering is de nu zichtbare palissanderhout-imitatie met rondom lichtgele biezen en florale motieven in de hoeken. Deze beschildering dateert, getuige de ornamentiek, uit de tweede helft van de 19de eeuw en is mogelijk later dan de kast zelf.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.34534-63.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1800-1850.

5. Herkomst: Midlum.

6. Maten: H.200 x B.78 x D.55,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De hoekkast vormt één geheel. De deuren bestaan elk uit twee verticale dunne planken, aan de achterzijde boven en onder bijeengehouden door een klamp. De linker en de rechter rand van elke deur is aan de achterzijde verstevigd met een opgespijkerde lat. De twee achterwanden bestaan uit twee met messing en groef vergaarde planken. Alle horizontale legplanken zijn via de achterzijde vastgespijkerd. De op één na onderste legplank ontbreekt.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: Elke deur draait oorspronkelijk op twee knieren.

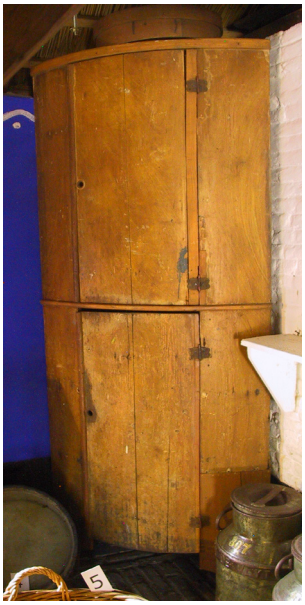
12. Beschildering: De kast droeg oorspronkelijk een mahoniehout-imitatie. De nu zichtbare notenhout-imitatie is geschilderd in patronen die doen denken aan een gefineerde kast. Het interieur was lichtgroen, vervolgens donkergroen en nu roodbruin van kleur.

13. Voormalige restauraties: De gehele kast is bijgespijkerd met draadnagels en verstevigd met schroeven. Diverse beschadigingen zijn gevuld met grote nieuwe stukken naaldhout. Er zijn gedraaide eikenhouten knoppen op de deuren gezet die met een wervel de deur sluiten. De knieren zijn vervangen door moderne scharnieren. De onderzijde bevat een nieuw naaldhouten steunraam, bevestigd met PVAc-houtlijm en draadnagels.

14. Opmerking: Bij acquisitie te boek gesteld als Friese hoekkast.

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Museumboerderij, Staphorst.

2. Inventarisnummer: Onbekend.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1840-1860.

5. Herkomst: Deze kast behoorde tot de collectie van het Nederlands Openluchtmuseum (Inv.nr. NOM.17951-53) die de kast in december 1953 aankocht in Dwingeloo.

6. Maten: H.218 x B.83.5 x D.55 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De kast vormt één geheel. De achterwanden bestaan uit verticale koud vergaarde planken. De horizontale legplanken zijn via de achterwanden vastgespijkerd. De verticale planken van de deuren zijn met messing en groef vergaard en worden aan de achterzijde bijeengehouden door rondlopende klampen.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beslag: De deuren draaien oorspronkelijk op knieren. De huidige scharnieren dateren van na 1953. De deuren sluiten oorspronkelijk met nu ontbrekende houten wervels.

12. Beschildering: Het exterieur draagt de oorspronkelijke zij het inmiddels verweerde en vuile notenhout-imitatie. Het interieur droeg een grauwe zwartblauwe verflaag die nu donkerrood is overschilderd.

13. Voormalige restauraties: De slaglijsten, de kroonlijst, de bodem, en de voor- en achterpoot zijn vervangen. De kast is bijgespijkerd met draadnagels.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Bruil & Brandsma antiquairs, Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1850-1870.

5. Herkomst: Deze kast vormt oorspronkelijk een vast onderdeel van een betimmering te Zaltbommel.

6. Maten: H.227 x B.70 x D.52 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout.

8. Constructie: De deuren bestaan elk uit verticale planken die elk aan de achterzijde met twee rondlopende klampen bijeengehouden worden.

9. Gereedschapssporen: Onbekend.

10. Spijkers: Gesmede spijkers.

11. Beschildering: De kast lijkt oorspronkelijk te zijn uitgemonsterd met een mahoniehout-imitatie. Deze is overschilderd met de nu zichtbare hout-imitatie waarbij op de deur met een donker kader een raamwerk met paneel is gesimuleerd.

12. Beslag: De deuren draaien op vlinderscharnieren.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15: Literatuur: H. Piena, ‘Mahonie gehouten witwerken. Imitaties van materiaal, constructie en functie’, in: *Cr: Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, jrg. 4 (2003), zomer, p. 48-69.

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.28447-58.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1860-1870.

5. Herkomst: Hasselt.

6. Maten: H.212 x B.89 x D.55 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout. Iepenhouten klampen achterop de deuren.

8. Constructie: De hoekkast vormt een geheel. De achterwanden bestaan elk uit twee verticale met messing en groef vergaarde planken. De schappen zijn via de achterwanden vastgespijkerd. De deuren bestaan elk uit drie verticale planken, koud vergaard, en aan de achterzijde bijeengehouden door twee iepenhouten klampen. Het front, links en rechts naast het laatje in het interieur, is opgebouwd uit schenkels.

9. Gereedschapssporen: Windhoutzaagmolensporen op de onder- en achterzijde.

10. Spijkers: De romp is vervaardigd met grote draadnagels en diep ingedreven kleine draadnagels met blinde kop. De sloten en de houten wervels zitten vast met handgesmede spijkertjes. Dit meubel vormt daarom een zeldzaam voorbeeld van het gelijktijdig gebruik van gesmede spijkers én draadnagels.

11. Beslag: Op elke deuren zit een leren cartouche-vormig sleutelentree, vervaardigd door nat leer in een matrijs te persen. In de rechter boven- en onderdeur steekt een inlatend schootgrendelslot met centraal geplaatste brede schoot. Beide linker deuren sluiten aan de achterzijde met een werveltje. De vier deuren draaien elke op twee knieren.

12. Beschildering: De nu zichtbare en tevens oorspronkelijke hout-imitatie is voorzien van gecontourneerde zwarte biezen op de deuren, zwart omkaderde pilasters op de stijlen en zwarte plinten en kroonlijst. De binnenzijde is van origine met een roodbruine beits behandeld, en later zwart overschilderd. De voorpoten hebben van origine eveneens een hout-imitatie en zijn later zwart overgeschilderd. De beschildering is onder UV-straling bestudeerd. De fluorescentie maakt duidelijk dat de vernis op de onderste helft van de onderdeurtjes grootschalig is bijgewerkt.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Collectie Antiek d’Eglantier te Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1860-1870.

5. Herkomst: Antiquair Ute Middelhoek, Buren.

6. Maten: H.198 x B.93 x D.70,5 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De kast vormt één geheel en heeft boven en onder een deur. De deuren zijn opgebouwd uit drie koud vergaarde verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door elk twee klampen. Het interieur heeft in totaal vijf schappen. Elke achterwand bestaat uit vier verticale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde van de deuren.

10. Spijkers: Mogelijk zowel gesmede spijkers als draadnagels.

11. Beslag: In de bovendeur steekt een inlatend schootgrendelslot met een enigszins trapeziumvormige dekplaat en een brede iets uit het midden staande schoot. Elke deur draait op twee knieren. De deuren sluiten met een houten knop en wervel.

12. Beschildering: Onder de huidige beschildering is een eerdere mahoniehout-imitatie te zien. De nu zichtbare beschildering is een in lijnolieverf uitgevoerde gekamde eikenhout-imitatie. Het interieur is blauw geschilderd.

13. Voormalige restauraties:

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Collectie Antiek d’Eglantier te Amsterdam.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1860-1880.

5. Herkomst: Antiquair Guus Waage (1946-2003), Laren (N.H.).

6. Maten: H.208 x B.80 x D.54 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De kast vormt één geheel en heeft boven en onder twee deuren. De deuren zijn opgebouwd uit verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door steeds twee klampen. Het interieur heeft in totaal drie schappen. Elke achterwand bestaat uit twee verticale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Bolschaafsporen op de achterzijde van de deuren.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: Elke deur draait op twee knieren. De deuren sluiten met een houten knop en wervel.

12. Beschildering: De nu zichtbare mahoniehout-imitatie is de eerste en originele afwerking van de hoekkast. De binnenzijde is mintgroen geschilderd.

13. Voormalige restauraties: Mogelijk is de achterpoot vervangen of gerestaureerd.

14. Opmerking:

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Nederlands Openluchtmuseum.

2. Inventarisnummer: NOM.9735-49.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1880-1920.

5. Herkomst: Amsterdam.

6. Maten: H.166 x B.67 x D.49 cm.

7. Houtsoort: Naaldhout en berkentriplex achterwand.

8. Constructie: De deuren zijn opgebouwd uit elk twee koud vergaarde verticale planken, aan de achterzijde bijeengehouden door een opgespijkerd raamwerk.

9. Gereedschapssporen: Geen.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: De huidige gesmede vlinder scharnieren zijn niet origineel, eerder draaiden de deuren op kleinere plaatscharnieren. Ook de messing sleutelentree op de bovenste deur is later opgebracht. Waarschijnlijk sloten de deuren oorspronkelijk met een wervel. In de bovendeur steekt een opleggend schootgrendelslot met rechthoekige rondom gesloten dekplaat en een brede centraal geplaatste schoot.

12. Beschildering: De buitenzijde draagt blauwe verf op een dikke krijtgrondering. Nergens zijn sporen van een eerder beschildering waargenomen. De binnenzijde was eerder ook blauw, en nu roodbruin overschilderd. Het legplankje van tropisch hardhout in de onderkast draagt sporen van een brede vlakbank en heeft dezelfde stratigrafie aan verflagen. Op de oude legplankjes in de bovenkast zitten mogelijk meer verflagen. De achterzijde is grijs geschilderd.

13. Voormalige restauraties: Het onderste legplankje en de berkentriplex achterwand zijn waarschijnlijk later aangebracht.

14. Opmerking: Gezien de later opgebrachte vlinderscharnieren en de 18de-eeuwse sleutelentree lijkt het alsof men deze hoekkast ouder heeft willen doen lijken dan hij werkelijk is. Bij acquisitie te boek gesteld als Noord-Hollandse vurenhouten hoekkast.

15. Literatuur:

8.3.8 Hoge hoekkast (Deel 1 - H.3.5.8)

1. Eigenaar: Zuiderzeemuseum.

2. Inventarisnummer: Geen.

3. Type: Hoge hoekkast.

4. Datering: 1890-1920.

5. Herkomst: Onbekend.

6. Maten: H.203 x B.133,5 x D.74 cm.

7. Houtsoorten: Naaldhout.

8. Constructie: De hoekkast heeft, in tegenstelling tot oudere exemplaren, een vlak in plaats van een gebogen front. De kast heeft boven en onder twee deuren en een kroonlijst, voorzien van een ojief profiel. De deuren bestaan uit een raamwerk, op de hoeken vergaard met gelijmde doorgestoken pen- en gatverbinding. Het deurpaneel bestaat uit verticale met messing en groef vergaarde planken, via de achterzijde in een sponning gelaten en daar vastgespijkerd. De achterwanden bevatten ieder vijf verticale met messing en groef vergaarde planken.

9. Gereedschapssporen: Machinale raamzaagsporen op de binnenzijde van de kap.

10. Spijkers: Draadnagels.

11. Beslag: De deuren sluiten met houten wervels waarvan de schoot in een sleuf grijpt in het er achterliggende schap. De deuren draaien elk op twee plaatscharnieren, met moderne houtschroeven vastgezet.

12. Beschildering: De nu zichtbare en originele beschildering bestaat uit een realistische vogelogen esdoornhout-imitatie op de deurpanelen en een eikenhout-imitatie, met de klopkwast uitgevoerd, op de rest van het front.

13. Voormalige restauraties: Geen.

14. Opmerking: Deze hoekkast staat in het pand Urk op het buitenmuseum, wijk 5–66. Op de zolder van het Museum Het Vrouwenhuis te Zwolle staat een hangkast met een identieke beschildering.

15. Literatuur: